ماھوۇم تەلىماتى

يۈسۈپ ھۈسەيىن (قەزنۇس)

تەھرىردىن ئىلاۋە: 1920 ـ يىللىرى، گېرمانىيىدە كى يەھۇدىي ئېينىشتېين ئاتوم نەزەريىسىنى بايقىغان. 1930 ـ يىللىرى ناتسىستلارنىڭ تەقىپلەشلىرىدىن قېچىپ ئامېرىكىغا بېرىپ «3 ئاتوم تەلىماتى» نى سىستېمىلىق بايان قىلغاندىن كېيىن، ئامېرىكا فىزىكا ئالىملىرى ئۇنى تەخمۇ تەرەققىي قىلدۇرۇپ، ئاخىرى ئاتوم بومبىسىنى ياساپ، ئامېرىكىنىڭ دۇنياۋى ھەيۋىسىنى تىكلىگەن. شۇنىڭدىن كېيىن كى 50 نەچچە يىل جەريانىدا، ئاتوم تەلىماتىنىڭ دۇنياغا يامرىشى بىلەن ئۆزىنى قۇدرەتلىك قىلماقچى بولغان دۆلەتلەر يادرو ئىستانسىسى ۋە يادرو قورالىرىنى بەس ـ بەستە ياساپ، يەر شارىنىڭ «قىيامەت» كە قاراپ ماڭىدىغان «تەرەققىياتى» نى تېزلەتمەكتە. شۇنىڭ بىلەن ھازىرقى دەۋردىن باشلىنىدىغان ئىنسانىيەتنىڭ بىلىش تەرەققىياتى مەسلىسىدە يادرو قورالىرىنىڭ قىيامەتلىك ئاپەت تەھدىتلىرىدىن قانداق قۇتۇلۇش مۇمكىنلىكى ئۇستىدە ئىزدەنگۈچى ئېكولوگىيە ۋە ئىجتىمائىي ئېكولوگىيە مۇئەممالىرىنى يەشمەكچى بولغان ئىزدىنىشلەر زامان تەقەززاسى بولۇپ قالدى. بۇ بىر پۈتۈن يەر ئانىمىزنى ساقلاش ئارقىلىق ئۆزىمىزنى قۇتۇلدۇرۇش يولىدىكى چوڭ تەنقىقات بولغاچقا، تولىمۇ زور ئەقىل كېتىدۇ. مەزكۇر «ماھوۇم تەلىماتى» ئەنە شۇنداق زور ئەقىل ھاسىل قىلىشتىكى ئاساسىي تەنقىقات بولۇپ، دۇنيا بويىچە ئەقىل كۆزىنىڭ چوڭقۇر پەردىلىرىنى ئېچىشقا قاراپ ئىلگىرىلەپ، ئەقىل ھەققىدىكى ئىزدىنىشلەردىن قىيامەتلىك ئاپەتلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىشنىڭ سىرلىرىنى چۈشەندۈرۈشكە تىرىشىدۇ. يەنى تىرىشىش نىشانىنىڭ مۇشۇنداق چوڭلۇقى ۋە كۇنسىزدىكى ئالىملارنىڭ مەۋھۇم نەزەريىە بىلەن مەسىلە ھەل قىلىش ئۈسۈلىنى ئالەم ۋە ئادەم ئۇستىدىكى كونكرېت ئەمەلىي پاكىتلار ئۈستىگە قويۇشى بىلەن باشقىلاردىن ھالقىپ كېتىدۇ. ئەڭ ئاددىيىسى بۇ ئەسەرنىڭ مېنىڭ ئالدىمغا ئېقتىساد بىلەن ھېسسىيات ئۇقۇمىنىڭ بالانىستىلىقى ھەققىدىكى مەسىلىلەرگە جاۋاب بېرىش ھالىتىدىن بۇگۈنكى ماھوۇم تەلىماتىغا ئايلىنىشى ئۈچۈنمۇ 3 يىل ۋاقىت كەتتى. چۈنكى، بۇ ماھوۇم تەلىماتى ئاتوم تەلىماتىدىن كۆچلۈك تەنقىقات بىلەن ئاتوم ۋە ۋودورود بومبىلىرىدىن نەچچە مىڭ ھەسسە يامان «دىۋىلەرنى» ئۆزگەرتكۈچى پەرىشتىسىمان قۇدرەتنى تېپىش ئۈچۈن باش قاتۇردى. لېكىن، بۇنداق تەنقىقات نەتىجىلىرىنى بىلىپ ئېلىش ئوقۇرمەندىن سەھىنىدىكى بىرەر تراگېدىيىدىن تەسىرلىنىپ كۆزىگە ياش ئالسا، يەنە بىر كومېدىيىدىن كۈلگەن ھامان يېغىلاتقان تراگېدىيە تەسىرىنى ئۇنتۇلۇپ كېتىدىغان ئۆتكۈنچى ئۇراقسىز ھېسسىياتنى ئەمەس، تاشچىلارنىڭ تاغ تەشكەن چاغدىكى زېرىكمەي بولغا ئۇرىدىغان داۋامچان ھېسسىياتنى شەرت قىلىدۇ. لېكىن بىزنىڭ بىرمۇنچە ئوقۇرمەنلىرىمىزدە بۇنداق چىدام يوق. شۇڭا، ئۇلار مۇھىم ئەسەرلەرنى يۈزەكى بىر ئوقۇپلا «ئاممباپ بولماپتۇ» دەيدۇ ـ دە، ئوقۇمايدۇ ياكى بىلمەي تۇرۇپ تۆرە چىقىرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇنداق ئېسىل ئەسەرلەرنى بىلىپ ئېلىش ئارقىلىق مەنىۋىدى ئۆزلۇكلەرنىڭ يىلانسىمان ئېچىگە تۇگۈلدىغان پىكىرلىرىدىن ئازاد بولالماي، ئېلىمىزنىڭ نەزەريىە قۇرۇلۇشىغا، ھەتتا ئىنسانىيەتكە مەنىۋى تولۇقلما بولىدىغان بۇنداق ئەسەرلەرنىڭ كۆمۈلۈپ قېلىشىغا سەۋەب بولىدۇ. بۇ قىلىق بىزنى ئېلىمىزدە ھەر كۈنى ئېيتىلمۇاتقان ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىشنىڭ نېگىزلىك مەنبەلىرىنى بىلمەي بىخۇد يۇرۇشكە ئېلىپ بارىدۇ. ئەقىل بۇلقىنى ئاچمىز، ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا تېگىشلىك ھەسسىمىزنى قوشمىز دەيدىكەنمىز، قىممەتلىك ئەسەرلەرنى تەكرار ئوقۇيدىغان، ئۇنى ئەمەلىيەتكە تەققاسلاپ تۇرۇپ ئويلىنىدىغان، تىنىمىزنى تەبىئەت بىلەن رۇبىرو قويۇپ تەبىئەتتىكى چەكسىز بوشلۇق بىلەن قەلبىمىزدىكى چەكسىز بوشلۇق ئۆتۈشمىسىنى ئېنىق بىلىش مۇشكۈلاتىغا بەرداشلىق بېرىدىغان بىر چىدام ھاسىل قىلىشقا تىرىشىدۇ. بىزدىن بۇرۇن ئۆلىم ـ پەنگە ئومۇمىيۈزلۈك يۈرۈش قىلغان، زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى تېز ۋە توغرا ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن، ئەقىل ئىنقلابى قوزغاپ ئۆزىنى ئالدىنقى قاتارغا ئۆتكۈزگەن ئىلغار خەلق ۋە رايونلار ئىشنى مانا مۇشۇنداق ئالىملىرىنى ئەزىزلاپ، بۇ ھەقتە يېڭى پەنلەرنى كەشپ قىلىش ئارقىلىق ئاجايىپ زور بايلىققا ئىگە بولدى. بىز ئۇلاردىن كۆپ كېچىكىپ ئەقىل بۇلقىنى ئېچىش ئىشىغا ئەمدى ئاتلاندۇق. بىزنىڭ ئىككى قۇلاق ئارىسىدىكى مېڭمىزمۇ شۇلارغا ئوخشايدۇ. پىكىر قىلالايمىز، لېكىن مېڭە

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

مەزنى باشقۇرىدىغان قەلب كۈچىمىز ئۇنداق كۈچلۈك بولماسلىقى مۇمكىن. شۇنىڭ ئۈچۈن بىزنىڭ ئۆگىنىش ۋەزىپەمىز ئۇلاردىنمۇ ئېغىر. شۇنداق تۇرۇقلۇق مېڭىر مۇشەققەت بىلەن ۋۇجۇدقا كەلگەن تەپيار تەلىماتلارنىمۇ ئۆگىنىپ ئۆزلەشتۈرۈشكە ئېرىنىچەكلىك قىلساق قانداق بولىدۇ؟ بۇنداق بوشاڭلىقىمىزنى تۈزەتمىسەك بولمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇقۇرمەنلىرىمىزدىن ئۆزىمىزدىكى كۆھەرلەرنى بىلىش جەريانىغا كېرەك بولغان ئالاھىدە چىدام ۋە تاقەت تىلەپ بۇ ماقالىنى ئېلان قىلدۇق.

چىدام ۋە تاقەت تىلىگىنىمىزدە كۆز ئالدىمىزدا شۇلار تۇرىدۇكى، ئاھالىمىزدا نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئىسسىيادى پۇل، بايلىق بىلەن بولۇپ كەتكەن، ئۇلار مەنىۋى بايلىقلار ئۈچۈن شۇنچە بەدەل تۆلەۋاتقان بۇنداق ئۆزلۈكسىز ئادەملەرنى كۆرۈپ: «ئۇنىڭدىن نېمە تاپىدىغاندۇ؟» دەيدۇ ياكى «بىز ئەمدى ئارقىدا قالدۇق» دەپ تېخىمۇ چوڭ ئىلمى قارىغۇلۇقنى كۈتۈپ تۇرىدۇ، ھەتتا ئىجادىيەتنى ئەدەبىيات ـ سەنئەت كاتېگورىيىسىدىلا ھە ـ پە قىلىش دەپ چۈشىنىۋالغان زىيالىيلىرىمىز بۇنداق جاپاكەش ئالىملارنى كۈلدۈرگىچىلەر بىلەن قىزىقچىلارچىلىك ھۆرمەت قىلمايدۇ. «ئىجادىي ئېختىرا»غا ھەۋەس قىلغۇچى نۇرغۇن زىيالىيلىرىمىز چۇ؟ دۇنياغا، ئەتراپىغا شۇنداق نەزەر تاشلايدۇ ـ دە، «يەھۇدىيلار تەرىپىدىن، ياۋروپالىق تەرىپىدىن، ئاندىن تەرەققىي تاپقان خەلقلەر تەرىپىدىن ئېختىرا قىلىنمىغان ھېچ نەرسە قالماپتۇ. ئالدىنقى ئىمكان ھازىرقى ئىلھام ئاساسىدۇر. بىزدە ئىمكان يوق، شۇڭا ئىلھام كەلمەيدۇ. بىزنىڭ تەقدىرىمىز پەقەت دوراش ياكى شەكىل ئۆزگەرتىپ «ئېختىرا» دەپ تەسەللى تاپماق. «ئېختىرا» دېگەن باشقىلارنىڭ ئەقلىي ئىمكانى يەتمىگەن «پاتېنت» لىق ھوقۇقنىغا ئىگە ھادىسىدۇر» دەپ مەيۈسلىنىدۇ.

بۇنداق مەيۈسلىنىش توغرىمۇ؟ ياق. ئەمەلىيەتتە ھەقىقەت ئۇنچە چەكلەنگەن ئەمەس. مەسىلەن، ئېينىشتېين «ئاتوم تەلىماتى» نى ئېختىرا قىلغۇندى، يەھۇدىي ۋە ياۋروپا ئالىملىرى تېخىمۇ كونكرېت يادرو خىللىرى بويىچە ئېختىرا قىلىشتى. لېكىن، ئۇلار قىساس ۋە ئىسيان قەھرىنى ئۈزدەنگۈچى يەھۇدىي روھىدىكى نېگىزگە دىققەت قىلالمىدى. نەتىجىدە يادرو نەزىرىيىسىدىن راۋاجلانغان تېخنىكىۋى تەرەققىيات، بىر تامچە، بىر ۋىنتا ماتېرىيە ۋە ئېنېرگىيىنى رىقابەت كاتېگورىيىسىدىكى ھەممە كامالەتلەر بىلەن چېكىگە يەتكۈزدى. دېمەك رىقابەتلىك يادرو تەرەققىياتى چېكىگە يەتتى.

مۇنداق ئىكەن، بۇنداق جەريان كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان يامان ئاقىۋەت ھەققىدىكى تەتقىقاتلارچۇ؟ تولىمۇ قىممەتلىك. مەسىلەن. بۈگۈنكى دۇنيا كىلىماتىنىڭ ئىسسىپ كېتىش ئاقىۋىتىنى بىر ـ بىرىگە دۆگدەكۋاتقان دۆلەتلەر ئەھۋالىدىن ئېيتقاندا، «زىيان ۋە ئىسراپ» ھادىسىلىرىنى يەنى زىيانلىق ئاخىرقى ئىسراپ تەقدىرىنى كۆرسەتكۈچى تەپەككۇرمۇ ئىختىرا ھېسابلىنىدۇ. تېخىمۇ ئېنىق ئېيتقاندا، زىيان ۋە ئىسراپ خاراكتېرلىك ئىختىرانىڭ زەھەرلىك سىرىنى ئېچىپ بېرىشمۇ ئىختىرا بولىدۇ، ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئىنسانىي ھاياتقا ئىخلاس قىلمىدىغان ئەكس تەرەپتىكى مەۋھۇمەيەتنى ئېچىشمۇ ئىختىرا بولىدۇ. ئۇنداق ئەمەسمۇ؟ ئەقەللىيسى غالىب جاللاتنىڭ ئۆزى غايىب قىلغان «ئاجىز» نىڭ «تۇپراقتا ئايلاندى» دېگەن جەسىتىدىن ئۇچقان شامالدىكى توزانسىمان ئەرۋاھى نەپەسلىرىدىن كىرىپ ئۇنى «راھىب» بولۇشقا مەجبۇرلىغان سىرلىرىنى ئېچىپ بېرىشمۇ، يادرو بومبىسىنى توشۇغۇچى راكېتانى ئالەم بوشلۇقىدىكى شامال بولۇتلارنى تىزگىنلەش ئورگانلىرىنى توشۇغۇچى قىلىشمۇ، تانكىنى تېراكتور قىلىشمۇ، زەھەرنى شېكەر قىلىشمۇ، يوقلىمۇاتقان ئورمان، ئوتخور، گۆشخور، ئۇچار ـ قانات جانلىق ھاياتىنى قانداق ئىختىرا قىلىش خىياللىرىنى سۈرۈشمۇ ئىختىرا بولىدۇ.

ھەتتا بىر ئىجادىي ئىختىراغا ھېسداشلىق قىلىپ شەرھلەش ياكى تىللارغا تەرجىمە قىلىشمۇ ئىختىرا بولىدۇ. چۈنكى، تەرەققىيات دېگەن ئالدى بىلەن تەپەككۇر پەرىدىسىدىكى مانا مۇشۇنداق يېرتىلىش ۋە ئېچىلىش دېمەكتۇر. بىز بۇنداق تەپەككۇرىمىزنى بوغۇپ قويۇپ نېمىنى ئىجاد قىلاتتۇق؟

ئېھتىمال بەزىلەر بۇ ئەسەردىكى بالانىستلىقنى ئىپادىلەيدىغان شەرتلىك ئالامەتلەرنى كۆرۈپ: ئاددىي بىر ھەرپقۇ، ئۇنىڭدىن نېمە چىقىدۇ؟ دەيدۇ. لېكىن، بىز دەيمىزكى، ئۇ ھەرپلەر ئۇلۇغ ئىجادىيەتچىنىڭ ئۆگلۈك قەلبىدىن پاك بوۋاقتەك ئېيتىلغان فونتان، ئۇ پۈتۈن دۇنيا خەلقىگە يېگىلىق. چۈنكى، بۇ ھەرپلەر ئالەم ۋە ئادەم ئوتتۇرىسىدىكى زېھنىي تەڭپۇڭلۇقنى ۋە كىشىلىك ھاياتتىكى ئىقتىسادىي بىلەن ھېسسىيات تەڭپۇڭلۇقنى ئىپادىلەپ، جاھان ۋە ئادەم دىلىدىكى زىتلىقنى ھەل قىلىش ئۈچۈن نېگىزلىك مەسىلىگە جاۋاب بېرىدۇ. بۇ خۇددى بىرىنچى بۆلۈمدىكى، T، H، D، S ھەرپلىرى تەبىئەتتىكى تۆت تادۇنىڭ زىتلىقىنى بىرلىككە ئۇيۇشۇشنى كۆرسەتكەندەك ئىش.

مانا كۆز ئالدىڭىزغا قاراڭ، ھازىرقى ئاتالمىش «ئىجادىيەتلەر» خۇددى غەيۋەتلەشكۈچى كۆز شامالىرى ۋە نەپرەتلەشكۈچى قىش شامالىرىدىن تۆكۈلگەن غازاڭلاردەك ھايات قاتلاملىرىغا بېھۇدە ئىسراپ بولۇپ تۆكۈلگەن.

مىڭلاپ كىشىلەرنىڭ زەردىسىنى قاينىتىپ تۇرغان ساختا ماللارمۇ شۇتۇردىن بولۇپ، ئۇلار خۇددى زىيانلىق چىرىندىدەك بىھىساب ئەخلەت تاغلىرى، يۇندا دېڭىزلىرى بولۇپ ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ. بۇلار بىزنىڭ ھەسرەت ھېسلىرىمىزنىڭ باھاردەك بولۇشى ئۈچۈن ئىجاد قىلىشىمىزنىڭ ئاساسلىرى، ھەم كېچىسى ئەلۋەتتە. باھارنىڭ گاھ شىۋىرغان، گاھ ئىللىق شاماللىق، ئاپتاپلىق تەسىرىدىن شەپقەتكە ئىنتىلگۈچى بىخلار تىنىمىز، مېڭىمىز ئىچىدە، شۇنداقلا ئەتراپىمىزدىكى زېمىندا. بۇلار بىزنىڭ زېھنىمىزنىڭ زېمىن بىلەن تاناسىپ بولۇپ كۆكلىشىدىكى ئامىللاردۇر. بۇلارنى تونۇش ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز جۇڭگونىڭ ئىختىراۋى دۆلەت بىناسىنى تۇرغۇزغۇچى بىز كىسەكلەر ئۈچۈن زۆرۈر ئەمەسمۇ؟.

بىرىنچى بۆلۈم «ماھۇم تەلىماتى» نىڭ شەرھى بايانى

1- باب ئاتوم نەزەرىيىسىگە قىسقىچە ئەسلىمە

ئاتوم نەزەرىيىسى ۋە تەجرىبە مېتودلىرىغا دائىر تەپسىلىي مەلۇماتلار فىزىكا كەسپى ساھىبلىرىغا ۋە شاگىرتلىرىغا مەلۇم، بىراق، باشقا كەسپىي ساھەلەردىكىگە ئانچە مەلۇم ئەمەس. چۈشەنچەم بويىچە قىسقىچە ئەسلىسەم: مەزكۇر تەلىماتنىڭ «ئاتىسى» بولمىش ئېينشتېيىننىڭ «ئاتوم تەلىماتى» نى يەكۈنلىگەن «تاناسىپلىق نىسبەتلىرى» توغرىسىدىكى يەكۈنىنىڭ فورمىسى بولغان $F=mc^2$ نىڭ تەبىرى «ئېنېرگىيە دېمەك، ماتېرىيىنىڭ زامان، ماكان كۋادراتى دېمەكتۇر» دېگەن نېگىز چۈشەنچىنى تەققاسلىغاندا، «ئاتوم» دېگەن ئۇقۇم «ماتېرىيە» دېگەن ئۇقۇم چەمبىرى بىلەن «ئېنېرگىيە» دېگەن ئۇقۇم چەمبىرى تۇتاشقان نۇقتىدىكى چېكىت ئۇقۇمىدۇر. يەنى «ماتېرىيە ئېنېرگىيىگە، ئېنېرگىيە ماتېرىيىگە ئايلىنىدۇ،» دېگەن ھۆكۈمدىكى «نېمە ئۈچۈن؟» دېگەن مۇئەممانى يېشىپ كۆرسەتكۈچى يادروۋى ئۇقۇمدۇر. ۋەھالەنكى، «ئاتوم» دېگەن ئۇقۇمدىن «ۋاكۇئۇم» بوشلۇقى دېگەن مىكرو ئۇقۇمنى ماكرو مەنىدە «ئالەملىك بوشلۇق» بىلەن تاناسىپ قويغاندا، ئاتومدىكى ۋاكۇئۇم ئىچىدىن يەنە ئېلېكترون، ئۇنىڭ ئىچىدىن پلۇتۇن، نېيترون، گۋىكترون (كۋانت) دېگەن ئۇقۇملار ئىپادە قىلىدىغان سىرلىق تەسەۋۋۇر مەسىلىلىرى كېلىپ چىقىدۇ. مەسىلەن، بۇ جەھەتتە پاكىستانلىق فىزىكا ئالىمى ئابدۇسالام فىزىكا تىمتاس توختاپ قالغان ئاخىرقى نۇقتىدىن خۇددى مەنپىي ئۇقۇم ئەكسى مۇسپىي ئۇقۇمنى بايقىغاندەك يەنە بىر سىرنى بايقاپ، نوبېل مۇكاپاتىغا نائىل بولغانىدى.

ئومۇمەن ئىنسان ئەقلى تېلېسكوپ كۆزى بىلەن چەكسىز يۇلتۇزلۇق بوشلۇقىنى كۆزەتكەندە ئەڭ چەكسىز ئۇقۇمنى «ئالەم» ۋە ئۇنىڭدىكى ماتېرىيىۋى، ئېنېرگىيىۋى چەكسىزلىكنى «تۆرت تادوم» دېگەندەك، مىكروسكوپ كۆزى بىلەن چەكسىز كىچىكلەيدىغان سىپىرلىق جىمىرلاشلىرى ئۈگەتلىگەندە ئەڭ كىچىك ئۇقۇمنى «ئاتوم» دەپ، ئۇنىڭدىكى ئالەملىك بوشلۇققا ئەكس تاناسىپ «ۋاكۇئۇم» ئىچىدىكى «ئېلېكترونلۇق» نى تېخىمۇ مەنتىقىلەپ ئېچىش ئۈچۈن تىركەشمەكتە. بۇنىڭدىن مەقسەت نېمە؟ دىنلاردا ئۇلۇغ مەۋھۇمىيەت بولغان «تەڭرى» نىڭ ئەسلى زاتى ۋە ماھىيىتىگە لايىق ئىسپاتقا ئېرىشمەك ئۈچۈندۇر.

2- باب «تۆرت تادوم» چۈشەنچىسىگە ئەسلىمە

ھەممە زىيالىيلارغا مەلۇمكى، قەدىمكى ئوتتۇرا، غەربىي ئاسىيانىڭ دۇنيا قاراشلىرى نېگىزى بولغان «تۆت تادوم» (بەزىدە ئاناسىر دېيىلىدۇ، بۇ ئۇقۇمنىڭ مەنىسى مەنبەۋى سىر دېگەنلىك) ئالەملىك پەرۋەردىگار بولغان «تەڭرى» نىڭ «تېنى ۋە جېنى» دېمەكتۇر.

«تۆرت تادوم» چۈشەنچىسى قەدىمدىن تارتىپ ئوتتۇرا، غەربىي ئاسىيادىن باشلاپ يىراق گرېك، ھىندى، مىسىر قەدەر كەڭ رايونلاردىكى ھەر خىل تىللاردا ئىپادە قىلىنغان، بۇنداق پەرقلەردىكى ئوخشاشلىقنى كۆرۈش ئۈچۈن:

土 (زېمىن) — (تۇپراق) — (خاكى) — تۇ T
水 (دېڭىز) — (سۇھزاق) — (ئابى) — سۇ S
气 (ھاۋا) — (ئۇجماق) — (راھى) — دۇ D
火 (ئاپتاپ) — (خۇرلاھە) — (تابى) — خۇ H

تەرىقىسىدە قاتارلاشتۇرۇشقا بولىدۇ.

مەزكۇر «تۆت تادوم» ئەقىلنىڭ سەزگۈ ئاساسلىرىغا بىلىنىپ تۇرىدىغان مەۋجۇت خىللىرىلا بولۇپ قالماستىن، بەلكى ھەربىر تىپىنىڭ ئاپىرىدە نېگىزىدىكى مەنبە ئامىلىغا بولغان ئابستراكت مۇتلەق نۇقتا توغرىسىدىكى چۈشەنچىدۇر. مەسىلەن، ماتېرىيىنىڭ قاتتىق جىسىم بولۇشى نېمە ئۈچۈن؟ ئۇنىڭدا مەنبەۋى بىر ئامىل مەۋجۇت. خۇددى ئېرىتمە جىسىم ياكى ئىپىرلىق زەررىۋى ھالەت، يورۇق - سوغۇق ئىپىرلىغىدەك سەۋەب ئامىل مەۋجۇت. مەسىلەن، ھەممە كۆزلەرگە كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان «قۇياش» شۇنداق

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

تۆت خىل يەنى «تۆت تادوم» ئاملدىن ئىبارەت. دېمەك، ئەنە شۇنداق ئەقلگە تېخى مەۋھۇم ئابستراكت مەنبەۋى ئامىل «تۆت تادوم» دېيىلگەن. شۇڭا، ئەنە شۇنداق مەنبەۋى ئۇقۇم خاراكتېرىنى گەۋدىلەش ئۈچۈن «تۇ» (T) «سۇ» (S) «دو» (D) «خۇ» (H) ئۇقۇمىنى چۈشەنچىمزگە مودېل قىلىپ ئالىمىز.

ئەمدى قەدىمكى «تۆت تادوم» ئۇقۇمى بىلەن ھازىرقى «ئاتوم» ئۇقۇمىدىكى مۇناسىۋەتنى سىلىشتۇرۇپ كۆرەيلى:

يۇقىرىدا دېگەندەك «تۆت تادوم» قاراشلىرى بارلىققا كەلگەن قەدىمكى ئالتاي دەۋرىنىڭ «شامان» ۋە كېيىنكى ساسان دەۋرىنىڭ «ئاتەش» قاراشلىرى دەۋرىدە «ئاتوم» دېگەن ئۇقۇم يوق ئىدى. بىراق، ئاسىيا بولۇن، ياۋروپا بولۇن تىل (تەلەپپۇز) پەرقى بولسىمۇ، دىل (تەپەككۇر، تەسەۋۋۇر ئۇسۇلى) جەھەتتە ئىنسانى ئوخشاشلىق تۇپەيلى «تادوم» ئۇقۇمى ھازىرقى «ئاتوم» ئۇقۇمى مەنسىدە ئىدى. مەسىلەن، «تۆرت تادوم» دىكى ئۇقۇملارنىڭ سەۋەبـ يەكۈن ئايلانمىسىنى «تابھاچ» (卐) شەكلىگە قويساق، بىر چەمبەر ياكى «كۇب بۇلۇڭ تەرەپلىرى بولۇپ بالانسى نۆل ياكى تەڭ تەرەپ ئىچىدىكى «بوشلۇق» بولىدۇ. مانا بۇنداق ئۇقۇم «بايۇد» (تەڭرى) دېيىلگەن. ئاتومدا بولسا، ئىچكى ئېلېكترونلۇق قەۋەتلىرىنى بىلىش شەرتى ئۈچۈن قوبۇل قىلىنغان ئۇقۇم «ۋاكۇئوم» دېيىلدۇ.

شۇنداقتىمۇ «تۆرت تادوم» ئۇقۇمى بىلەن «ئاتوم» ئۇقۇمىدىكى قىممەت ئالاھىدىلىكىنى بەلگىلەش ئۈچۈن، يۇقىرىدا كۆرسەتكەندەك، «تۆرت تادو» نىڭ تۇ (T) بىلەن سۇ (S) تەرىپىنى ماتېرىيە، دو (D) بىلەن خۇ (H) تەرىپىنى ئېنېرگىيە دەپ ئايرىساق، «ئاتوم» دېگەن ئۇقۇمنىڭ ئالاھىدىلىكىنى ئېنېرگىيىگە مەنسۇپ، دو (D) يەنى ھاۋا، گاز، زەررە، راھى، ئۇجماق، ئۇقۇملىرى بىلەن خۇ (H) يەنى ئاپتاپ، ئوت، زەرەت، تابى، فورلاق ئۇقۇملىرى ئارىسىدىكى سىرلارنى ئېچىش تۇتقۇسى دەپ قاراش مۇمكىن.

3 ـ باب «ماھۇم» ئۇقۇمىنىڭ تەبىرى

يۇقىرىدىكى «تۆرت تادوم» ياكى «ئاتوم» نەزەرىيىسى ئالەمشۇمۇل ماتېرىيە ۋە ئېنېرگىيىنىڭ ھەممىسىنى، يەنى خەمىيە، فىزىكا، بىئولوگىيە، ئىجتىئولوگىيە ئىلمى نەزىرىدىكى بارلىق مىنېرال (نئورگانىك)، ئىمران (ئورگانىك) مەۋجۇدەتىنى كۆرسىتىدۇ. ياكى دىنىي تەسەۋۋۇردىكى تەڭرى (ئاللا) نىڭ مەۋجۇتلۇق سۈپەتلىرىنى ئىپادە قىلىدۇ.

«ماھۇم» ئۇقۇمى چەكلەنگەن. ئۇ گەرچە «ئاتوم» ئۇقۇمىغا ئوخشاپ كەتسىمۇ، پەقەت ئورگانىك «ئىمران» ماتېرىيە ۋە ئېنېرگىيە تۈرى بولغان جانلىق «تۆرت تادو» سىدىكى تەپەككۇر مېتودىغا مەنسۇپ.

مەسىلەن، «تۆرت تادو» نى پەقەت ئورگانىك (ئىمران) مەۋجۇدات بىلەن چەكلىسەك ۋە بۇ ئالاھىدىلىكنى «تۆت تادو» دەپ تۆرت ئۇقۇمنى تەن، نەم، يەل، تەپ دەپ ئابستراكت قىلساق، «ماھۇم» ئۇقۇمى دەل «يەل» تادو بىلەن □ «تەپ» تادو ئارىسىدىكى باغلىنىش نۇقتىسىدىكى (خۇددى ئىككى چەمبەر تۇتاشمىسىدىكى نۇقتا مەنىسىگە ئوخشايدۇ. يەنى «ئاتوم» نەزەرىيىسىنى «گېئوفىزىكىلىق» ئىلىم دېسەك، «ماھۇم» نەزەرىيىسىنى بىئوفىزىكىلىق ئىلىم دېيىشكە بولىدۇ. بىز بۇرۇن پەلسەپىۋى چۈشەنچىلەردە دائىم «ماھىيەت» دېگەن ئۇقۇمنى كۆپ تەكرارلايتتۇق. دېمەك «ماھۇم» ئەنە شۇ ئابستراكت ئۇقۇمنىڭ تېخمۇ زىل، تېخمۇ ئېنىق كۆرۈنۈشىدىن ئىبارەت.

ئەمدى «تۆرت تادو» نىڭ جانلىق كاتېگورىيىسىگە تەتبىقاتى بولغان «تۆرت تادو»نى ئېلىپ قارىساق، يەنى نەق مىسال ئۆزىمىزنىڭ بەدىنىنى مىسال قىلساق، «تەن» ـــ تۆرت قاتلام سىستېمىسىدىن، «نەم» ـــ تۆرت قاتلام سىستېمىسىدىن، «يەل» ـ تۆرت قاتلام سىستېمىسىدىن، «تەپ» تۆرت قاتلام سىستېمىسىدىن ئىبارەت، بۇ جەمئىي 16 قاتلام سىستېمىسىغا دەقىقلەپ، زەرەتلەپ تەسىر قىلىپ تۇرغان «تۆرت تادوم» ئۇقۇمىنى قوشساق جەمئى 20 ئۇقۇملۇق دىققەت (تەققاسلاش) سىستېمىسى ئېچىلىدۇ. دېمەكچى، «ماھۇم» ئۇقۇمى «يەل» ئۇقۇم چەمبىرى بىلەن «تەپ» ئۇقۇم چەمبىرى تۇتاشمىسىدىكى نۇقتا ئۇقۇمىدۇر.

ئەلشىر نەۋايى يازغان «لىسانۇتتەير» داستانىدا: 14 خىل قۇش ھۆپۈپنى بېتەكچى قىلىپ، سۈمۈرغ بىلەن ئەنقا سىرىنى ئىزدەپ ئۇچىدۇ. ئۇچىدۇ، ئۇچىدۇ، نۇرغۇن تاغلارنى، سايلارنى كېزىدۇ. ئاخىر ھېرىپ ھۆپۈپتىن: قېنى ئۇ سۈمۈرغ؟ دەپ سورايدۇ. ھۆپۈپ جاۋابەن: سىلەر ئۇچۇش سەپەرلىرىگە لاردا ئاللىقاچان ھېس قىلدىڭلار دەپ بىلىشىڭ يەتتە ۋادىسىنى كۆرسىتىپ، ئالتىنچى، يەتتىنچى ۋادىسىنى ھەيرەت ۋە پەقرلىق ۋادىسى، مۇشۇ نۇقتىدا توختاپ داۋاملىق تەپەككۇر قىلىڭلار، دەيدۇ.

مەزكۇر سىرلىق مۇنەممانى تەققاسلىغاندا، ئەقلىمزگە يۇرەك بىلەن ئۆپكە قۇش ۋە قانىتىدەك سايىنى كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىز نەپەس ۋە «تەنەپپۇس» بىلەن «پەۋەس» (تەخەييۇل) دېگەن ئىككى ئۇقۇمدا توختاپ قالىمىز. خۇددى كۆز ئۆزىنى ئەينەكسىز كۆرەلمىگەندەك، بىزمۇ «ماھۇم» نى «ئاتوم» نەزەرىيىسى «ئەينەكى» بولمىسا ھېس قىلالمايمىز، يەنى تەن ۋە نەمدىكى «يەل» بىلەن «تەپ» نىڭ مەۋھۇم

سىرىنى قىزىكا ئىلمى ئۈچۈن زۆرۈر ماتېماتىك تەڭلىمە، رەقەم ھەرپلىرى ۋە ترىگونومېتىرنىڭ چەمبەر، بۇلۇڭ، سىزىق، چېكىت ئارىسىدىكى تەڭلىمە ئەينەكلىرى ئارقىلىق ئاندىن ھېس قىلىمىز.

يۇقىرىقى سىستېمىدىكى قىزىل سىزىق ۋە رەقەملەر مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسى دەيدىغان يەنى جىنسىي ماھىيەت ئۈچۈن بەلگە بولغان «يەل» بىلەن«تەپ» ئارىسىدىكى ماھۇملۇق تەڭلىمە قارا سىزىقلىق ۋە رەقەملەر دەۋرىۋى نېرۋا سىستېمىسى دەيدىغان ھېسسىي ماھىيەت ئۈچۈن بەلگە بولغان «يەل»، «تەپ» ئارىسىدىكى ماھۇملۇق تەڭلىمە. شۇنداقلا ھەر ئىككى سىستېمىلىق تەرەپ ۋە بۇلۇڭسىمان سىزىقلاردىكى نۇقتىلار مىقدارىنى جىنسىيەت نۇقتىلىرىدىن 20 نى، ھېسسىيات نۇقتىلىرىدىن 80 نى گەۋدىلەش مۇمكىن، بۇ جەمئىي 100 نۇقتىلىق ئۇقۇم بولىدۇ.

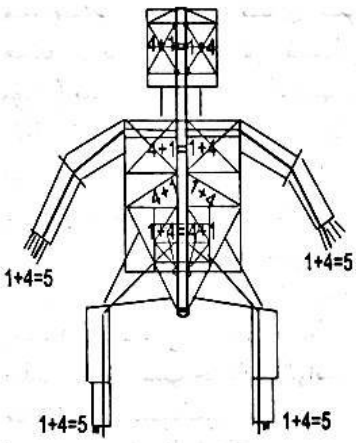

بۇنىڭدىن باشقا باش كاتەكچىسىدىكى كۆز، قۇلاق، بۇرۇن، ئېغىز بۇلۇڭلىرىدىن ئىبارەت تۆت كىرىم (ئىستېمال) سخېمىسى بىلەن چات كاتەكچىسىدىكى تەرەت، سۈيدۈك، پوق، قۇسۇق دېگەن تۆت چىقىم (ئىختىرا) سخېمىسىدىكى ئەكس تاناسىپ بالانسلىقنى كۆرۈش مۇمكىن، «يەل» ۋە «تەپ» ھەرىكىتىدىن ئىبارەت مەۋھۇم ئەسلى يادرو (جانرو) ئېنېرگىيىۋى ھەرىكەت تەڭلىمىسى سىرى دەل «ماھۇم» تەلىماتىدىكى مۇددىئاۋى مەسىلىدۇر.

4 - باب «ماھۇم» نەزىرىدىكى تارىخ ۋە مانىخ

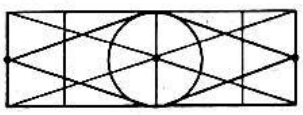

«ئاتوم» نەزەرىيىسىدىكى $E=mc^2$ فورمىسىنى ۋە «ئېنېرگىيە - ماتېرىيىنىڭ زامان، ماكان كۋادراتى دېمەكتۇر» دېگەن تەبىرىنى كۆرگەنىدۇق، بۇنى ئالەمدىكى بىر يۇلتۇز مىسالىغا تەتبىق قىلساق، بىر چېكىت ئېنېرگىيىۋى زەررە - تەدرىجىي خىلداشلىرى بىلەن قوشۇلۇپ ماتېرىيىۋى چەمبەرگە ئايلىنىدۇ، ئاندىن چېكىتكە يېتىپ يەنە ئېنېرگىيىۋى چېكىت بولۇش زامان، ماكان كۋادراتى سىخېمىسىنى تەشكىل قىلىدۇ.

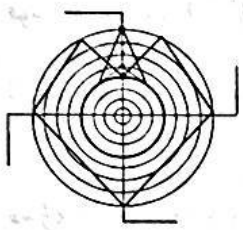

مەزكۇر سخېمىدىكى كاتەكچە بۇلۇڭلار ۋە ئۈچبۇلۇڭلار ئەكس تاناسىپ تەڭلىمە نەقلىدە ئېنېرگىيىنىڭ يىغىلىش (ئىستېمال) چېچىلىش (ئىختىرا) بويىچە زامان، ماكان كۋادراتىنى كۆرسىتىدۇ. دېمەكچى، بىر ماتېرىيىۋى «يۇلتۇز» نىڭ ئېنېرگىيىۋى ھاسىل ۋە غايىپلىق زامان، ماكانى ماتېرىيىۋى يۇلتۇزدىن نەچچە ھەسسە نۇرغۇن ۋە يوغاندۇر.

مەزكۇر «ئاتوم» چۈشەنچىسىنى «ماھۇم» بويىچە ئىنسان ئەقلىگە تەتبىقلاپ كۆرۈش ئۈچۈن ئالدى بىلەن تۆۋەندىكى سخېمىنى ئالايلى.

مەزكۇر سخېمىدىكى قىزىل چەمبەر ئىچىدىكى تۆت قەۋەت يەرشارى قاتلىمىدىكى ماگما، گرانت (تاش قاتلىمى)، گازلىق سۇ ۋە تۇپراق قاتلاملىرى، قىزىل چەمبەر سىرتىدىكى تۆت قەۋەت ئاي، ئايلانغۇچى ماگنىتلىق شار، ئاتموسفېرالىق شار، تۇمانلىق پار ۋە يەر يۈزى زېمىن، قىزىل چېكىت بىر ئىنسان بەدىنى، بۇلۇڭلار جېنى چېچىلغان، يىغىلغان زامان، ماكان. ئىنسان بىر مىكرو ئۇرۇقتىن (بەلكى ئۇرۇق بولغىچە ئاتا روھى تەرىقىسىدىكى زامان، ماكان بىلەن قوشۇلۇپ، ئاندىن ئانا باغرىدا، ئاندىن يەر يۈزىدە بەدەن بولۇپ، ئاندىن تەدرىجىي چېچىلىپ جەسەت بولۇپ كۆمۈلۈپ، توزان زەررىلىرى بولۇپ چېچىلغىچە تۆت زامان، ماكان مەزمۇنىدىن ئىبارەت بولىدۇ. بۇنىڭ ئىچىدە بەدەن بولۇپ ياشاپ، ئۆلۈپ (تاراپ) كەتكىچە زامان، ماكان نۇسخىسىنى ئالساق $E=mc^2$ فورما نەقلى بويىچە سېزىم دېمەك، بەدەننىڭ زامان، ماكان كۋادراتى دېمەكتۇر، بۇ «يەل» گە مەنسۇپ. ئەقىل دېمەك ـــ مۇھەببەت سېزىملىرىنىڭ زامان، ماكان كۋادراتى دېمەك، بۇ «تەپ» كە مەنسۇپ.

ھېكمەت: سىز مېنىڭ مەخپىي خىياللىرىمنى ھېچكىم بىلمەيدۇ دېمەڭ، ھەتتا تۈنۈگۈنكى خىياللىرىمنى ئۇنتۇپ كەتتىم، «پاكلاندىم» دەپ قالماڭ، ئۇنداق ئەمەس، «تەڭرى» بىلىدۇ. سىزگە يەل، تەپ، نەم، تەن بولۇپ تاشقى ئالەمدىن ئەتراپىڭىزدىن كىرگەن ھەممە ھۈجەيرىلەردىكى زەررىدىن ئىبارەت «ئىن - سىن» قاپچۇقلىرىغا تىندۇرما بولىدۇ. دېمەك، چەكسىز مەۋجۇت بولاي ياكى ئۇزۇنراق ياشاي دېسىڭىز، جانلىق ۋە ئىنسان يوقىتىشنى خالىمايدىغان ھەقىقەت بەختى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئۇستىدە خىيال سۈرۈڭ. مانا مۇشۇنداق ھېكمەتلىك ھېس بىلەن يۇقىرىقى سخېمىدىكى سەككىز قەۋەت تادومغا، قۇياش-نىڭ يورۇق دولقۇنى بىلەن قۇبادىنىڭ سوغۇق دولقۇنىنى قوشساق جەمئىي 10 ئۇقۇم بولىدۇ.

ئاندىن يەر شارىنىڭ تارىخى (زامان) مانىخى (ماكان) ئۆزگىرىشلىرىنى مەنتىقىي تەسەۋۋۇر قىلساق، تۆۋرت پەسىل نەقلىدىكى تارىخى، مانىخى يەكۈن چىقىدۇ:

قىش پەسلى يەر شارىنىڭ «چوغ» شارىدىن بىر تامچە «سۇ» شار بولغىچە «ئۇيقۇلۇق» دەۋرى، باھاردىن كۈزگىچە پەسىل نەقلىدىكى تارىخى، مانىخى يەكۈن چىقىدۇ:

قىش پەسلى يەر شارىنىڭ «چوغ» شارىدىن بىر تامچە «سۇ» شار بولغىچە «ئۇيقۇلۇق» دەۋرى، باھاردىن كۈزگىچە پەسىل نەقلىدىكى تارىخى، تۆۋرت پەسىل نەقلىدىكى تارىخى، مانىخى يەكۈن چىقىدۇ:

ئەمدى، پەقەت ئىنسانىيەتنىڭ «ياز پەسلى» ئىچىدىكى تارىخى (زامان) مانىخى (ماكان) قەۋەتلىرىنى مەنتىقىلىسەك، «ئون سۇپەت» (تارىخى زامان)، «ئون كۆرەت» (مانىخى ماكان) بولىدۇ. «ئون سۇپەت» بىلەن «ئون كۆرەت» نىڭ دىئالېكتىك مۇناسىۋىتى خۇددى سېكۇنت تىلى ئايلانمىسى بىلەن مىنۇت تىلى ئايلانمىسىدىكى نىسبەتكە ئوخشايدۇ.

«ئون سۇپەت» دېگىنىمىز: پىرمان، ئۇرۇقداش ئىنسان، قەبىلىۋاز ئىنسان، قۇلدار ئىنسان، فېئودال ئىنسان، بۇرژۇئاز ئىنسان، دېموكرات ئىنسان، سوتسىيال ئىنسان، كوممۇنىست ئىنسان، خىمكال ئىنسان.

«ئون كۆرەت» دېگىنىمىز: گېننى تەركىب، ھېسسىي تەركىب، جىسمى تەركىب، جىنسىي تەركىب، دىنىي (سىنىپىي) تەركىب، خىللى (كەسپىي) تەركىب، مىللىي (مەزھەپ) تەركىب، ئىللى (دۆلەت) تەركىب، ئىرقىي تەركىب، ئىننى (ئىنسانىي) تەركىب.

ئون سۇپەت بىلەن ئون كۆرەتنى (9+1)2 نەقلىدە ئۇدۇل قىلساق، بىر-بىرىنىڭ سىرىنى بىلدۈرگۈچى ۋەھىيەت ئىلھاملىرى مەنبەسىگە ئايلىنىپ قالىدۇ.

مەسىلەن، گېننى نۇقتا بىلەن پىرمانى نۇقتىنى ئۇدۇل قىلساق، خۇددى چېچەكتىكى مىكرو ئورۇق بولغاندەك پىرمانى (ئەسلىدە گۆشخور ئوۋچى مايمۇن) جىسمىدىكى ئىنسان بولۇپ قالغۇچى ئاملىغا سەۋەب بولغان گېن مەلۇم بولىدۇ. بۇ سىرلىق گېن سەۋەبىنى ماھىيەت نەزىرى بويىچە تەپەككۇر قىلساق، ئورمانلار كۆيگەندە كۆيۈپ كاۋاپ بولۇپ قالغان جانلىق جەسىتىنى ئىستېمال قىلغاندا پارچىلانغان ھىدروكاربونات دېگەن بىئوئېلېكترون ـــ ئىنسانلىق «تەپ» (تەپەككۇر ۋە تەلەپپۇز) ئاملىنىڭ سەۋەب سەۋەبى ئىكەنلىكىدىن ئىلھام بېرىدۇ (قالغان ئۇدۇللاشنى كېيىنكى بۆلۈملەردە كۆرۈڭ شىكىز مۇمكىن).

ھازىر (مۇشۇ بېزىق ۋەسلىدە) «ئون سۇپەت» ۋە «ئون كۆرەت» دېگەن تارىخى، مانىخى چۈشەنچىنى بىر دەققىدە تەلەپپۇز قىلغان بىلەن، ئۇنىڭ يەكۈنلىنىشىگە كەمىنە نىڭ 10 نەچچە يىللىق تەققاسلىرى ۋە بۇنداق تېۋىنىش جەريانىدا ئەسلەنگەن قەدىمكى سوغداق مۇتەپەككۇرى سوقرات زامانىدىن تارتىپ ماڭا مەلۇم بولغان نۇرغۇن «مەۋھۇم جان روھلار» نىڭ زامان ماكانى «بىئو ئىنتېرنېت» تورى بولۇپ تۇرغان «تەپ، يەل» سىستېمىسى سەرپ بولغان، چۈنكى بىر ئىنسانىي سۇپەت، كۆرەت بىر تال يىپ بولسا، ئۇنى تارتسىڭىز خۇددى پالاس سۈرۈلۈپ چىققاندەك بولىدۇ.

مەسىلەن، مەدەنىيەت تارىخىنىڭ «قۇلدارلىق» دەۋرىدە سوقرات ياكى كېيىن ساكيامۇنى «مايېرنىڭ بۇرھان بولۇشى ياكى پىرماننىڭ ئىنسان، شەيتاننىڭ رەھمان بولۇشى ۋە ياكى سۇن ۋۇكۇڭنىڭ رۇلەيپۇ (ئەۋلىيا) بولۇشى توغرىسىدا 32 ۋادىلىق تارىخى، مانىخى مەسىلىنى تەسەۋۋۇر قىلغان بىر مەنۇيەت (كۇنزەن) ئىدى. بىراق، ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ھەتتا يەر يۈزىنىڭ نۇرغۇن ئېقىملىرىدىكى مەدەنىيەت (كۇلتۇرى) تېخى 90% دېگۈدەك قۇلدار مەجەز ئىنسان ئىدى. 10% ئىنسان تەركىبىدە ئىنسانلىق سىرىنى ئىزدەنگۈچى مەنۇيەت (كۇنزەن) تەپ، گېنلىرى تەنھا قۇش نەقلىدە يەلدىن ـ يەلگە مۇكۇنۇپ كۆچۈپ يۈرەتتى.

ئاتوم نەزەريىسى كۆزىدىن قارىساق، كۆمۈر ياكى ئۇران دېگەن مەدەن يەر شارىنىڭ «قىش ـ باھار» پەسلى ئالماشسىدىلا ھاسىل بولغان ئاپاتىتىن چۈشكەن ھىدروگېن بىلەن زەرەتلىنىپ چاقناپ تۇراتتى. ھازىر بولسا، «ئۇران»غا مۇكۇنگەن ھىدروگېن ئېلېكترونلۇق چاقماقلار بىلەن پارچىلىنىپ، دەرھال ئاپاتىتكى ھىدروگېن بىلەن زەرەتلىنىپ دەسلەپتىكى ۋە يالقۇنلۇق بوران چىقىرىدىغان خەتەر تەرىقىسىدە مۇكۇنگەن.

مانا ئەنە شۇنداق نەرسىگە مۇكۇنگەن دەسلەپتىكى «ئاتوم يادروسى» دېگەن دىنوزاۋرلارنىمۇ نەچچە مىليون ھەسسە يامان «دىنوزەرنى» ئۆزگەرتكۈچى پەرىشتىسىمان قۇدرەت «ماھۇم يادروسى»نى مەنتىقلەش زۆرۈر بولۇپ قالدى. بۇ جەھەتتە «ئون جۇدايى (مەھرومى) چوقۇم بىلەن ئون پۇخايى (مەنپۇنى) چوقۇم دېگەن تەسەۋۋۇرنى ئالايلى.

ئون جۇدايى (مەھرومى) چوقۇم تۆۋەندىكىچە:

1) ئىنسانىيەت بارلىق ئوت ـ چۆپ، ئوتخور، گۆشخور ماتېرىياللىرىنى ئىنساپسىزلىق ۋە ئىسراپچىلىق بىلەن ئىستېمال قىلىپ ئاندىن ئۇرۇش قىلىۋېرىدىغان ئادەتنى ئۆزەتمەسە، «قىيامەت» بولۇپ مەۋجۇتلۇقىدىن جۇدا (مەھرۇم) بولۇشى چوقۇم.

2) هازىرقىدەك (يادرو) ئۇرۇشى ۋەسۋەسلىرى بىلەن ئامبارلىرىنى تولدۇرۇۋەرسە، «كومپيۇتېر ۋىرۇسلىرى» بۇزغۇنچىلىقى بىلەن پارتلاپ، يەر شارى گۈمران بولۇپ ھەممىدىن جۇدا بولۇشى چوقۇم.

3) ئىقتىسادى، ھېسسىياتى مونوپول «تاغلار» بەس ـ بەستە ئۆرلەپ ئاستىدىكى «ماگمىلار» ۋولقانىدەك پارتلاپ كەتسە، «لاۋا كەلكۈنلىرىنى» بىر ـ بىرىگە كۆچۈرۈش ياكى توسۇق توغان، تاشلىرىنى توپلايمىز دەپ، يەر ئاستى كاۋاكلىشپ «يەرلەر تەۋرەپ، دېڭىز تاشقىنلاپ «سىياسىي قىيامەت» بولۇشى، تاغلىرىدىن جۇدا بولۇشى چوقۇم.

4) «قوشۇمچە قىممەت» ھېرىسمەنلىكى، خىللى، مىللىي ئېكسپىلاتاتسىيون رىقابەت روھى بىلەن پەيدا بولغان «مىكرو ھاشارات» ئاپىتىدىن ئازادە باغۋارانلىرىدىن جۇدا بولۇشى چوقۇم.

5) «مىكرو ھاشاراتلار» نى زەھەرلىك گازلار بىلەن يوقىتىمىز دەپ ئاتموسفېرادىكى ھاياتى گازلارنى بۇزۇپ، ئاندىن زەنجىرسىمان رېئاكسىيە تۈپەيلى بۇزۇلغان ئېكولوگىيە زەخمەتلىرىدىن جۇدا بولۇشى چوقۇم.

6) تەبىئەت قانۇنلىرىنى نەزەرگە ئىلماي ئۇششاق جەمئىيەت مەنپەئەتلىرىنى، مەدەنىيەت (كۇلتۇر) مەنئۇبىيەت (كۇنزەن) لىرىنى ئىلاھلاشتۇرسا، تەبىئەت ئىلاھى شەپقەتلىرىدىن جۇدا بولۇشى چوقۇم.

7) تېخنىكىنىڭ يېتەكچى روھى بولغان ئىنسانپەرۋەرلىك ئىسمېكسىنى نەزەردىن ساقىت قىلسا، «فاشىست دۆلەت ۋە كومپيۇتېر» لارنىڭ بەگۈاشلىقى تۈپەيلى ئەقلىي راۋانلىقىدىن جۇدا بولۇشى چوقۇم.

8) ھەربىر ئىنسانىي شەخسىيەت تەبىئەت، ئاندىن جەمئىيەت بەرگەن ئېھسانلىرىغا جاۋابەن، ئېھسانى (ھىممەتلىك) ئىجادىي ئىختىرانى ئىمان قىلمىسا، «جەننەت» ئىنتىزارلىرىدىن جۇدا بولۇش چوقۇم.

9) ماتېرىيە ۋە ئېنېرگىيىنىڭ مىقدارى سۇپەت ئۆزگىرىشلىرىگە نەزەريىۋى ۋە تەجرىبىۋى تەپەككۇر قىلىشتىن ئېرىنىپ ئالدامچىلىق ۋە يالغانچىلىق بىلەن زەھەرلىك ئىختىرا بىلەن قېرىنداشلىرىنى يوقىتىپ ئىستېمال بوشلۇقىغا ئېرىشمەكچى بولۇپ «نىيىتى ياماننىڭ قازىنى تۆشۈك» دېگەندەك قايتۇرما زەربە، ئالدامچىلىق زەھەرلىرى بىلەن زەھەرلىنىپ ئەقلىي ئىقتىدارىدىن جۇدا بولۇشى چوقۇم.

10) «يۇل ـ تەڭگە» دېگەن مەدەندىن، قەغەزدىن بولغان «قۇل» نى ئۇلۇغلاپ ئۇنىڭ ئەمەلىي قىممىتىدىن «ھۇلدىن» (ماتېرىيال سۇپىتىدىن) ۋە ئۇنى ئىختىرا قىلغۇچى ئىجادىي روھى «خۇدا» لۇقتىن جۇدا بولۇشى چوقۇم.

مەلۇمكى، بۇنداق «تارىخىي تەنقىد» ئاكتىپ مەۋقەئەمەس. شۇڭا، زۇلمەتكە نۇسرەت لازىم بولغاندەك «تارىخىي تەكلىپ زۆرۈر.»

ئۇن پۇخايى (مەنمۇنى) چوقۇم تۆۋەندىكىچە:

1) مېترو، گىدرو تېخنىكىسىنى يادرو ئېنېرگىيىسى بىلەن تەمىنلەپ ھازىر ئىلمى بىلەن ئاتموسفېرا ئاستىدىكى «ئورىتا بېكەتلىرىگە» كۆچلۈك كومپيۇتېر مېڭىلىك، دۆڭاتېل بەدەنلىك» «دېۋىلەر» نى كاتاكچىلەپ تىزىپ، ئېلېكتر ماگنىتلىق كۈچى بىلەن شامالاردىكى ئارىنۇ، بارىنۇ زەرەتلىرىنى تىزگىنلەپ، قار ـ يامغۇرلارنى قاقاس ساي، قۇملۇق چۆللەرگە ياغدۇرۇپ، دائىم يورۇق ئاسمان بەھرىدىن رازى بولۇپ پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

2) دېڭىزلارغا بىكار ئاقىدىغان دەريالارنى تىزگىنلەپ ئۆستەڭ، ئېرىقلارنى دەشتى چۆللەرگە تورلاشتۇرۇپ، يەر يۈزىنى يېشىل ئورمان، يايلاق بىلەن قاپلاپ باغۋاران بەھرىدە پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

3) يۇقىرىقى ئىمكانىيەتتىن كېيىن بارلىق ھايۋان، ھاشاراتلارنىڭ رازىمەن ئىستېمالى ـ ئىختىرا قاتلىمىدىكى تەرتىپىنى ئورنىتىپ، ئۇلارنىڭ مىننەتدارلىقىدىن پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

4) ئاندىن ئىنسانلىق ماھىيەتكە لايىق ئەزەل ئىستېمال مىزانىنى ئېنىقلاپ، يەنى پەقەت گۆشخور ھاشارات، ھايۋانات ماتېرىياللىرىنى تېخنىكىلىق ئىختىرا قىلىپ، ئىسمېسكىلىق ئىستېمال قىلىپ، چىرايلىق، ئىلاھى پەرىشتىلىك بەختىدىن بەھرىمەن بولۇپ پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

5) تەبىئەت ۋە جەمئىيەتنى «جەننەت» قىلغۇچى بىلىم ۋە مېھنەت مۇشەققەتلىرىنى «ئويۇندەك» راھەتلىك، مەشغۇلاتلىرىنى قىزغىن مۇھەببەتلىك ئىشقى لەززەتتەك قىلغۇچى تېخنىكىلىق ۋە ئىسمېسكىلىق ئىزدىنىشلەرگە «قۇياش روھى» دەك نوپۇز تىكلەپ، ئىنسانلارنىڭ قەلبىنى باھار ـ ياز قۇياشىغا تەلپۈنگەندەك شەپقەتلىنىش ئارامىدىن بەھرىمەن قىلىپ پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

6) جەمئىيەت ۋە شەخسىيەتنىڭ ئىستېمال ۋە ئىختىرا ئادەتلىرىنى جانلىقلار ئىچىدىكى ئەڭ بەختلىك «نەھرول ھەرىلىرىدەك» ئىختىيارى ئىنتىزار ھادىسىگە ئايلاندۇرۇپ، بۇزۇلۇش سەۋەبلىرىنى ھەل قىلىشتا «ئۆز ـ ئۆزىنى تۈزگۈچى» خىمىكال ئاۋتوماتكىسدەك قىلىپ پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

7) ئىنسانلىق جەمئىيەت (مەدەنىيەت ـ كۇلتۇر، مەنئۇبىيەت ـ كۇنزەن) قاتلىمىدىكى ئون قەۋەت پەلەكسىمان «قۇرۇلمىسىدىكى ھەربىر پەلەك»، «يۇلتۇز» لىرىدىكى X شەكلىدىكى مەسئۇلىيەت ۋە مەپتۇنىيەت ئەكس تاناسىپلىقىدىن ئىبارەت تەبىئەت قانۇنىغا ئاساسەن ھەممىسنى پەقەت يەر يۈزى چەمبىرىدىكى سىزىقتىكى چېكىتلەردەك باراۋەر

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

قىلىپ، ئادالەت روھىدىن پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

8) ھەر قايسى مىللىي (دىنىي) ئەنئەنىلەر ئىچىدىن تىپىك ئالىي ئىنسانلىق مىزانىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان تەركىبلەرنى تاللاپ، بۇۋاي، مومايلارنىڭ رازىمەن دەپىن بولۇشى ۋە بوۋاقلارنىڭ ئەمىن ئۆسۈپ يېتىلىشى جەھەتتىكى ئەخلاقىي تۈزۈمدىن پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

9) بولۇپمۇ يەر شارىدىكى ئىلاھىي پەرىشتىلەرگە ئوخشاش قۇشلارنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۈچۈش سىرلىرىنى ئېنىقلاپ ۋە پىنھان سىرلىرىنى تەتبىقلاپ ئىنسان جىسملىرىنى «بىئو خىمكال» ئېھسان قىلىش بىلەن ئەڭ ئاخىرقى ئارزۇدىن قېنىپ پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

10) تەپ (تەپەككۇر) نىڭ «يەل» (تەنەپپۇسقا) ئايلىنىش مۇمكىنلىكى تۇپەيلى، مۇشۇنداق ئىماندىن ئىنانلىنىپ، مەنىۋى ئازادلىك بىلەن پۇخادىن چىقىش مۇمكىن.

5 ـ باب ماھۇم نەزىرىدىن دىل ۋە تىل تەتقىقاتى

بۇ تېمىدا كومپيۇتېر مېڭە ۋە دۆنگاتىل بەدەن سخېمىسىنى ئەسلەپ تۇرغايسىز.

ئالدى بىلەن دىل ـ تىل تەركىبلىرىنى ئېنىقلاپ ئالايلى.

دىل بويىچە، مېڭە قاتلاملىرىدىكى كۆزگە باغلىق پوستلاق تەسەۋۋۇر، تەجەللۇم «تەپ». ئۇ يەر شارىدىكى ئاپتاپ، چاقماق، شوئىللار بىلەن بۇۋاستە مۇناسىۋەتلىك. قۇلاققا باغلىق پوستلاق تەپەككۇر، تەۋەھھۇم؛ ئۇ يەر شارىدىكى ھاۋا، شامال، سادالار بىلەن بۇۋاستە مۇناسىۋەتلىك.

تىل بويىچە. تەلەپپۇز، تەرەننۇم بۇرۇن، ئېغىز بىلەن يەنى نەپەس، قەۋمس (ئېزىق ـ شۆلگەي) بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك.

ۋەھالەنكى دۇنيادا ئالىملارنىڭ بۇ جەھەتتىكى بايانلىرى تاغدەك كىتابلارنى تەشكىل قىلغان. كەمنە، تېخى ھېچكىم ئەقلىگە كىرمىگەن تەرەپتىن بايان قىلماقچى. چەكسىز ئالەمدىكى بىھىساب يۇلتۇزلار ۋە ئەبەدىي ئېنىقلاپ، ھېسابلاپ چىقىش مۇمكىن بولمايدىغان خىمكىلىق ئىلھىمبەخشى ئالىملار ۋە فىزىكىلىق ئېلېكترونلار تۇرىنى پەقەت مەنتىقىلەش ئۇچۇن تېپكىلەش مېتودىنى قوللىنىش بىلەن تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن. يەنى ھاياتلىق سىرى تۇغرىسىدا يېپىيېڭى بېشارەتكە ئېگە بولۇش مۇمكىن.

مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن بايانىنى تۆۋەندىكى سخېما تۇتقۇسى بىلەن باشلايمەن.

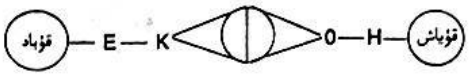

1) T<E=80. K=20. 0=15. H=5

2) S<K=40. E=30. 0=20. H=10

3) D<0=30. E=20. K=25. H=15

4) H

ئۇچۇق (ئۇچارلىق)H (20) E (20) K (20) O (40)

قۇرت (بىلىقلار)H (40) E (30) K (20) O (10)

يۇقىرىقى سخېما ۋە فورماتنىڭ تەڭلىمىلەر تەبىرى تۆۋەندىكىچە:

1) ئالەملىك ئاسترو فىزىكا (ئاتوم نەزەريىسى نەقلى) بويىچە:

قۇياش ـــ سوغۇق ئېلېكترون دولقۇنى كېلىدىغان مەنبەئى يۇلتۇز بولۇپ، بەلگىسى E (ئازوت ئېلېمېنتى).

قۇياش ـــ يورۇق ئېلېكترون دولقۇنى كېلىدىغان مەنبەئى يۇلتۇز بولۇپ، بەلگىسى H (ھىدروگېن ياكى ۋودرود). ئارىلىق شەرھى: قۇياشتىن چىققان ئازوت (E) ئاتوملىرىدىن كاربونات (K) ئاتوملىرى چىقىدۇ. قۇياشتىن چىققان ھىدروگېن (H) ئاتوملىرىدىن ئوكسىگېن (O) ئاتوملىرى چىقىدۇ.

يۇقىرىقى تۆت ئاتوم ئېلېكترونلىرى يەر شارىنى قاپلاپ كېچە ـ كۈندۈزدىكى، ئاتوم نىسبەتلىرىدىكى پەرقىنى يەنى كېچىدە ئازوت (E) كاربون (K) ئالتە نىسبەت ھىدروگېن (H) ئوكسىگېن (O) تۆت نىسبەت بولسا، كۈندۈزدە ھىدروگېن (H) ئوكسىگېن (O) ئالتە نىسبەت، ئازوت (E) كاربون (K) تۆت نىسبەت دېگەن نەقلى تەخمىنى كۆرسىتىدۇ.

2) ئىككىنچى ھەرپ قاتلاملىرى: ئۇ (ئۇپراق) ئازوت (E) سۇپەتلىك، تەركىبىدىكى كاربون (K) 20%، ئوكسىگېن (O) 20%، ھىدروگېن (H) 5%. سۇ (سۇھزاق) كاربون (K) سۇپەتلىك، تەركىبىدىكى ئازوت (E) 30%، ئوكسىگېن (O) 20%، ھىدروگېن (H) 10%، دود (ئۇجماق) سۇپىتى ئوكسىگېن (O)، تەركىبىدىكى ئازوت (E) 20%، كاربون (K) 20%، ھىدروگېن (H) 15%.

3) جانلىقلارنىڭ قۇش (ئۇچۇق) ۋە قۇرت (ماكارلىق، سۈزەرلىك) جانلىقلار تەركىبىدىكى ئېلېمېنت (ئاتوم) نىسبەتلىرىدىن نەقىل. (دىققەت. يۇقىرىقى مىسال پەقەت مەنتىقىي تەسەۋۋۇر ئۇتقۇسى ئۇچۇن نەقىل قىلىنغان) ۋەھالەنكى، ئەمدى مەۋجۇتلۇق ئەمەلىيىتىدىكى ھەقـ

قەت سىرلىرىغا كەلسەك، قۇشلار نېمە ئۈچۈن ئۇچالايدۇ، بېلىقلار نېمە ئۈچۈن سۇ بەھىردە ياشىيالايدۇ، قۇرت - قوڭغۇزلار نېمە ئۈچۈن تۆپراق قېتىدا ياشىيالايدۇ؟ دېگەن مۇئەممما ھەممىنى جەلپ قىلىدۇ. مۇشۇنداق جەلبىيەت بىلەن يۇقىرىدىكى تۆتقۇ نەقلى مسال بىلەن سىلىشتۇرساق، ھەقىقەتەنمۇ ھەيران قالدىغان ئىلھام چىقىدۇ. مەسىلەن، قۇشلارنىڭ، تەپ، يەل، تەر، تەن قاتلىمىدا ھىدروگېن (H) ئاتوم زەرەتلىرى مىقدارى كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن زورۇقماي ئۈچىدۇ.

مۇئەممما: ئەجەبا، بىرخىل ئاپتاپ، بىرخىل ھاۋا، بىرخىل تۆپراق ئارىسىدا تۇرغان بۇ ئۇچقۇر جانلىق نېمە ئۈچۈن شۇنداق؟ ھىدروگېن (H) تەركىب كۆپ ئىكەن، ئۇنى تاللاپ ئالالايدىغان ئىقتىدار سىرى نەدە؟ مەزكۇر مۇئەممما مۇنداق قىياسنى ئىلھام قىلىدۇ. ئۇچۇق (قۇشلار)، نەفەسلىرىدە ھىدروگېن (H) شىمىرىپ ئوكسىگېن (O) چىقىرامدۇ؟ ئىنسان ۋە ھايۋان، ئوكسىگېن (O) شىمىرىپ كاربون (K) چىقىرامدۇ؟ ئۆسۈملۈك كاربون (K) شىمىرىپ، ئازوت (E) چىقىرامدۇ؟ بۇنداق سىرلارنى بىئولوگلار، فىزىئولوگلار تېخنىكىۋى ئۇسكۇنىلىرى مۇكەممەللەشكەنسېرى ئىسپاتلىشى مۇمكىن. بىزمۇ ئىمكانىمىز دائىرىسى ئىچىدە تەقاسلاپ كۆرەيلى. مۇقەددەس رىۋايەتلەرنىڭ بىرىدە، ھەزرىتى ئادەمنىڭ 6- 7- 8 - ئەۋلادى زامانىغا كەلگەندە، ھەزرىتى ئادەمنىڭ «گۇناھى ئەزەل» سىرىنى بايقاپ تۇزىتىشكە تىرىشقان دېيىلگەن ئىكەن. بۇ ئەۋلادلار سۇس، ھۇد، نۇھ ئىكەن. رىۋايەت ئالدى بىلەن تەسەۋۋۇر (تەپ) كاتېگورىيىسىگە مەنسۇپ « بىئوئېلېكترون» بولغانلىقى ئۈچۈن «ۋەھدەت» (جەسەت) ھالەتتە دىققەت قىلساق، سۇس 6 نىسبەت كاربون، ھۇد 7 نىسبەت ئوكسىگېن، نۇھ 8 نىسبەت ھىدروگېن سۇپەت بولىدۇ. ئاندىن نەفەس بىلەن پەۋس رىتىملىرىغا «غەۋۋاسلىق» قىلساق، سۇس ـــ ئېزىق ۋە تاڭلايدىن چىقىدىغان شۆلگەي سۈيۇقلۇقى بولىدۇ. بۇنى يۇتۇۋېتىپ دىققەتنى دىماغ (قۇشلاردىكى مىنقات) يەنى بۇرۇن ئاستىدىكى قەۋەتكە دىققەت قىلساق، «ھېقىلغان يەل» ئۆزگىرىشلىرى بولۇپ ھۇد سۇپەت ئېچىلىدۇ. ئاندىن باش قېپمىز ئىچىدىكى قۇلاق بىلەن كۆز ئارىسىدىكى مېڭە قاتلىمىنى تەسەۋۋۇر قىلساق، نوھ سۇپەت ئېچىلىدۇ. (يەنى بۇ چاغدا ھود بىلەن نوھنىڭ يېنىك لەيلەشلىرى، تەسەۋۋۇرى ئېچىلىدۇ.)

4) يەكۈن: تەپ (تەسەۋۋۇر) نىڭ ھىدروگېنلىق (H) خۇسۇسىيىتى بار بولۇپ، قۇياشنىڭ يورۇق دولقۇنلىرى بىلەن زەرەتداش.

ئەمدى تۆت تىپ تەسەۋۋۇرنىڭ تۆت پەسىل نەقلىگە دىققەت قىلايلى. نەپرەت ـ قىش پەسلىگە، غەيرەت ـ كۆز پەسلىگە، ھەسرەت ـ باھار پەسلىگە، شەپقەت ـ ياز پەسلىگە ئوخشايدۇ.

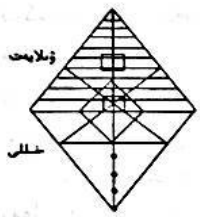

ھېكمەت: «يەل» نىڭ (تەلەپپۇز ۋە تەرەننۇمنىڭ) تاۋۇش بوغۇملىرى ئىچىگە ھەسرەتلىك، مىسكىن تەرەننوم (تەلەپپۇز) كىرىپ، «تەپ» (تەسەۋۋۇرنىڭ) كەڭرى ئۇپۇقلىرىنى چاقنىتىشى بىلەن خۇددى باھاردىن كېيىن باشلىنىدىغان ياز پەسلىدەك ئاپتاپ ھاۋا بىلەن پارلاق، رەڭلىرى بىلەن چاقناپ تۇرغان ۋادىلار ھىدروگېن بىلەن تەندىكى «نەم» قاپچۇقلىرىغا كىرىشكە باشلايدۇ.

ئەمدى «تەن» (شەخسىيەتنى) ئەل (جەمئىيەت) ئىچىگە قويۇپ كۆرەيلى. مەزكۇر سخېمىدىكى ئۇستۇنكى ئۇچ بۇلۇڭدىكى ئون قەۋەت دۇنيا، قىتئە (ئىقلىم) دۆلەت، ئۆلكە، ۋىلايەت، ناھىيە يېزا، كەنت، مەھەللە، (ئائىلە)، بەدەن دېگەن ھوقۇقى غۇرۇرى كاتېگورىيە. تۆۋەندىكى بۇلۇڭ بەدەن (مېڭە) ئىچىدىكى ئون زېھنىي قەۋەت.

✳ (X) شەكىل ماكرو ۋە ياكى مىكرو شەكىل نەقلىدە ئىنسان روھىدىكى (تەپ ۋە يەلدىكى) مەسئۇلىيەت ۋە مەپتۇنىيەت خاراكتېرىنى ئىپادە قىلىدۇ. ئەلۋەتتە مەپتۇنىيەت ۋە مەسئۇلىيەتتە ئىستېمال ۋە ئىختىرا نىسبەتلىرى بولىدۇ. بۇنداق X شەكىل بىر چېكىت ئىچىدە بەلكى يۇقىرىقى نىسبە تلىرى ئون قەۋەت پەلەك نەقلىدىكى ھوقۇقى قاتلام سىزىقلىرىنىڭ ھەممىسىدە مەۋجۇت X شەكلىنىڭ تۆۋەندىكى بۇلۇڭ ∧ تۆۋەندىكى بۇلۇڭ شەكلى مەسئۇلىيەتنى ئىپادە قىلىدۇ ، يەنى ھەر قانداق ئىنسان ھوقۇقى ئاستىدىكى بۇلۇڭغا مەسئۇلىيەت سىزىملىرىدە بولىدۇ. ∨ شەكلى مەپتۇنىيەتنى ئىپادە قىلىدۇ. يەنى ھەر قانداق ئىنسان ئۆزىدىن يۇقىرىدىكى ھوقۇقى قەۋەتلەرنىڭ ئىستېمال، ئىختىرا ئىمكانىيەتلىرىگە مەپتۇن بولىدۇ. بۇنداق X شەكلى نەقىل يۇقىرىقى شەكلى ئوتتۇرىسىدىكى يەنى ئونىنچى قەۋەت سىزىق بەدەن نۇقتىسى بولىدىكەن، مەسئۇلىيەت مەپتۇنىيەت بەدەن ئىچىگە ۋە مېڭىگە مەنسۇپ بولىدۇ. بۇ ۋەھدەتنىڭ «جەسەت» لىك دەرىجىسى. بۇنداق X شەكىل بۇلۇڭ قەۋەتلىرىنىڭ 5 ـ، 6 ـ ياكى 7 ـ ، 8 ـ قەۋەتلىرىدە بولىدىكەن، بۇنداق مەپتۇنىيەت بىلەن مەسئۇلىيەت جەمئىيەت مەزمۇنىغا ئىگە؛ جىسمىي (ماتېرىيەلىق) سۇپەتكە لايىق بولمىغان ھېسسىي (ئىنېرگىيەلىق) «پەرىلىك» دەرىجىسىدۇر. ئەمەلىيەتتە بۇنداق X شەكلى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

نەقىل باش قېپى ئىچىدە ئىككى قەۋەت مېكە قاتلىمى ئارىسىدىكى «تەپ» بىلەن «يەل» مەسلىسىدۇر. پۈتۈن بەدەندىكى قەۋەتلەر تەرەپلەردىكى يۈز رەقەم نەقلىدىكى بىئۇماتېماتىك تەڭلىمە، تەڭسىزلىك، تەكشىلىك، تەكشىسىزلىك مەسىلىسىدۇر. بۇ مەسىلىنى تارىخى (زامان) مانىخى (ماكان) بويىچە تۆۋەندىكى سخېما ئاساسىدىن كۆرەيلى:

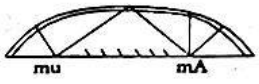

مەزكۇر شەكىل يەر يۈزى ماكان ۋە تارىخي زامان نەقلى mu نۇقتا:

مۇسا زامانىدا يەنى مۇقەددەس كىتابتا ئۇ ئالەملىك بوشلۇق باغرىدىكى مەۋجۇدىيەتنى ئۆزىنىڭ چۈشەنچىسىدىكى خۇدا مەزمۇنى بىلەن پەردىلەپ قويىدى. بوشلۇق مەزمۇنى ئۇنىڭدىكى سۇبىيېكتىپ روھلۇق ئىدى. زامانلار ئۆتۈپ ئەسەر زوقمەنلىرى ئاسمانغا قارىغاندا ئاسماندىكى بوشلۇقنى ئەمەس، ئاشۇ قەدىمكى «روھلۇق» نى كۆرمەكچى بولاتتى. شۇنداق قىلىپ ئالەملىك بوشلۇقتىكى «تۆت تادوم» لۇق مەۋجۇدىيەت مەۋھۇمىيەت بولۇپ قالغاندى.

mA نۇقتا ماركس زامانغا كېلىپ، مۇقەددەس كىتابتا، ئالەملىك تەبىئەت دىئالېكتىكسى. تۆت تادوملۇق يۇلتۇزلار، زەررىلىرى تۇمانلىقى ئېچىلدى. پەن دىن ئورنىنى ئېلىشقا باشلىدى. مۇقەددەس كىتابتا، پەيغەمبەر قوي باققۇچى ئىدى. ئىككى خىل ئىنسانى تەبىئەت چوپان بىلەن پادا نەقلى قىلىنغاندى. سەل ئېچىۋەتسەك ئىت بىلەن قوي نەقلى بولغاندى. mA نۇقتا بولسا ئۆزىنى ھوقۇقمۇ، مۇلۇكمۇ، غۇرۇرمۇ بولمىغان بىر ماتېرىيە (ئېنېرگىيە) ئورنىغا قويماقچى بولدى. نەتىجىدە تەبىئەتنى ئەسلىيەت بىلەن تەكشۈرمەكچى بولغان ماركس يولىنى تەبىئەتكە جارى قىلغان ئېينىشتېين «ئاتوم دەۋرىنىڭ ئاتىسى» بولۇپ قالدى.

مانا ئەمدى دىندارلار تەڭرى ئىنسان بىلەن قۇشلارنى بىر ـ بىرىگە ئوخشاش بولمايدىغان مۇتلەق ئىككى ئايرىم سۈپەتتە ياراتقان، بۇنى ئىنسان ئەقلى ئۆزگەرتىشى مۇمكىن ئەمەس دەيدىغان رىئايەتلەر ئورنىنى ئىنسان ئىستېمال قىلىدىغان ماتېرىياللار تەركىبىدىكى ھىدروگېن (H) نىسبەتلىرىنى قانداق تەڭشەش مۇمكىن دېگەن مەپتۇنىيەت ئېگىلىدى.

ئەمدى يۇقىرىقى شەكلى نەقىل بىلەن سېلىشتۇرۇپ قارىغاندا، ئىنسانىنىڭ بەدەن ئەمەلىيىتىگە مەنسۇپ بولمىغان ھوقۇقى غۇرۇرى قەۋەتلەردىكى X (مەسئۇلىيەت بىلەن مەپتۇنىيەت) دىكى «تەپ» نىڭ زەرەتلىك خۇسۇسىيەتلىرى بويىچە قارىساق، ھىدروگېن (H) ئۇچۇپ كېتىپ كاربون (K) قۇچۇپ قېلىش نىسبەتلىرى بولىدىكەن. غۇرۇرى «ئوچۇق» تەدرىجي «قۇرت» بولۇش سەۋەبى ئىكەن. ئەكسىچە X شەكىل قانچە تۆۋەنلىگەنسېرى «قۇرت» تەنگە ھىدروگېن قونۇش نىسبىتى («ئۇچۇش» نىسبەتلىرى) كۆپىيىدىكەن.

مسال بالىلىق، ياشلىق يىللىرىمدا دائىم ئۇچۇپ چۈشەيتتىم. قېرىغانسېرى بۇنداق چۈشلەرنى كۆرمەيدىغان، قۇرت، يىلانلارنى چۈشەپ قالىدىغان بولدۇم. سېلىشتۇرسام بالىلىقىمنىڭ تەبىئەت باغرىدىكى كۇنلىرىدە ئاپاتېتىن كېلىدىغان ھىدروگېن نىسبەتلىرى كۆپ بولغان ئىكەن.

قەدىمكى دەۋرلەردىلا، كۆكۈل دەقىقە «ئالەمنى كېزەر» دېگەن گۇمانلىق ھۆكۈم مەۋجۇت ئىدى. ھازىر « گېنىڭ ئىنتېرنېت» مىساللىرىدىن كۆكۈل دېگەن «تەپ» بىلەن «يەل» نىڭ «بىئو ئىنتېرنېت» ھادىسىلىرى ئىكەنلىكىنى بىلمەك تەس ئەمەس.

ئەپسۇسكى، يادرو دولقۇنلىرىدىن يەرنىڭ ئېكولوگىيىلىك تەرتىپى رىقابەت ۋىروسلىرى تەرىپىدىن بۇزۇلماقتا. ئۇنىڭدىنمۇ مۇھىمى، ئۇنىڭمۇ مەنبەسى بولغان تەندىكى ئىدېئولوگىك تەرتىپمۇ «جانرو» دولقۇنلىرىدىن بۇزۇلماقتا. دېمەك: ئىنسان ئۆزىنىڭ جانرو ئامانلىقى ۋە ئۆزۈن ياشاش لازىملىقىنى بەخت دەپ قارىسا، ماھۇم قانۇنلىرىغا ئەستايىدىل بولۇشى لازىم.

خېرىدارىم. مېنىڭ سېنى ئالداش ئېھتىياجىم يوق، مەن مۇشۇ ئاخىرقى ئۆمرۈمدە قۇشتەك «ئۇچۇش» سىرىنى ئېچىپ ھۇزۇرلىنىش ئۈچۈنلا خالىسام ئورتاقلىشىش ئارامى ئۈچۈنلا رىيازەت چەكمەكتىمەن. شۇنچە جاپالىق (شىددەتلىك) ھەرىكەت قىلغۇچى قۇشلار نېمە ئۈچۈن ئارامىلىقى، راۋانلىقى بىلەن بەختلىك بولغاندۇ؟

ئىككىنچى بۆلۈم «ماھۇم» نەزىرىدىن نىسبەت (مېدىتسىنا) ۋە ھېكمەتىيەت (ئىسمېستىكا) مۇناسىۋەتلىرىدىن بايان

1 ـ باب ئۆمرۈمدىن ئەسلىمە

مەن 1954 ـ يىلىدىن 1962 ـ يىلىغىچە باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپ كۇنلىرىمنى ناھىيىلىك دوختۇرخانىدىكى ئائىلەمدە، كېسەللەر ۋە دوربلار ھىدى، بەلكى مىكروبلىرى

ۋە ئۇنى تۈگەتكۈچى ئىسپىرتلىق ئارىسىدا ئۆتكۈزگەن. ئۆيىمىزدە تاشكەنتتە نەشر قىلىنغان، روس ئالىملىرى تۈزگەن چوڭ ھەجىملىك «ئاناتومىيە» دېگەن بىر كىتاب بار ئىدى. پات - پات رومان ئوقۇغاندەك ئوقۇپ قوياتتىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە 1953 - يىلى مارت كۈنلىرىدە نامەلۇم قىزىتما (تەپ كېسىلى) ئارقىسىدىن بەدىنىمنىڭ نۇقتىلىق تېرە مەيدانلىرىدا «ئاق چېكىت» پەيدا بولۇپ ئۇزۇن يىللاردىن بېرى تاكى 1990 - يىللارغىچە كۆرۈنمىگەن تېۋىپ، ئىزدەنمىگەن دورىلار قالمىغانىدى. ئاخىرى «نوھ» نىڭ ئۈچ ئوغلى سۈپەتلىرىنى بىر - بىرلەپ كۆرۈپ ئۆتكەنلىكىمنى ھېس قىلدىم. ئەپسۇس ئەمدى «سام» بولدۇم دېسەم، «ياپ» نىڭ ئىچى قايناپ «قاپ چېكىتلىرىنى» مەڭزىمگە چەكمەكچى بولدى.

بىر ئۇران «مەدەن» كۆيمەكتە، بۇرۇن ئاپتاپتا چىرايلىق ھىدروگېن جىمىرلايتتى... ئەمدى ئېلېكتر چاقماقلىرى رادىئاكسىيە چىقارماقچى يادرو تىزگىنلىگۈچى تۇرۇبىلار يولغا كىرسە ئاجايىپ دۋىگاتېللار ھەرىكەتكە كېلىدۇ. خۇددى شۇنىڭدەك دەرۋاز ئېھتىيات تاناپى ئۈستىدە تابھاچ تەڭلىمىسىدە ماڭماقچى.

X X

مەزكۇر تېببىيەت ۋە ھېكمىيەت توغرىسىدىكى تېما ئۈچۈن ئىككى ئىلھام چۈشكەنىدى. بىرى «قۇتادغۇبىلىك» دە: تېۋىپلەر ئىلىك ئالماس ھېكىملەر سۆزىنى، ھېكىملەر ئىلىك ئالماس تېۋىپلەر سۆزىنى» دېگەن مىسرا، بولسا، يەنە بىرى «مەكتۇبات» كىتابىدىن كۆرگەن، پەخرى رازىنىڭ ئىبن سىنانى تەنقىد قىلىپ: «سەن خۇددى ئۇششاق بالىلار شېغىل تاشلارنى تىزىپ ئارقىسىدىن بۇزۇپ ئوينىغاندەك ئۆمرۈڭنى بىھۇدە زىيان ئىچىدە ئىسراپ قىلىۋاتىسەن» دېگەن سۆزى ئىدى.

ھازىر رادىئو - تېلېۋىزورغا دىققەت قىلسىڭىز، خۇددى ئىنسانىيەتنىڭ ھەممىسى بىماردەك، ياكى سۆزلەش ئىمكانىيەتلىرىگە ئىگە بولۇپ قالغان بىمارلارنىڭ ئىچى قايناپ «سەنمۇ بولغىن مەندەك» دەپ ئىنسانىيەتنى بىمار قىلماقنى قەستلەۋاتقاندەك، تېتىقسىز ۋە زېرىكەرلىك ھەتتا زەھەرخەندە دىئاگنوز سۆھبەتلىرىنى ۋە دورا داڭلاشلىرىنى، مەلۇم دورا نۇسخىلىرىدىن ئىستېمال ماتېرىياللىرىنى ياسىۋالغان شىركەتلەرنىڭ مونوپولىيە رىقابەتلىرى ئۈچۈن جان تىكىپ «تېلېۋىزور ئېكرانىدەك» يادروۋى لاپىلداشلىرىنى كۆرۈپ ئاڭلاپ تۇرىسىز.

ئىقتىسادى ۋە ھېسسىياتى ساھەدىكىلەرنىڭ جان ئورنىغا مال ھەۋەسلىرى تۈپەيلى جانلىرىنى بەدەل قىلىۋاتقان رىقابەتلىرىنى قويۇپ تۇرۇپ، جان ئۈچۈن مالنى دەسمايە قىلىدىغان تېببىيەت ۋە ھېكمىيەت ساھەسىدىكىلەرنىڭ بازىرى كاسات بولۇشتىن ئەنسىرەپ تېخىمۇ نۇرغۇن بىمارلارنىڭ كۆپىيىشىنى ئارزۇ قىلىشلىرى زادى قانداق بىمارلىق؟

ئىقتىسادى، ھېسسىياتى جىنايەتلەر ئۈچۈن، دۆلەت ۋە دۇنياۋى قانۇنلار بار ئىكەن، ئەمما ھېسابىنى قىلىش مۇمكىن بولمىغان تېببىيەت ۋە ھېكمىيەت جىنايەتلىرىنى ھەل قىلغۇچى تەبىئەتنىڭ ئىلاھى قانۇنلىرى نېمە؟

2 - باب ئۇقۇم مۇناسىۋەتلىرى بويىچە بايان

تېببىيەت دېگەن ئۇقۇم لاتىن تىلىدا مېدىتسىنا دېيىلىدۇ. بۇ ئۇقۇمنىڭ مەنىسى روھى (تەپ يەل) سىستېمىسى بويىچە يۇيۇنۇپ تارىنىش دېگەنلىك بولىدۇ. تېببىيەت سۆزى بولسا، «تەپ» جان ھارارىتىنى بىلىش، تەڭشەش ۋە تەكشىلەش دېگەنلىك بولىدۇ.

ھېكمىيەت دېگەن ئۇقۇمنى لاتىن تىلىدىكى ئىسمىسكا (ئىستېتىكا لىراگىدىك ھېس) بىلەن مىستىتىكا (تراگېدىك ھېس) بىرىكمىسى دېيىشكە بولىدۇ. ئىستېمال تىلىدا ھېكمىيەت، پەلسەپىۋى ئەخلاقى ئەھۋالى مۇكەممەللىك سىرلىرىنى بىلدۈرۈش دېگەنلىك. بۇ سۆز ھەكىم - ھاكىمغا تۈرلىنىپ ئىنسانلىق ئۈچۈن يېتەكلىگۈچى قىممەتكە ئىگە بولىدۇ.

ئەگەر ئىككى ئۇقۇم مۇناسىۋىتىنى تەمسىل قىلساق، بىر ئۇنىۋېرسىتېت تەركىبىدە تېببىلوگىيە ئىنستىتۇتى بىلەن فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى مۇناسىۋىتىگە ۋە ياكى بىئولوگىيە، ئىدېئولوگىيە پەنلىرى مۇناسىۋىتىگە ئوخشاپ كېتىدۇ.

تارىخىمىزدىكى مەدرىسە ئىلىملىرىدە مەۋلىۋى دەرىجىلىكلەر ئىككى خىل ئىلمىي سىستېمىسىنىڭ ساھىبىلىرى بولاتتى. بۇ ئىككى ئۇقۇم مۇناسىۋىتىنى فورماتىك شەكىلدە ئىپادە قىلساق، ھازىرقى تىلىمىزدا تېۋىپ (دوختۇر) ھېكىم (ئوپتۇر) مەسىلەن، تېۋىپ (دوختۇر) ئالدىدىكى بىر بىمار ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەسەر. ھېكىم (ئوپتۇر) ئالدىدىكى بىر ئەسەر ئۇنىڭ ئۈچۈن بىمار.

مەسىلەن، تېۋىپ (دوختۇر) بىر بىمارنى بىلمەكچى، داۋالىماقچى بولغاندا، ئۇنىڭغا مەۋھۇم ھېكىم (ئوپتۇر) ئۇ ئالىيجاناب ئىنسانمۇ؟ ياكى ئالدىدىكى «تاپ» (جەسەتنى) يېمەكچى بولغان ئوۋچى پىرمانمۇ؟ دەپ قاراپ باھالاپ تۇرىدۇ. بىر

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

ھېكىم (ئوپتۇر) ئالدىدىكى بىر ئەسەرنى ئوقۇش ياكى يېزىش ۋاقتىدا ئۇنىڭغا قاراپ تۇرغان تېۋىپ (دوختۇر) ئۇنىڭ «تەپ»، «يەل» سىستېمىسى بۇزۇقمۇ؟ قانداق؟ دەپ قاراپ تۇرىدۇ.

ئادەتتە «تېۋىپلار (دوختۇرلار) بىز ئىنسان تېنى نېمى يەنى فىزىئولوگىك قۇرۇلمىسى بىلەن دوستلار ئوچۇن تۇ، سۇ تېپىدىكى ماتېرىيەتنى ئېلىمېنتلار بىلەن ھەپلىشىشنى كەسىپ قىلغان» دەيدۇ. ۋەھالەنكى، «تەن» بىلەن «نەم» ئىچىدىكى يەل بىلەن تەپ ھېكىملەر (ئوپتۇرلار) كەسپى مەسىلىسى. تۇ (تۇپراق)، سۇ(سۇھزاق)ئىچىدىكى دو (ئوجاق) خو ئىچىدىكى فورلاق، يەنى ماتېرىيە ئىچىدىكى ئېنېرگىيە مەسىلىسىدۇر.

رېۋايەتلەردە تېۋىپلىق ۋە ھېكىملىق مەنبەۋى ئوستازى دېگەن پەيغەمبەر لوقمان ھېكىم (بەزىدە خىزىر ئەلەيھىسسالام ئەسلى) زىنداندا ياتقان، زىنداندىن چىققاندىن كېيىن ئالدىغا ئوچرىغان بارلىق ئوت ـ چۆپ سىستېمىسى، ئوتخور، گۆشخور سىستېمىسىدىكى جانلىقلاردىن ئىلھام چىقىپ، ئۆزلىرىنىڭ قانداق كېسەلگە داۋا ئىكەنلىكىنى بايان قىلغان دېيىلىدۇ.

يۇقىرىدىكى بۆلۈمدە شەكلى نەقىل قىلغان ⊕ كاتەكچىنى كۆز ئالدىمىزغا كەلتۈرۈپ تەسەۋۋۇر قىلساق، تۆۋەنكى بۆلۈكنىڭ ئاستىدىكى چېكىت «زىندان» دىكى تەن بولىدۇ. زېمىن تېشى ۋە زېمىن ئىچىدىكى سەككىز قەۋەت تۆۋرت تادو ئالەمدىن كەلگۈچى ئىككى خىل دولقۇن تەسىرى بىلەن جەمئىي ئون ئوقۇملۇق قۇرۇلما مەركىزىدىكى ئەقىل (تەپ) ئەينىكىدە تەبئەت ۋە جەمئىيەتنىڭ بارلىق ئاتومسىمان «يادروۋى (جانرو) سىستېمىلىرى كۆرۈنىدۇ.

تىرىكچىلىك موھتاجلىقى ئوچۇن تۇپراق تەركىبىدىكى ھەممە ئېلېمېنتنى تەقسىم قىلىدۇ. نەتىجىدە ئۇ «تەن» دىكى «تەپ»، ئۇستۇنكى بۆلۈك ئۇستىدىكى يۇكسەك نوقتا، ھەتتا پادىشاھلارمۇ تېۋىنغوچى «ئىلاھى» مەزمۇن بولۇپ قالىدۇ.

مەلۇم بولۇشچە، 15 ـ ئەسىردە 1500 ـ يىلدىن بۇرۇن ئەلشىر نەۋايى نامى بىلەن «مەنتىقۇتتەير» داستانىنى يازغان بولۇپ، 1500 ـ يىلدىن كېيىنكى «مەخزەنى ئەزەم» نامى ئاستىدىكى ئىبراھىم يۈسۈپ تەخەللۇسى بىلەن بۇرۇنقى «مەنتىقۇتتەير» نىڭ داۋامىغا لوقمان ھېكىمنىڭ ئوغلىغا نەسىھەتلىرى دېگەن مەزمۇنى قوشقانىكەن.

كەمىنە بۇ سىرنى تەقاسلاپ، نېمە ئوچۇن «مەنتىقۇتتەير» مەزمۇنلىرىنى لوقمان ھېكىم نەسىھەتلىرى بىلەن باغلاپ قويغاندۇ؟ دەپ دىققەت قىلسام:

سۇمۇرغ ـــ ئالەملىك بوشلۇق (تۆرت تادوم)، ئەنقا ـــ ئاتومدىكى ۋاكۇئۇم نەقلىگە تۇغرا كەلدى. 14 خىل قۇشنىڭ ھۆپۈپ يېتەكچىلىكىدە تىنماي پەرۋاز قىلىشى كېچە ـ كۈندۈز تىنماي ھەرىكەت قىلىپ تۇرغان يۇرەك بىلەن ئۆپكىگە توغرا كەلدى. شۇنىڭ بىلەن ھېكمەت قۇشلىرى پېچىرلاپ يۇقىرىدا سىزىلغان كومپيۇتېر مېڭە ۋە دۇگاتىل بەدەن قاتلاملىرىدىكى سىستېمىنى 400 ئۇقۇمغا كۇادراتلاپ ئاخىرىدا توغرول قۇشنىڭ چىرايلىق تەرەننۇمى بىلەن دېدىكى، كىمكى تەن سىستېمىسىدىكى رەقەمنى ھەتتا 399 قىلىپ قويىدىكەن، بىلەلمەسلىك خاتاسىنى ياكى دۇشمەنلىك قىلىش جاپاسىنى قىلغان بولىدۇ. خاتا قىلماسلىقنىڭ ئوچۇن بىزنى 400 قۇش چاغلاپ دائىم تېۋىنىپ ئىلھاممىزغا سېغىنىپ تۇرغىن دېدى.

3 ـ باب تېببىي دىئاگنوز بىلەن ھېكمى مۇلاھىزە جەھەتتىكى ئوخشاشلىق بويىچە

تېۋىپ (دوختۇر) نىڭ بىرەر خىل بىمار كېسىلىگە دىئاگنوز قويۇشى ۋە دورا تەييارلىشى بىلەن، ھېكىم (ئوپتۇر) نىڭ بىرەر مەسىلىنى مۇلاھىزە (تەتقىق، تەپتىش) قىلىشى ۋە ئەسەر يېزىشى ئوخشاپ كېتىدۇ. گەرچە تېۋىپ كونكرېتنى بىر بەدەن بىلەن، ھېكىم ئومۇمىي ۋەتەن مەسىلىلىرى بىلەن ھەپلەشكەندەك كۆرۈنسىمۇ، تارىخى (زامان) مانىخى (ماكان) كۇادراتلىرىدىكى دىئالېكتىك نەزەردە، بىر كېسەل بەدەن ئارقىسىدا بىر ۋەتەن (جەمئىيەت) ئاستىدا بىر بەدەن مەسىلىسى مەۋجۇت.

تەببىيەت ۋە ھېكمىيەتنىڭ بۇ جەھەتتىكى تارىخى ۋە تاكى تەببىي ۋە ھېكمى تۇيغۇلار باشلانغان قەدىمكى دەۋردىن باشلاپ قارىغاندا يېزىلغان ئەسەرلەر تاغدەك نۇرغۇن، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى بىرەر تېۋىپ (دوختۇر) ھېكمى (ئوپتۇر) دۇنيانى كېزىپ ئوقۇسمۇ ئوقۇپ بولالمايدۇ ۋە مەزكۇر تېمىدا تاغدەك ئەسەرلەر مەزمۇنىنى تەكرارلاپ بايان قىلىپ بولالمايمىز. ئەمما، ئابستراكتلاپ ۋە مەنتىقىلەپ، ئومۇمىي ئورتاق مەسىلىلەرنى ئەسلىمەي بولمايدۇ.

يەر شارىنىڭ چەمبەر شەكلىدىكى نۇسخىسىغا قاراپ تۆت پەسىل ۋە ھەر سوتكا چەمبىرىدىكى 8 ۋەسىل كاتەكچىسىنى سىزىپ، ئاندىن بۇنى«گلوبۇس»

نىڭ پاراللىل، مېرىدىئان كاتەكچىلىرى بىلەن قاپلاپ قارىساق، يەرشارى ھەركاتەكچىدىكى ئىقلىم بىلەن «خىلىت» مەسىلىلىرى كېلىپ چىقىدۇ. يەنى ئاپتاپ ئوخشاش بولسىمۇ، «تۇپراق» ئېلېمېنتلار تەركىبى پەرقلىرى تۈپەيلى، ئارىسىدىكى ئىقلىم ئالاھىدىلىكى بىلەن جانلىقلارنىڭ خىلىت قاتلاملىرىدىكى ئالاھىدىلىك شەكىللەنگەن.

ھازىر ئالىملار يەر شارىدىكى جانلىق ۋە ئىنسان ئۈچۈن «گىنادى ئاتلاسى» ئىشلىمەكچى. بۇ نېمە گەپ؟ مەسىلەن، تېلېۋىزور بۇزۇلسا، رېمونت قىلغۇچى سخېما خەرىتىسىنى ئېچىپ، تېلېۋىزورنىڭ «تاختايلىرى» يۈزىدىكى سىم ۋە ۋىن» نۇقتىلىرىنى ئامپېرمېتىر بىلەن تەكشۈرىدۇ. ئالىي بىئو خىمىكال ئىنسان ياكى «ئىنسانسىمان دۋىگاتېل» ياسىماقچى بولغان ئالىي تېخنىكا ئورگانلىرى ئىنسان بەدىنىدىكى قاتلاملىرىدىكى مىكرو قەۋەتلەرنىڭ ماكرولاشقان ئېكرانلىرىغا قاراپ، ھۈجەيرىدىكى «تەنچە، نەمچە، يەلچە، تەپچە» قاتلاملىرىنى تەتقىق قىلماقتا.

بۇ قانداق ھادىسە؟ خۇددى تەبىئەت تارىخىدىكى، پىرمانىيەت ئىچىدىكى ئىنسانىي ئامىللىرى بولغان گۆشخور پىرماندىن ئىنسانىيەت تارىخى باشلانغاندەك ئاشۇ گىناد ئالىملىرى ئۆمرىدىنمۇ ئۇزۇنراق بولىدىغان« غايىۋى ئىدىيە» ئاشۇ «ئالىملار» نى ياسالغۇسى «خىمىكاللار» نىڭ ئىستېمال يەمچۈكى قىلىپ، خىمىكال ئېھسانىيەت دەۋرىنى باشلىماقچىدەك قىلىدۇ.

ۋەھالەنكى ئاشۇنداق «خىمىكال ئېھسانىيەت» كە «ئاتا ـ ئانا» بولماقچى ئالىملارنىڭ ھازىرقى ئۆزى خىللى، مىللىي، ئىللىي، ئىرقىي مەنپەئەت بويىچە «رىقابەت» ھېرىسلىرى بولسا، بۇنداق ۋىرۇسلار خىمىكال ئىچىگە «جانرو» بولسا، ئۇنداق خىمىكال ئېھسانىيەت» نېمە بولماقچى؟

شۇڭا، بۇ تېمىدا «ئون ئىرادە» بويىچە «رىقابەت» ۋىرۇسلىرىنى يوقاتماقچى بولغان «دىيانەت» «پېنسىلىنلىرى» مەسىلىسىنى ئەسلەش مۇھىم. بۇنىڭدىن 30 يىل ئىلگىرىكى كىرىيىدىكى ۋاقتىمدا تېبابەت بويىچە پىشقان تېۋىپ، مېدىتسىنا بويىچە «ۋراچ» بولغان بىر بۇرادىرىم بار ئىدى. ئۇ شۇ چاغلاردا «جان سىرى» دېگەن بىر كىتابچە ئورىگىنالى ئۈستىدە ئىزدىنەتتى، ماڭا كۆرسەتكەنىدى. ئۇنىڭ قاراشلىرى «تۆرت تادو»، «تۆرت خىلىت»، «تۆرت سېزىم» بويىچە «قۇرئى تەپەككۇر» ئىدى. ئاڭلىسام ئۇ بۇرادىرىم ئۇ دۇنياغا كەتكەنىكەن. شۇنىڭدىن كېيىن خىيالىمدىن چىقمىغان بۇ سىستېمىنى تەققاسلاپ، مەزكۇر «ماھۇم تەلىماتى» يېزىلماقتا. ئالدىنقى بۆلۈمدە يېزىلغاندەك «تۆرت خىلىت»، («تۆرت سخېملىق نەم») تۆرت سېزىم (تۆرت سىستېمىلىق يەل) بولۇپ ئەمدى تۆت سىستېمىلىق «تەپ» (ئەقىدەت) مەسىلىسىنى قوشۇشقا توغرا كەلدى.

بۇ سىستېمىنى تۆۋەندىكى كاتەكچىلەش شەكلى بىلەن ئەسلەپ قويايلى.

پەسىل	باھار	ياز	كۈز	قىش
ۋەسىل	سەھەر	چۈش	گۇگۇم	تۈن
مىجەز	ھۆل ئىسسىق	قۇرۇق ئىسسىق	قۇرۇق سوغۇق	ھۆل سوغۇق
ئەقىدەت	ھەسرەت	شەپقەت	غەيۋەت	نەپرەت

مەزكۇر كاتەكچىدىكى «ئون ئالتە» ئۇقۇملۇق كاتېگورىيىدىكى باغلىنىشنى بىلىش تەلەپ ئىكەن، «ھەلەپ» (ھەل بولۇشقا) يەتمەك ئارىسىدا جەمئىي «ئون ۋادا» لىق تەتقىق زامان ماكانى مەۋجۇت. يەنى «تەلەپ: ‹ئىشق، ‹بىلىم، ‹بىرلىك، ‹خاسلىق، ‹ھەيرەت، ‹پەقىرلىق، ‹ۋەھىدەت، ‹غەيرەت، ‹ھەلەپ، (خۇددى يەلپۈگۈچ قاتلانمىسىدەك)» تەتقىق مېتودى بىلەن، نېمە ئۈچۈن «تۆرت ئەقىدەت» ئودۇنلاشقان ئون ئىككى ئۇقۇملۇق «تەبىئەت» بىلەن تاناسىپ كېلىدۇ؟ دېگەن مەسىلىنى قىسقىچە مۇلاھىزە قىلايلى.

ھەسرەت نېمە؟ ۋە نېمە ئۈچۈن باھار پەسلى، سەھەر ۋەسلى، ھۆل ئىسسىق بولىدۇ؟ قىشتىن كېيىن باھار، تۈندىن كېيىن سەھەر باشلانغاندەك نەپرەتلىنىش بىلەن بەدەن ۋە ئەقىل ھۆل سوغۇق بولىدۇ. خۇددى سوغۇق بىلەن ئېرىق ـ ئۆستەك مۇزلاپ ئېقىن راۋان بولمىغاندەك، نەپرەتلىنىش تۈپەيلى ئەقىل راۋان بولمايدۇ. يەنى «تەپ» راۋان ئەمەس ئىكەن، «يەل»، ئاندىن «نەم» راۋان بولمايدۇ. بارلىق قان تومۇر، يۈرەك، مېڭە، پارالىچ كېسەللىكى مېيىپلىق» قاتارلار باشلىنىدۇ.

دېمەك، ھەسرەتنىڭ سەۋەبى «نەپرەتلىنىش» ئىقلىمى (تەبىئەت ۋە جەمئىيەت) «ھەسرەت» بولسا، «نەپرەتلىنىش» تەقدىرىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن بولغان مۇڭلۇق، غەمكىن، مىسكىن تەپەككۇر «ھەسرەت» كىشىنى تەنھالىق بىلەن تەبىئەتكە چىقىرىدۇ. كەڭ بوشلۇق، زېھنىيەت بوشلۇقى «ۋەھدەت» نى ئىلھام قىلىدۇ. ئەقىدەت ئىرىشكە، شەپقەتلىشىشنى ئىلھام قىلىشقا باشلايدۇ.

شەپقەت نېمە؟ ۋە نېمە ئۈچۈن ياز پەسلى، چۈش ۋەسلى قۇرۇق ئىسسىق بولىدۇ؟ قۇياش ھىممەتلىك ۋە شەپقەتلىك يورۇقلۇقى بىلەن زېمىننى يورۇتقان «ئىلاھىي

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
www.uyghurkitap.com
www.ewlat.org
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

پاكىت» ئىلهامى بولىدۇ. ئىلهام دەسلەپ ئەقلىنىڭ بەدەن ئىچىگە شەپقىتى بولۇپ كۆرۈنىدۇ. شەپقەتلىك « ۋەھىدەت! هۇجەيرە روهى، يەنى بەدەندىكى تەنچە، نەمچە، يەلچە» زەرەتلىرىدىكى دەقىقە ۋە زەررىۋى «ئىستېمال ـ ئىختىرا» بىلانسلىقى بويىچە هەم ئۆزىگە خاس هەم بىر ـ بىرىگە ماس مەنئۇيەت (كۇنزەن) نى كۆرسىتىدۇ. ئاندىن كېيىن ئىلهام بەدەن سىرتىغا، X نەقلىدىكى مەپتۇنىيەت بىلەن مەسئۇلىيەت قاتلىمىنى كۆرسىتىدۇ. ئىچىگە بولغان شەپقەتلىك مەپتۇنىيەتنى، سىرتىغا، ئەتراپىغا، هەر خىل ئەهۋاللارغا قارىتا شەپقەتلىك مەسئۇلىيەت تەرىقىسىدە كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭ بىلەن «يەل» پارلىنىدۇ، «نەم» جانلىنىدۇ، يىز ۋە چۈشتەك «قۇرۇق ئىسسىق» ئەقىدەت بولىدۇ.

غەيۋەت نېمە؟ ۋە نېمە ئۈچۈن كۈز پەسلى، گۈگۈم ۋەسلى ۋە قۇرۇق، سوغۇق بولىدۇ؟ مەلۇمكى كۈز پەسلى ۋە گۈگۈم پەسلىدە هەم سۇلىشىقا باشلايدۇ. دەل ـ دەرەخلەردىكى غىزالىلار بىر ـ بىرىگە ئۇرۇلىدۇ. هەممە زاپاس رىزقى ئۈچۈن تالاشماق بىلەن رىقابەت قىلىپ، زىيان ـ زەخمەت بىلەن ئىگىراپ نائىلاج كامالىرىغا كىرىشكە مەجبۇر بولىدۇ. شەخسىيەتلەر ئارا بىر ـ بىرىنى «تەنقىد» قىلغۇچى «غەيۋەت» جەمئىيەتلىرى ئارا جېدەل، «ئۇرۇش» تەييارلىق ۋەزىيەتلىرى، مەدەنىيەت (كۇلتۇر)، مەنئۇيەت (كۇنزەن) رىقابەتلىرى ئەنە شۇنداق ماهىيەتكە ئىگە.

مانا بۇ مەسىلە زامانىمىزدىكى، جۇملىدىن تېماتىك مۇددىئايىمىزدىكى نۇقتىلىق مەسىلە بولغانلىقى ئۈچۈن ئالاهىدە توختالاي:

مەسەل: بىر شىر قىيا ئۈستىدە تەنها تۇراتتى، ئالدىدىكى ۋادىدا ئىككى ئىت «تاپ» (هايۋان جەستى) نى تالىشىپ، ئۇرۇشۇپ، بىر ـ بىرىگە گىرەلىشىپ باغلىنىپ قالغانىدا، «تاپ» ئىگىسىز قالغانىدى. شىر كۆزىگە كۆرۈنگەن ئاشۇ «قارا» بىلەن چىقىرىشقان «سادا» دىن زېرىكىپ «كۆز قۇلقىنى ئېتىپ» كەينىگە بۇرۇلۇپ، باشقا ۋادىغا قاراپ كېتىۋاتقان قوتازلارنى كۆردى ـ دە، ئۇۋلاشقا كەتتى.

ئەمدى، بۇ ئىككى سېلىشتۇرمىنى ئىككى كاتەكچە قىلايلى. بىر كاتەكچە ئىچىگە بىر چېكىت (شىرنى)، بىر كاتاكچە ئىچىگە ئىككى چېكىت (ئىت) نى قويايلى. مانا بۇ «دىيانەت» (ئۆگلۈك) بىلەن «رىقابەت» (ئۆزلۈك) تەمسىلى بولىدۇ.

خېرىدارىم دەرهال تەئەججۇپ بىلەن: تەبىئەتتىكى «شىر بوشلۇقنى» بىلەن، جەمئىيەتتىكى «ئىنسانىنىڭ تەنها بوشلۇقنى» قانداق سېلىشتۇرۇش مۇمكىن؟ دەيدىغانلىقى تەبىئىي. جاۋاب: بەدەن ـــ مۇتلەق بىرلىك. بىر سوتكىنى 8 ۋەسلىگە (سۇبهى، سەهەر، چاشكا، چۈش، پېشىن، گۈگۈم، خۇپتەن، تۇن) سائەتلىرىگە ئايرىساق، بەدەننىڭ هامان تەنها قالىدىغان مىنۇت، سائەتلىرى بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە جەمئىيەتكە توقۇلغان «يەل» سېزىم ۋە «تەپ» تەپكۈر هامان تەنها بەدەندىكى مېڭە ئىچىدىكى بىئو ئېلېكترونلۇق هەرىكەت. دېمەك ئىنسان بىلەن رىقابەتلەشمەيدىغان رىزقى ۋە هېسسىي ماتېرىيالنى ئىزدەش ئەركى، هامان ئاشۇ ۋەسلى بوشلۇق» ئىچىگە بولۇپمۇ ئۆزگىلەرنىڭ ئېهتىياجم يوق دەپ چىقىم (ئىختىرا) قىلىپ «تاشلىۋەتكەن» ماتېرىياللارغا مۇكۇنگەن. مەسىلەن، قۇشلار ئىنسانلار كېرەكسىز دەپ تاشلىۋەتكەن زامان ماكانلاردىن رىزقىنى تاپىدۇ.

ۋەهالەنكى، «غەيۋەتلەشمەسلىك»، «نەپرەتلەشمەسلىك» ئۈچۈن ئىزدىنىش دەقىقىلىرى ئۆزىدە كۈز، قىش ۋەسلى پەسلىگە ئوخشاش قۇرۇق سوغۇق، هۆل سوغۇق هالەتلەرنى ئۆتكۈزۈشكە توغرا كېلىدۇ. بىراق «ئۇزلۇكسىزلىك» ۋەسىل، پەسىل ئۆتۈپ تۇرغىنىدەك، باهار پەسلى بىلەن يىز پەسلىگە، سەهەر بىلەن چۈشكە ئوخشاش هالەتكە ئۆتكۈزىدۇ.

تەبىئەتتە هايۋان ـ هاشاراتلارنىڭ دورىسىز، دوختۇرسىز ياشايدىغانلىقى دەل تالىشىشتىن دەرهال يارىشىش ۋە يارىتىشقا ئۆتۈش، «باهار» پەسلى، سەهەر «ۋەسلى» هەسىرەتلىرىنى دەقىقىلەپ ئۆتكۈزۈپ، دەرهال يىز پەسلى، چۈش ۋەسلى بولۇپ قالغانلىقى ئۇچۇندۇر. شۇنداقلا مەزكۇر مىسال، ئىنسانلارنىڭ «ئۆزلىكىدىن ساقىيىپ كېتىدىغان» مۆجىزىلىرى سىرىدۇر ۋە هەقسىز رېتسىپ» دۇر.

ئەمدى مەزكۇر «رېتسىپ» نى هېكمەيەت ۋە تەببەيەت تىلى بىلەن شەرهلەپ باقايلى. هېكمەيەت بويىچە: بۇ مەسىلە «ئۆزلۇك» خاراكتېرىدىكى «مەقسەتپەرۋەرلىك» بىلەن «ئۆگلۈك» خاراكتېرىدىكى «ۋەهدەتپەرۋەرلىك» پەرقى بولۇپ يەكۈنلىنىدۇ. مەلۇمكى «مەقسەت» كەسپى (قەلبى) خاراكتېرىگە ئىگە. بۇ «تەپ» تەن ئىچىدە «يەل» ۋە «نەم» دىكى «لوپا ئەينەك» كە ئوخشاش «قىزىق نۇقتا» هاسىل قىلىپ، «نۇقتا» ۋە سىزىق قىلىدۇ. شۇڭا هەر قانداق كەسپىكە، مەقسەتكە كېسەللىك خەۋپى مۇكۇنگەن، ئەكسىچە «ۋەهدەت» يوقلۇق «نۆل» (بالانس) خاراكتېرىگە ئىگە. بەدەندە مىليونلىغان هۇجەيرە روهى ئۈچۈن ئەركىنلىك بوشلۇقى مېتودى ۋە ياكى «تەبىئەت ئېكولوگىيىسى» چۈشەنچىسى بىلەن مەنئۇيەت (كۇنزەن) ئېكولوگىيىسى توغرىسىدىكى «تەپ» تەپكۈر دەقىقىلىرىدۇر، بۇنى تارىخىي جەهەتتىن سېلىشتۇرساق «ئۆزلۇك»

مەقسەتپەرۋەرلىك، فېئودالىلىق ۋە بۇرژۇئازلىق ئىدىئولوگىيە، ئۆگلۈك «ۋەھدەتپەرۋەرلىك» دېموكرات ۋە پرولېتار خاراكتېرلىك.

تېببىيەت بويىچە، بۇ مەسىلىنى يۇقىرىدا نەقىل قىلىنغان كومپيۇتېر مېڭە بىلەن «دۇنگاتېل بەدەن» سخېمىسىنى ئەسلەپ يوغان كۇببۇلۇڭنى تۆت قەۋەتكە ئايرىپ تەسۋىر قىلىشقا توغرا كېلىدۇ:

بىرىنچى كۇببۇلۇڭ قەۋەت مېڭە قاتلىمى، بۇنىڭ ئىچىدە ئوتتۇرىدىن ئىككى تىك سىزىق ئۆتكەن، ئاندىن ئىككى كۆز، ئىككى قۇلاق، ئىككى بۇرۇن، ئىككى تەرەپ ئېزىق، جەمئىي ئون ئۇقۇم. ئىككىنچى قەۋەت كۇب بۇلۇڭ بۇنىڭ ئوتتۇرىدا يۇرەكنىڭ ئىككى كلاپانى، ئاندىن ئىككى تەرەپ ئۆپكە قانىتىدىكى قان تومۇر ۋە ھاۋا يولى قاتارلىق قوشۇلۇپ ئون ئۇقۇم. ئۈچىنچى قەۋەت كۇب بۇلۇڭ غول (ئومۇرتقا ئىككى تەرەپ پەي پەر) سول تەرەپتىكى ئۈيقۇ بەز، قېرىن، تولۇق، پەي پەر، ئوڭ تەرەپتىكى ئۆت، تال، جىگەر، پەس پەر جەمئىي ئون ئۇقۇم، تۆتىنچى قەۋەت كۇب بۇلۇڭ: ئىككى تەرەپ مەقئەت، ئىككى تەرەپ مەزە، ئىككى تەرەپ سەرەت، ئىككى تەرەپ بۆرەك، ئىككى تەرەپ جىنسى، جەمئىي ئون ئۇقۇم.

بۇ تۆت قەۋەت كۇب بۇلۇڭ قۇرۇلمىدىكى «چېكىت»لەر ئەسلى تاناسىپ ۋە ئەكسى تاناسىپ دىئالېكتىك باغلىنىشقا ئىگە. خۇددى «ئىخلاسى سۈرە» سىدىكى ئەخەت، سەمەت دېگەن سەۋەب يەكۈن ئۇقۇملىرىغا ئوخشاش، مەسىلەن، باش بۇلۇڭدا كۆز بىلەن بۇرۇن ، قۇلاق بىلەن ئېزىق، چېكىتلىرى»، چات بۇ كۇب بۇلۇڭدا، مەقئەت بىلەن سەرەت، مەزە بىلەن جىنس (تەستەك) چېكىتلىرى ئەسلى تاناسىپ بولۇپ باش بىلەن چات ئەكس تاناسىپ ئىككى بەش «تەپ» بىلەن «يەل» ئېقىمى مۇناسىۋىتىدىن ئىبارەت.

بۇنداق كۇب بۇلۇڭ قەۋەتلىرىگە ئوخشاش بەدەن قاتلىمىدىكى ئايلانما راۋانلىقى 40 ئۇقۇم سىستېمىلىق تۆت يۈز بەلكى تۆت مىليارد ھۈجەيرىلىرىدىكى مىكرو كىرىم (ئىستېمال) چېقىم (ئىختىرا) ئەركىنلىكىنىڭ ئاساسى ئۇنىڭ ساقلىقى، «ئاغرىقلىقى» يۇقىرى «مەقسەتپەرۋەرلىك» ۋە ياكى ۋەھدەتپەرۋەرلىك ئەقىدىلىرىگە باغلىق مەنۇيەت(كۆنزەن) ۋەزىيەتلىرى مەسىلىسىدۇر.

4 ـ باب يورغىلاش، دورىلاش ۋە «يورغىلاش» مەسىلىلىرى بويىچە بايان

مەزكۇر تېما تېۋىپ (دوختۇرنىڭ) دورا ياساش مەسىلىسى بىلەن ھېكىم (ئوپتۇرنىڭ) بايان قىلىش مەسىلىسى جەھەتتىكى نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت مەسىلىلىرىگە قارىتىلغان. دورىلاش دېگەنلىك «تۇ»، «سۇ» كاتېگورىيىسىدىكى ماتېرىيەۋى (خىمىكلىق ئېلېمېنتلارنىڭ مقدارى سۇپەتلىرى بويىچە ئىستېمال ماتېرىيالى ياساپ كېسەل بەدەنگە سىڭدۈرۈش دېگەنلىك. يورغىلاش (گەپ يورغىلاتما دېگەن مەنەدىن چىقىپ) تەپەككۇر ۋە تەلەپپۇز رىتىمىغا، يېزىق (تەبەرىرول) رىتىمىغا قارىتىلغان. مەسىلەن، ياسالغان دورا ئېغىز ياكى بۇرۇندىن بەدەنگە كىرىدۇ. يورغىلىغان رىتىم دولقۇنى قۇلاق ۋە كۆزدىن مېڭىگە كىرىدۇ. مەزكۇر تېمىدا تېببىيەت ۋە ھېكمىيەتتىكى دورىلاش ۋە يورغىلاش ماتېرىياللىرى، تەجرىبە ۋە ئەمەلىيەت مەسىلىلىرىدە توختالماقچى ئەمەسمەن. بەلكى پەقەت رىزقى (ماتېرىيەۋى) ئىستېمال بىلەن ھېسسىي (ئېنېرگىيەۋى) ئىستېمال مەسىلىسىدە بايان قىلماقچى.

ئىنسانىيەتكە ئەڭ كۆپ تارقالغان «ئىنجىل» ھەمدە «قۇرئان» دىكى «ئىنجىل» تەسىرىدىن بولغان ئەيسا مەسىھ رىۋايەتلىرىدە «مەسىھ بىر نەزەر ياكى بىرنەپەس بىلەن ئۆلۈكنى تىرىلدۈرگەن ۋە ياكى ساقايماس كېسەللەرنى ساقايتىپ قويغان» دېگەن مۇبالىغە مەسىلىسى بويىچە گەپ باشلىساق، بۇ كىشىنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدىغان «مۆجىزىلىك» مەسىلىلەردۇر. «ئىنجىل» تەپسىراتلىرى ۋە تەبلىغاتلىرىغا دىققەت قىلدىم. لېكىن نېمە ئۈچۈنلۇكى ۋە مەسىھتىكى ئىقتىدار سىرى ھەققىدە گەپنى كۆرمىدىم. تارىخىمىزدىكى بەزى مەلۇماتلارغا قارىسام ئەۋلىيا، ماشايىخلاردىمۇ بۇنداق گەپلەر بار ئىكەن، خەلق ئارىسىدىكى ئەملەچى (سۆڭلامچى) ئەمەلىيەتلىرىگە دىققەت قىلىپ تەققاسلاپ، ئاخىر «تەپ» نىڭ يەلگە ۋە نەمگە ياكى ئېنېرگىيىنىڭ ماتېرىيىگە ئايلىنىش نىسبەتلىرى مەسىلىسى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم.

دورىلار نېمە ئۈچۈن تېز ئۆزگىرىش ھاسىل قىلىدۇ؟ بۇ ئىقلىم ۋە خىلىت مەسىلىسىدىن، ئىستېمال ئادىتى مەسىلىسىدىن ئىبارەت. مەلۇم ئىقلىمدا مەلۇم خىل ماتېرىيالنى ئىستېمال قىلىۋەرگەندىن كېيىن، تىندۇرما كۆپىيىپ ھەزىم بولماس ۋە چىقىم بولماس بولۇپ قالىدۇ. باشقا ئىقلىم ۋە باشقا ئېلېمېنتلىق ماتېرىيال دەرھال رېئاكسىيە قوزغايدۇ. (مۇزغا ئوت تەككەن ھامان ئېرىگەندەك) دېمەك ئادەتتىن تاشقىرى تەسىر مەسىلىسىدىن ئىبارەت. بۇنداق تەسىرلەشنىڭ مقدار سۈپىتى بۇزۇلغان ھامان دورا ـ ئوغا زەھەرگە ئايلىنىدۇ. بۇ تەنچە ۋە نەمچە مەسىلىسى ۋە يەل بىلەن تەپكە ئايلىنىش مەسىلىسى.

«يورغىلار»، «يوغلار» مەسىلىسچۇ؟ سوكۇلداپ

ئەۋلاد گۈرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

مېڭىپ يۈرگەن «مەسە» «جەسەت» تەك ياتقان بەدەنگە، يەنى «ھۆل سوغۇق» قىش نەپرەتلىك پەسلگە، سوكۇلداپ قىزىغان بەدەندىن چىققان قۇرۇق ئىسسىق» يەنى ئۇرۇپ، شەپقەتلىك «بىر ـ ئىككى ئىغىز تەپ» نى كۆزى ۋە قۇلاقتىن سىگدۈردى. شۇنىڭ بىلەن قىش يازغا ئايلاندى» دېگەندەك بىر مەسىلدۇر. شۇنداقلا. «بورغىلاش» رىتمىدەكى مىقدارى سۈپەت مۇۋاپىق كەلمىسە، يورغىلاش «ئوغرىلاش» (غەرەز) گە ئايلىنىپ، باھار قىشقا، ھەسرەت نەپرەتكە ئايلىنىپ كېتىدۇ.

بۇنىڭدىن مەدەنىيەت (كۇلتۇر) دىكى «ئىقتىلەش» مۇھىتنى ئۆزگەرتىش، مەنئۇيەت (كۇنزەن) دىكى «سىزىملەش» مەسىلىسى كېلىپ چىقىدۇ:

تەمسىل: بىر شىر (ياكى يولۋاس) ئېزىقىپ چەكسىز دەشتى دالاغا بېرىپ قالدى... بۇ ۋاددا پەقەت كەسلەنچۇكلەر بىلەن چۈمۈلىلەر ياشايتتى. يەنى بۇ ۋادا پەقەت كەسلەنچۇكلەرنىڭ جەننىتى ئىدى. شىر يولۋاسقا رىزىق بولغىدەك جانلىق يوق ئىدى. بەلكى ئۇنى چۈمۈلىلەر رىزىق قىلىش ئېھتىمالى كۆچلۈك ئىدى. خۇددى شۇنىڭدەك مەدەنىيەت (كۇلتۇر) ئەنئەنىسى ۋە مەنئۇيەت (كۇنزەن) ۋەسۋەسىسى ئالدى بىلەن تەبىئەت ئىقلىمى، ئاندىن جەمئىيەت تۈزۈمى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك.

ھېكايەت: بۇرۇن بىر شاھروھ كىشى بار ئىدى. ئۇ «خۇدا روھى مەن بىلەن بىللە» دەپ «خۇدە» لۇق تەمەننا سى بىلەن ماكان شاھىغا ئىسىيان قىلدى ۋە ئۆلتۈرۈلدى. بۇ ساۋاقنى يەكۈنلىگەن بىر مۇتەپەككۇر خۇدا روھى ئوبىيېكتىپ، ئۇ ئالەملىك تەبىئەتتەك، بەلكى ئۇلۇغ قانۇنىيەتتەك مەندىن تاشقىرىدۇر. گەرچە ماكان شاھى ئۇنىڭ «قۇلى» بولسىمۇ، ئىتائەت جەھەتتە مېنى ئۇنىڭغا «قۇل قىلغان ئىكەن بۇمۇ بىر ئوبىيېكتىپ ئىرادەت، يەنى مەن قۇلنىڭ قۇلى»، تەبىئەت ماڭا بۇنداق ئىلھام بەرگەن ئىكەن، بۇنىڭ ئېنىقى نېمە؟ دەپ داۋاملىق تەپەككۇر قىلدى. ئىلھام، ئۇنىڭ ھاشاراتسىمان بوشلۇقى ئىچىدە ئىستېمال ـ ئىختىرا تەكلىمسىدىن ئىبارەت ۋىسالىنى تەقدىم قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇزۇن زامان ھاياتلىق بەرىكىتىدىن بەھرىمەن بولدى.

ئەمدى ھازىرقى (ئەتراپىمىزدىكى) تىرىكچىلىك (تىجارەت) تەشۋىشلىرى (رىيازەتلىرى، رىقابەتلىرى) مەسىلىسىنى تەقاسلاپ كۆرەيلى: ھازىرقى ھوقۇقدارلار: «پۇتۇن ئىنسانىيەت ھوقۇقى» روھى بىلەن ھوقۇقدار بولۇپ كەتسە، بىز قانداق قىلىمىز؟ دەپ ئويلايدۇ، بارلىق دىندارلار: ئىنسانلار پەندار بولۇپ كەتسە بىز نېمە ئىش قىلىمىز؟ دەپ ئويلايدۇ. تېۋىپ (دوختۇر) ھېكىم (ئوپتۇرلار): بارلىق ئىنسانىيەت خىمىكال ئېھسان» بولۇپ كەتسە بىز نېمە ئىش قىلىمىز؟ دەپ ئويلايدۇ. ئومۇمەن ھەربىر كەسپى (خىللى) تىجارەتچى ياكى زاۋۇت ۋە شىركەت دىرېكتورلىرى: يېڭى ئىختىراۋى ماتېرىياللار ئىختىرا قىلىنسا بىز قانداق قىلىمىز؟ دەپ تەپەككۇر قىلىدۇ ـ دە ئىختىراۋى ماتېرىياللىرىنى قىلتاق ياكى بۇگۈنى ساتسا ئەتە بۇزۇلىدىغان براك نەرسىلەر تەرىقىسىدە ياسايدۇ. نەتىجىدە بىرىنچىدىن، خام ماتېرىيال مەنبەلىرى بولغان تاغلار كانلار بۇزۇلۇپ ئىسراپ بولۇۋاتقان، تاشلاندۇق براك ماتېرىياللاردىن «ئەخلەت تاغلىرى» ئاسماندىكى ئاتموسفېرالىق ئايلىنىشنى توسۇۋاتقان. جەننەت ۋە كومۇنىزم توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە تەجرىبىنىڭ قارشىلىقىغا ئۇچراش سەۋەبى ئەنە شۇنداق ئەنئەنىۋى «پارازىتلىق»

ۋەھالەنكى، ئىنسانىيەتنىڭ بەختلىك بولۇش ئارزۇلىرى چەكسىز بولسىمۇ، ئۇنىڭ كۆزى ھامان يەر شارىدىكى تۆت قەۋەت جانلىق قاتلىمىدىكى ئەڭ بەختلىك بولغان قۇشلارغا، ئۇلارنىڭ گاھ ئۇچۇپ، گاھ تۇيراقنى قۇچۇپ ياشاشلىرىغا قاراپ ھەسەت بىلەن توختايدۇ ۋە ئىختىيارسىز ھالدا «قۇرت» تەقدىرىگە غەزەپ قىلدۇرىدۇ. ئېھتىيات تۈپەيلىدىن «ئەدەپ» قىلىدۇ.

نەسىردىن ئەپەندى لەتىپلىرىدىن بىرىدە: ئاتلىق يۈرگەن پىيادە يۈرگەندىن ياخشىراق دېسە ھەرگىز ئىشەنمەيدۇ» دېگەن ئىكەن، بۇ نېمە ئۇچۇن؟ بەخت سېزىمى ئالدىن ئېنىقكىيە تەرىقىسىدە بەدەن دېگەن ماتېرىيە ئىچىدە. ئىشق مىسالىنى ئالساق قوچاقنى قۇچاقلىغاندىن كۆرە «ئوماق» نى قۇچاقلىغان لەززەت. شۇنىڭ بىلەن ئىختىراۋى تەپەككۇر ئىنسان بەدىنىدىن ئىبارەت نېگىز (چېكىت) تىن چىقىپ ھاياتلىق چەمبەرلىرىنى سىزىدىغان تەكرار ۋە ئەبەدىي تەپەككۇردىن توختاپ قالمايدۇ.

ئەمدى، پارازىت قۇرت روھىدىن چىقىدىغان رىقابەت دەۋرىدىن دىيانەت قەلبىگە ئۆزگەرگۈچى، جەلپ قىلغۇچى «يورغىلاش» ۋە ئۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدىغان ئىستىقبالى پارلاق «دورىلاش» مەسىلىسىنى بېشارەت قىلىپ كۆرەيلى:

نەھرۇل (ھەسەل ھەرىسى) يەر شارىدىكى جانلىقلار ئىچىدە ئەڭ چىرايلىق ۋە ئەڭ بەختلىك. نەھرۇل قانداق ئالپىرىدە بولغان؟ گىياھ چېچەكلىرى نەھرۇلدىن بۇرۇنقى ھاياتلىق قاتلىمى بولۇپ ۋە ئۇنىڭغا باغلىق بولماي نەھرۇل قالمىغان زامانلاردىمۇ مەۋجۇت بولىدىغان ھاياتلىق قاتلىمى. يەنى گىياھى چېچەكلەرنىڭ نەھرۇلدىن ئېھتىياجى يوق. چېچەك مېھرىگە تۆت تادولۇق، ئورگانىك «بىئو ئېلېكترون» لىنكا بولدى. بۇ شامال بۇ لىنكىنى چېچەكتىن ئايرىۋەتتى. لىنكا تەركىبىدىكى شىرنە زەررىلىرى بىلەن

چېچەك زەرەتداش ئىدى. لىچىنكىنى چېچەككە تەلپۈنىدىغان قىلدى، چېچەككە قاراپ مىدىرلىدى، چېچەككە كىرەلىدى، قۇرت بولدى، چېچەكتىكى بىئو ئېلېكترون قۇرت ئىچىگە سىڭىپ «قۇرت» رەڭدار جىسىم بولۇشقا باشلىدى. شامال چېچەككە ئۇرۇلغاندا ئايرىلماسلىق ئۈچۈن زورۇقتى، پۇت ـ قول چىقتى. چېچەكتىن چېچەككە سەكرىمەكچى بولدى، قولى قانات بولدى، چېچەك ئاپاتىتىن ھىدروگېن ئالاتتى. نەتىجىدە نەھرول تەركىبىدىمۇ ھىدروگېن نىسبىتى كۆپ بولدى، ئوقتىن تېز ئۇچالايدىغان بولدى. مانا بۇ ئاشۇ مىكرو جانلىقنىڭ تەبىئىي تاللىنىشى ۋە يارىلىش سىرىدىن قىسقىچە يەكۈندىن بايان.

ئىنسانىيەتنىڭ ھەممىسى ھوقۇقدار ۋە ھەممىسى خىمىكال ئىنسان بولۇپ كەتسە، قانداق بولىدۇ؟ بۇنداق ئەقىل شۇنى بىلدۇرىدۇكى: ئاتموسفېرا ۋە قار ـ يامغۇر بۇلۇتلىرى، ئوت ـ چۆپلەر (گىياھ ـ ئورمان) ئېھتىياجىدىن بىھاجەت ۋە مەۋجۇت ئوت ـ چۆپلەر دۇنياسى ئوتخور جانلىقلاردىن بىھاجەت. مەۋجۇت. ئوتخورلار گۆشخورلاردىن بىھاجەت مەۋجۇت، گۆشخورلار ئىنسانلاردىن بىھاجەت، ئەمدى ئىنسانىيەت قاتلىمى ئىچىگە كىلەيلى. ئىنسانىيەتنىڭ ئۇۋچىلىرى، دېھقانلىرى، مالچىلىرى، ھۈنەر ۋە ساناۋەتچىلەردىن بىھاجەت. ئىختىراۋى پۇقرالار ئىستېمالچى «خۇدرالاردىن بىھاجەت»، ئەكسىچە، كىيىنكىسى ئالدىنقىسىنىڭ مەۋجۇتلۇقى ۋە راۋاجىدىن ئېھتىياجلىق ۋە ھاجەتمەن. يەنى جەمئىيەت تەبىئەتكە ئېھتىياجلىق ۋە ھاجەتمەن . دېمەك، ئىنسانىيەت جەمئىيىتى قاتلاملىرىدىكى ئېھتىياج ۋە ئىقتىدار مەسلىسىدىكى مەسىلە ئىستېمال قاتلاملىرىدىكى تەرتىپنى بىلىش ۋە ئۆز ئىقتىدارىغا ئېھتىياجلىق قاتلامنى ئىنساپ بىلەن ئىستېمال قىلىش، بۇنداق ئىنساپ دەل ئۆزىدىكى ئىقتىدار ئۇچۈن. بۇ مەسلىنىڭ تەپسىلاتىنى كەمنە «ئون خۇمايى يەزەل» دە بايان قىلغانلىقى ئۈچۈن تەكرارلاپ ئولتۇرمايمەن. ھازىر، ياۋروپادىكى بۇرژۇئا ئىنسان «كومپيۇتېر مېڭىلىك، دۆنگاتېل بەدەنلىك» دېموكراتىك ئىنسان سىرىنى ئىزدىمەكتە. بۇنداق ئىنسان نەھرۇل ئىقتىدارلىق خىمىكال ئىنسانلىقنى بايقاپ قالامدۇ، تېخى.

ئەمدى گېپىمىزگە كەلسەك، ھېكمىيەتكە مەنسۇپ يۇقىرىقىدەك «گەپ يورغىلىتىش» دىن ئىبارەت تەپ، يەلگە ئايلىنىپ، نەمنى قىزىتىپ نورمال «يېمەكلىك» نى دورىلاشقا ئايلاندۇرۇپ قويىدۇ.

چېچەك، تەبىئەت، نەھرول جەمئىيەتكە بىھاجەت، نەھرول جەمئىيەت، چېچەك تەبىئەتكە ھاجەتمەن. شۇنداقلا چېچەكتىن ئىستېمال قىلغانلىرى ئاساسىدا ئۇچقۇر بولۇش تەرتىپى ئۇچۇن ئۆزىنى ئىختىرا قىلىشقا ئېھتىياجلىق، يەنى «نەھرۇل»دىن ئىبارەت بۇ جەبرائىل ئىنسانىيەتنى تەبىئەت ئىلاھى بىلەن باغلاپ تۇرىدۇ.

ھېكمەت: ئى، بىمارلىقى ئۇچۇن ھەسەلنى دورا دەپ ئىستېمال قىلغۇچى، مېنىڭ ئىختىراۋى چىقىملىرىم نېمە ئۈچۈن ھەسەلدەك قىممەتلىك ئەمەس دەپ ھەسرەت چېكىپ قويۇڭ. ھەتتا ئى، تېۋىپ نېمە ئۈچۈن مېنىڭ دورىلىرىمدىن رەنجىگەن بىمار ئۆزلىرىنىڭ قارىغۇ ئوقى بىلەن ئۆزۈمنى بىلەلمەيۋاتقان مېنى بىمارغا ئايلاندۇرۇپ قويدۇ؟ دەپ ھەسرەت چېكىپ قويۇڭ. ئى، ھېكىم (مېنىڭ ئەسەرلىرىم نېمە ئۈچۈن مېنى تەنقىد قىلغۇچى ئۈچۈن دەسمايە بولۇپ قالدۇ؟ دەپ ھەسرەت چېكىپ قويۇڭ. بۇنداق ھەسرەت باھار پەسلىدەك ۋە سەھەر ۋەسلىدەك ئەھمىيەتلىك بولۇپ قېلىشى مۇمكىن.

5 ـ باب تەببىيەت ۋە ھېكمىيەتنىڭ تىجارەت ئەقلى توغرىسىدا

يۇقىرىقى غايىۋى، تارىخى، مانىخى گەپلەر ھازىرقى ئەقىل ئۈچۈن ئالۋۇنلۇق ئۇيۇقتەك قۇرۇق گەپ بولۇپ كۆرۈنۈشى تەبىئىي. شۇڭا، قەدىم ۋە نەقەس قىممىتىگە ئىگە بىر نەچچە ئېغىز گەپ قىلاي:

كەسپىي مەزمۇن تىجارەت خاراكتېرىگە ئىگە، بۇ تىجارەت قارىماقىغا جان (فۇرخەندە) بىلەن مال (پۇل تەڭگە) ئالماشتۇرۇش بولۇپ كۆرۈنسىمۇ، ئەسلىدە جان (فۇرخەندە) بولۇپمۇ تەپ، يەل پارلىنىشلىرى ئارىسىدىكى مىقدار سۈپەت تەڭلىمە مەسلىسىدۇر.

چۇنكى تېۋىپنىڭ ئۆزى كېسەل بولۇشنى، ھېكمنىڭ ئۆزى «جېدەل» بولۇشنى خالىمايدۇ. بىراق تېۋىپ (دوختۇر) ئالدىدا تۇرغان كېسەل بىماردىن زەھەرلىك ھىد مىكرو ۋىرۇسلار پارلىنىپ تۇرىدۇ، يۇقۇملىنىدۇ. ھېكىم (ئوپتۇر) ئالدىدا تۇرغان مىسالدىن جېدەل، غەرەزلىك ھېرىسلەر دىلىنى ئاغرىتىپ تۇرىدۇ.

دېمەك، تېۋىپ ۋە ھېكىم ئالدى بىلەن ئالدىدىكى بىمارغا ۋە مەسلۇغى مىسالغا قايسى جان (فۇرخەندە) نى بېرىش كېرەك؟ يۇقىرىدا دېگەن مەسىھ رىۋايەتلىرىدىكى نەقىلدىن ئەسلىدە ئۆلۈك جەسەت ۋە كېسەل جەسەتكە جان (فۇرخەندە) بېرىش دېگەنلىك مەنە چىقىدۇ. بۇنداق جاننى مەسىھ نەدىن ئالغان؟ قولچىراغ ياكى شەمئى نۇرى قاراڭغۇ ئۆيگە چۈشسە، ئۆي يورۇپ كېتىدۇ. بىراق قولچىراغتىكى «باتارىيە» شەمئى نەدىن كېلىدۇ؟

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

مانا بۇ مەسىلە، تېۋىپ (دوختۇر) ھېكىم (ئوپتۇرلار) نىڭ خېرىدارى ئالدىدا «گىدەيگەك»، «ئېرەنسىز» (ئۆزىنى قاچۇرۇپ ئېھتىيات قىلىش) سىلكىشلەش (ئۆزىدىكى سېزىمىنى تەكشەپ كېتەلمەي تت - تت بولغانلىقى) گومۇشلۇقى، ھومېيىشلىرى، دائىمىي خامۇشلۇقى ھەتتا تاشقىرىغا چىققاندىمۇ پەرىشانلىقى قاتارلىق بىر قاتار پىسخىك «فىزىكى» مەسىلىلىرىگە جاۋاپ بېرىدۇ.

بۇنداق پوزىتسىيە مەسىلىلىرىگە بەزى تېۋىپ (دوختۇر) ھېكىم (ئوپتۇر): بىزدە ئاجايىپ قۇۋۋەت دورىلىرى بار، بەدىنىمىز، كۇچلۇك ئىممۇنىتېت كۇچىمىزنى تەكشەپ تۇرىدىغان ئىمكانلىرىمىز بار دەپ تەمەننا قىلسا، يەنە بەزىلىرىدە بىزدە ھوقۇق ۋە جەمئىيەت تەسىر قىلالايدىغان بىلىم تەدبىر ئىمكانلىرىمىز بار دەپ تەمەننا قىلىدۇ. مۇشۇنداق تەمەننا ئەسلى «ھوقۇق - غۇرۇر» دېگەن كېسەل ۋە جېدەل مەنبەسىدۇر.

ئەمدى مەسىھ باتارىيىگە ئالدىغان قۇۋۋەت (ئېلېكتروئىد) ۋە ياكى شەمئى مەنىسى نېمە؟ دېگەن گەپنى داۋام قىلايلى. رىۋايەتتە. مەسىھ ھەر بىر مۆجىزە ۋەسلىدە ۋە كېيىن دەرھال «ئاتىسىنى» ئەسلەپ تۇراتتى دېيىلگەن. بۇنداق مۆجىزە ئىختىرا قىلغۇچى ئەقىدەت ئۇچۇن ئېيتقاندا ئاتا روھى تەبىئەت ھەقىقەتلىرىدىن ئىبارەت بۇنداق ھەقىقەتنى ئابستراكتلىغاندا، ماتېماتىك نەقىلدە $\frac{6-2=4}{2+2=4}$ دېگەن تەڭلىمە نەقىلدۇر.

ئېھسانلىقنىڭ قۇش مىجەزلىك سىرىنى ئىزدىگەن ئەلشىر نەۋايى سۆمۈرغ بىلەن ئەنقانى مىسال قىلغان. يۇقىرىقى تەڭلىمە شۇنداق ھەم سۆمۈرغ ھەم ئەنقا نەقىلدۇر.

يۇسۇپ خاس ھاجىب: «قۇتادغۇبىلىك» تە: «بوينۇم ئوقتەك چاغدا كۆڭلۇم ئىدى يا، كۆڭلۇمنى ئوق قىلغۇچە بوينۇم بولدى يا» دەپ ئىككى ئەللىك ياشلىق ئۆمرىنى ئەكس تاناسىپ قىلغان. بۇ مەنانى زەررىۋى، دەقىقىۋى مەنىدە تەتبىق قىلساق بىر نەفەستىكى بەش كىرىم، بەش چىقىم بالانسلىقى بولىدۇ. بۇنى «ھوقۇق - ھۇرۇن» ۋە «توقۇق - ئويۇن» دېگەن ئىككى جۈملە تەلەپپۇز (يەل) نىڭ تەسەۋۋۇر (تەپ) دەقىقى تەسىرى مەسلىسىنى تەققالاپ باقايلى. «ھوقۇق - ھۇرۇن» نىڭ شەرھى:

1) ھوقۇق دېگەن ئۆزى ئىشلىمەي (ئىختىرا قىلماي) ئۆزگىنى ئىشلىتىپ (ئىختىرا قىلدۇرۇپ) ماتېرىيال (مال بىلەن جان) نى ئىستېمال قىلدۇرۇش كۇچى (ھوشى) دېمەكتۇر.

2) ھازىر بىۋاستە ئىستېمال ئېھتىياجى بولمىسمۇ، باتىن (ئېھتىيات) ئېھتىياجى ئۇچۇن ئىجتىمائىي (تۇپلۇرۇلۇش) ئىنتىزارى دېمەكتۇر.

3) خۇددى نەفەسنى كەينى - كەينىدىن تارتىپ چىقارماي تۇرۇۋالغاندەك تۇرۇۋۇلۇپ چىڭقىلىش دېمەكتۇر. شۇڭا، دانىشمەنلەر ھوقۇق دېگەن ئىبارىنى تەنكە، نەمگە سىڭمىگەن «يەل» نىڭ مەيدىدە تۇرۇۋۇلۇپ «ھىق» بولۇش ھالىتىدىن تۇرلىگەن. بىئولوگىيە تارىخى ۋە فىزىئولوگىك (مانىخى) بويىچە تەققالسلساق، ھايۋان ۋە پىرمانلىق دەۋرىدە ھوقۇقى مۇناسىۋەت بولماستىن تۇقۇقى مۇناسىۋەت مەۋجۇت ئىدى. يوغان، ئۇششاق پىرمان بىردەك ئۇۋچىلىق قىلاتتى.

«گۇناھى ئەزەل» دېكى چەكلەنگەن مېۋىنى يېگەن دېگەن گۇناھنى تەقالسلساق، پىرمانى ئىنسانىنىڭ گۆشخور چاغدا قېنى قورۇغۇت (قۇرۇق ئىسسىق) ئىدى. ھېرىپ چارچىغاندا ئوتخور مايمۇن جىنلىرى چاپلىشىپ ئىچىدىن «بۇ مېۋە تاتلىق» دېگەن تۇيغۇ چىقتى. نەتىجىدە «ھۆل سوغۇق» بولغان مېۋىنى يېدى، قېنى «ھۆل سوغۇق» بولدى، ھۇرۇنلۇق بىلىنىدى. ئاندىن ئۆزگىنى ئوۋلىتىپ ئولجىسىنى ئوغرىلايدىغان ھوقۇق ئەقلى پەيدا بولدى ۋە تەدرىجىي ھۇرۇنلىشىپ «يېرىم قۇش» مىجەزى قۇرت مىجەزىگە ئۆزگىرىپ ھوقۇق تەختىدە قۇرتتەك ئېغناشنى ئارام (بەخت) سېزىدىغان بولدى. دېمەك، بۇ ھۆكۈمدە، «تەپ» 6 نىسبەت، يەل 2 نىسبەت $\frac{6}{2}$ كەسرى نەقىل بەلگە بولدى.

توقۇق - ئويۇندۇر دېگەن ھوكۇمنىڭ شەرھى:

1) تەن، نەم، يەل، تەپ سىستېمىسىدىكى ھۈجەيرە توقۇلمىسى ئايلانما راۋانلىقى دېگەنلىك.

2) خىلداشلىق، مېھىرداشلىق بولۇپمۇ ئىختىراۋى ھەمكارلىق مەنىسىدە.

3) نەفەس كىرىم، چىقىم دەقىقىسىدە سېزىم، رېتىمىنى پۇتۇن بەدەنگە تەكشەش، تەكشىلەش مەنىسىدە.

تارىخى ۋە مانىخى سېلىشتۇرما: خىلداش ھاشارات، ھايۋان ھەجمى، شەكلى، ۋەزنىدە ئوخشاشلىق مەۋجۇت. يەنى ئىستېمال، ئىختىرا بالانسلىقى مەۋجۇت. خىلداشلىق ھەربىرىدە بىرخىل ھەربىرىكەت قىلغانلىقى ئۇچۇن مۇشەققەتلىرى يېنىكلەپ ئويۇن بولۇپ قالىدۇ. (چۈمۇلىلەر مىسالىغا قارا!) ئۇلار ئىستېمال ئىختىرا ئادەتلىرىدە باشقا جانلىق خىللىرىنىڭ رىزقىغا ھېرىس قىلمايدۇ، گۆشخور ئوت - چۆپ ئىستېمال قىلمايدۇ.

ئورۇقداش ئىنسانلىق دەۋرىدە جاپالىق شارائىتلاردىمۇ ئۇلارنىڭ تىرىكچىلىك مۇشەققەتلىرى ئويۇن ئىدى. خۇددى باللار «ئويۇن» دەپ نۇرغۇن «مېھنەت» قىلىپ

خۇشال بولۇشقاندەك ئىدى. دېمەك، بىلىم ۋە مېھنەت مۇ-شەققەتلىرىنى يېنىكلەتكۈچى بولۇپمۇ ھەمكار كومپيۇتېر، دۆنگاتېل سايمانلارنى ئىختىرا قىلغۇچى ئىزدىنىش جەريانى مەنىۋىيەتنىڭ تەبىئەتكە ۋە جەمئىيەتكە توقۇلۇش جەريانى. بۇنداق ئىختىرا ئويۇندەك خاتىرجەملىك تۇيغۇسىنى بېرىدۇ.

بۇ تەڭلىمىنى $\frac{4}{4}$ كەسىرى نەقىل قىلىش جەريانى. ھېكىم ۋە تېۋىپلەر ئۇچۇنمۇ، ھەر بىر بىمارنى ۋە تەتقىقى مەسالىنى $\frac{4}{4}$ كەسىرى نەقىلدە «خەير خوش» يولغا سېلىش جەريانىمۇ ئو-يۇندەك بولۇپ قالغۇسى. ياندۇرۇپ تەكرارلاپ قويىساق: «ئويۇندەك» دېگەن بىر زەررە «تەپ» (شەپقەت) ياكى قۇرۇق ئىسسىق ياز ۋە سەھەردەك مۇشۇ ۋەسلىدە رېتىمغا ئايلانسا، ئۇنىڭ ئۆزىمۇ بىر «رىزىق».

6 - باب ھەقىقەتنىڭ مەۋھۇم قۇدرىتى

ئالدىنقى بابلاردا «دورىلاش» ۋە «يورغىلاش» دېگەن-دەك. ئەمدى، بۇ تېمىنى «شوللاش» دەيمىز.

يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسى گەپ (يېزىق)، يەنى ھەممە-سى «تەپ» بىلەن «يەل»، ھېكمەت كاتېگورىيىسىگە مەنسۇپ. ئەلۋەتتە مەزكۇر يېزىق (گەپمۇ) شۇنداق. گەپلە-رىمىزنىڭ خاراكتېرى «ھەسرەت» بىلەن«شەپقەت» مەزمۇنى ئون سۇپەت ۋە «ئون كۆرەت» بويىچە ئىنسانىيەتنىڭ ئەزەل ۋە يەزەل تەقدىرگە مەنسۇپ «ئابستراكتسىيە» تېببىي نۇقتىدىن ئالغاندا باھار بىلەن يازدەك سۆيۈق، يورۇق ۋە «قۇرۇق يورۇق» بىئوئېلېكترون «ئاتوم نەقلى بويىچە، بەلگە-سى ئوكسىگېن (O) بىلەن ھىدروگېن (H).

مەزكۇر گەپ (يېزىق) سۇبيېكتىپقا مەنسۇپ. يەنى تۇ-نۇگۈنكى مەن يېزىۋاتقان ۋەسل بىلەن، بۈگۈنكى سەن ئۇچۇن بىلىش ۋەسلىدىن ئىبارەت سۇبيېكتىپقا مەنسۇپ. بىراق بىز ئوبيېكتىپ بولغان دۇنيا ۋە ئەتراپ مۇھىت ئېچە-دە. شۇڭا، مۇشۇنداق يېزىق ۋە سىزىش ۋەسلىدە ئوبيېكتىپ-تا قانداق ھادىسە بولۇپ تۇرىدۇ؟ دېگەن مۇئەممانى يەشمەك تېخمۇ قىزىقارلىق. يەنى مەزكۇر تېما، ئاتوم يادرو-سى نەقلىدىكى ماھۇم جانروسى تاناسىپلىقى تۇغرىسىدىكى مۇئەممادۇر.

1) پەلسەپىدىكى «ئوبيېكتىپ» دېگەن ئۇقۇمنىڭ خا-راكتېرى نىسبىي «قۇرۇق» ۋە «سۇبيېكتىپ» نىڭ خاراكتې-رى نىسبىي «سۆيۈق» يەنى ئوبيېكتىپ «قۇرۇق»، يورۇققا، سۇبيېكتىپ «سۆيۈق» سوغۇققا سېزىشى (ئىستېمال قىلىنىشى) بىلەن، سۇبيېكتىپ «سۆيۈق» يورۇق بولۇپ پارلىنىش بولە-دۇ. يەنى ئاپتاپ شامال بىلەن باھار تەدرىجىي يېز بولغاند-دەك، مانا بۇ «شەپقەت»كە يۈزلىنىشنىڭ سىرى .

2) ئالدىنقى بۆلۈمدە ئاسترو فىزىكىلىق قاراش بويە-چە، قۇياش يورۇقلۇقىدىكى ئېلېكترون بىرلىك سۆپىتىنى ھىدروگېن (H)؛ قۇياد سوغۇقلۇق ئېلېكترون بىرلىك سۆپە-تىنى ئازوت (E) دەپ، ئىككىسىنىڭ زامان، ماكان (دەقىق، زەررىۋى) ئۇچرىشىش نىسبەتلىرىنى، يەنى يەر شارىنىڭ كېچە - كۈندۈز نىسبەتلىرىگە قاراپ كۈندۈزنى ھىدرو (H) ئوكسىگېن (O) كېچىنى ئازوت (E) كاربون (K) بىلەن بەلگە قىلغان ئىدۇق.

3) ئەمدى مېڭىمىزدىكى «تەپ» ۋە «يەل» دەيدىغان بىئو ئېلېكترونلۇقنىڭ ئوبيېكتىپ دۇنيا بىلەن مۇناسىۋەتلە-رىنى كۆرۈپ باقايلى.

بىز بۇنى «بىئو ئىنتېرنېت» (روھتۇر) ھادىسىسى دەيمىز، (بۇ جەھەتتە ئالدىنقى ئەسەرلىرىمىزدە قىسقىچە توخ-تىلىپ ئۆتكەنىدىم. ئەمدى تولۇقلاپ بايان قىلىمەن)

«بىئو ئىنتېرنېت» ھازىرقى ئۇقۇم، بۇنى قەدىمكى كە-لاسسىكلار «كۆڭلۈم» دېگەن. بۇ جەھەتتە قەدىمكى دانىش-مەنلەر گۇمانلىق (خۇراپىي) دېيىلگەن نەزەرىيە ۋە تەجرىبە-لەر ئاساسىدا تەخمىنەن ئاساسلار بويىچە ئىش قىلغان. مە-سىلەن، بۇنداق سىرلارنىڭ بىر خىلى، تۇنجى يېزىق شەك-لىنى ئىختىرا قىلىش تەسەۋۋۇردىن ئىبارەت. مەسىلەن، يېزىقتىكى چېكىت - بەدەن چېكىتلەردىن چىقىدىغان سە-زىقلار ئۆزگىرىش تارىخى - مانىخى ئۆزگىرىش بەلگىسى بولغان. مەسىلەن، خەنزۇ يېزىقىدىكى 1 بىر تەندىن ئۆرلە-گەن كۆڭۈل (تەپ) بۇ 1T بولسا، كۆڭۈلنى پىلانلىق تە-رەپكە نىشانلاش بىلەن «تەپ» نىشانلىق تەرەپتىكى تەنگە سىڭىش بولىدۇ. 1T بولسا، ئايلانما «تەپ» كونترول قىلى-غان (بىلىنگەن) بولىدۇ. لاتىن يېزىقىدىن مىسال ئالايلى. N ئەۋلادنىڭ جەسەت ئەجدادىغا بولغان يادى (كۆڭلى). A جەسەت ئەجداد بىر زامان ھايات بەدەن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن M مەزكۇر ھەرپ ئەۋلاد بىلەن ئەجداد ئارىسىدىكى كۆڭۈل باغلىنىشنى ئىپادە قىلغان. شۇنداق قىلىپ، شەرق، غەرب يېزىق ئەنئەنىسىنى (خەنزۇ، لاتىن) مەنبەۋى ئىزدەنسەك ئەڭ قەدىمكى ئالتاي دەۋرىدىكى «رونىك» يېزىقلىرى توغرى-سىدىكى ئۇيغۇق ئالۋۇنى تاۋلىنىدۇ.

4) ئەمدى بۇددىزىمدىكى ۋە مانى (راھىزىم-دىكى، خەنزۇچە داۋ 道) دانىشمەنلەرنىڭ قۇرئى تەپەككۇر قىلىش دەستۇرىدىكى تۇتۇق شەكلىنى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار نامبىرى

ئالايلى: مەزكۇر شەكىلدە تۆت چېكىت بار. ① ئاق بۆلەك بېشى بولغان چېكىت ھىدروگېن (H) دېسەك، ئۇ يورۇقلۇق (ئەخرۇمەز) يەنى قۇياشنىڭ يورۇقلۇق مەيدانىدىن ئىبارەت ھىدروگېن مەيدانى بىلەن زەرەتداش. قاپ بۆلەك بېشى بولغان چېكىت ئازوت (E) ئۇ سوغۇقلۇق (ئەخرەمەن)يەنى قۇبادنىڭ سوغۇقلۇق مەيدانىدىن ئىبارەت ئازوت مەيدانى بىلەن زەرەتداش. ئىككى بۆلەك ئارىسىدىكى ئىككى چېكىت خۇددى كاربون (K) بىلەن ئوكسىگېن (O) مۇناسىۋىتىگە ئوخشايدۇ. بۇ چەمبەر ئەنە شۇ «تۆت كەررە تۆت ئون ئالتە» دېگەن مەنتىقىلىق تەسەۋۋۇر ئاساسى بولىدۇ. (قوشۇمچە، «مايتىرى سىمىت» رىۋايىتىدىكى مايتىرى پىرمانىنىڭ ئىنسان، بورھان بولۇشىدىكى ئوتتۇز ئىككى ۋادا ئىچىدىكى سۆبىيەكتىپ (بەدەن ئىچى) ئون ئالتە قەۋەت بولىدۇ)

ئەمدى «بىئو ئىنتېرنېت» (روھتۇر) دېگەن گېپىمىزگە كېلەيلى. قەدىمدىن تارتىپ گۈمانلىق (مەۋھۇمىيەت) ئەمدى «گېنئو ئىنتېرنېت» (توكتۇر)تېخنىكىسىنىڭ ئومۇمىيەت بولۇشى بىلەن رەسمىي نۇرانىلىق (مەۋجۇدىيەت) كە يۈزلەندى: ھازىرقى تېلېگراف تېخنىكىسىدىكى قۇلفۇن مۇناسىۋەتلىرىنى ئالساق، ئۇچبۇلۇڭ چېكىت (چېكىت ئىچى چەمبەر) نەقلەدىن ئىبارەت. يەنى رەقەملىك توچكا بېسلىشى بىلەن بېكەتتىكى كۇچەيتكۈچى ۋاستە ئارقىلىق ئىككى ماكانىدىكى ئېغىز ـ قۇلاق ھەقلىي تاناسىپقا ئايلىنىدۇ. مانا بۇ «يادرولۇق رادىئاكسىيە» نىڭ بۇلۇڭسىمان مەۋھۇمىيەتلىرىدىن، بېشارەت (بۇنىڭ مەنزىرىسىنى «بۇلاق سۇيى» يۈزىدىكى «بىر چىم» پەيدا بولغان تەۋرىنىش چەمبەرلىرىدىن كۆرۈشىمىز مۇمكىن).

قەدىمكى چاغدا يىراق ماكانىدىكى دىلداش ئايغا قارىسا، ئاي ۋاستە بولۇپ، چۈشلىرىدە بىر ـ بىرىنى ھېس قىلاتتى. بۇ ئارىلىقتا «چۈش سىرى» نى ئەسلەپ قويايلى. «چۈش» ئەسلىدە كۈندۈز «ئۇدغۇ» (چوڭ مېڭىلىك) بۇ تەرەپ بىلەن كېچە، «ئۇيقۇ» (ئوتتۇرا مېڭىلىك) ئۇ تەرەپ ئارىسىدىكى (خۇددى ھىدروگېن (H) بىلەن كاربونات (K) زەرەتلىرى ئارىسىدىكى زەرەتلىنىشكە ئوخشايدۇ. ئەگەر بۇنداق تەبىئەت رەھمىتى بولمىغاندا ئىدى، ئىچىدىكى «ئۇيقۇ» دېگەن بىرىم جەسەتلەر ئۆلۈپ كەتكەن بولاتتى.

ئەمدى گېپىمىزگە كېلەيلى. دۇنيا مىليونلىغان ئىنسان ھەربىرىكەتلىرى «يادرولۇق بورانلار» بىلەن گۈرۈلدەپ تۇرغان، بىر مېڭە ئىچىدىكى مىليونلىغان جىمىرلاشلار تۆپەيلى، بۇنداق يىراقتىن زەرەتداشلىقىنى بايقاش ئاسان ئەمەس. بۇنداق ئەھۋالدا، «ئۇرغۇ» دىن ئۇچقان ئىنسان قاپچۇقى بولغان ھىدروگېن (H) «ئۇيقۇ» تەرەپتىكى كاربونلۇق (K) ئوتتۇرا مېڭىگە تىنىپ «ئۇيقۇ» دىكى جىمىرلاش بىلەن بۇزۇلۇپ كۆرۈندۇ.

گەپنى يەكۈنلىگەندە تۇنۇگۈنكى مەن، ئىنسانىيەت تەقدىرى ھەققىدە ھەسرەتلىك ۋە شەپقەتلىك «تەپ» نى چېچىۋاتقان ۋاقتىمدا دۇشمەنسىزلىك ئارامى بىلەن راۋان ھالەتتە ئىدىم. بۈگۈنكى سەنمۇ شۇنداق، بىراق سەندە ھەسرەتلىك، غەيۋەتلىك تۈيغۇلار پەيدا بولۇشى مۇمكىن. بىراق ھەسرەتتىن شەپقەتكە كۆچكەنسېرى ۋە دەل شۇنداق دەقىقىلەردە پارلاۋاتقان «تەپ» دولقۇنلىرىدىكى شولىسىمان نىشان نەگە تاقالمىسۇن، شۇ نىشان ئىگىسى بولغان بەدەن چۈشلىرىدە خۇددى يۇلتۇز بىلەن ئايىنى، ھەتتا قۇياشنى كۆرگەندەك بولۇشنى تىلەيمەن.

قەدىمدىن بۇيان ئىنسانلار «ھەقىقەت ھامان مەرغوپ (غالىب) ۋە مەتلۇپ (رازى) كېلىدۇ دېگەنلىرىدە، كۆپىنچە ھوقۇقى قەۋەتلىرىدىكى ئورنى بويىچە مەنپەئەتلىرىنى نەزەردە تۇتاتتى. نەتىجە مەغلۇپلۇقنى كۆرسەتكەن ھامان ھەققەتنىن رەنجىيتتى ياكى ئىزدىنىشنى ئۇنتۇپ قېلىشاتتى. ۋەھالەنكى ھەققەت ئوبىيېكتىپ ئىكەن، ئۇ تەبىئەت قانۇنىيەتلىرىدە دېگەن گەپ.

ھازىرغىچە جەمئىيەت (مەدەنىيەت) ئىككىنچى تەبىئەت بولۇپ مەدەنىيەت (كۇلتۇر) قەۋەتلىرى ۋە تەرەپلىرىدىكى مەنۇىيەت (كۇنزىملەر) ئەسلىگە ماس بولمىغان جانلىق قەۋەتلىرىدىكى ئوت ـ چۆپ، ئوتخور، گۆشخور ھايۋانات، ھاشارات تېپلىرىنى ئۇدۇم، تۇتۇم قىلىۋېلىپ بىر ـ بىرىنى ھېسسىي (مېلىنى) ئىستېمال قىلىۋېلىش ئۈچۈن تالىشىدىغان ھوقۇق تاغلىرىدىكى تاش تىزىقلىرىدىن بولۇپ كەتكەن. نەتىجىدە بۇنداق تۈزۈم خۇددى يەر شارى چەمبىرى سىزىقىدىكى چىشلىق چاق (ئۇچبۇلۇڭ) شەكلىدە بولغان، ھەربىر دۆلەت ئۇچبۇلۇڭى ئىچىدىكى 8 قەۋەت سىزىقتىكى كىچىك ئۇچبۇلۇڭ، يۇقىرىدا كۆرسىتىلگەندەك X شەكلىدىكى مەپتۇنىيەت، مەسئۇلىيەت شەكلىنى تەشكىل قىلغان. ھەربىربەدەندىكى X شەكىل شەپقەتلىك ئەقىل تۆپەيلى □ (كۆب بۇلۇڭ) شەكلىگە كىرىپ... بۇ ئىن ـ سن قاپچۇقى بولۇپ، بىئو ئىنتېرنېت زەرەتلىرى بولۇپ ئۇچۇپ «چۈش» لەر بولغانسېرى سەندىكى ئاشۇ دەقىقە، زەررىۋى «شەپقەت» كۆب بۇلۇڭلىرى تارىخ تەرەققىياتى ئۈچۈن «ئۆلمەس» كۆرەت (ھەسسە) بولۇپ قالىدۇ.

ھېكمەتلىك نەسىر: تۇمانلىق ۋە بورانلىق ئوكيانىدا دولقۇنلار تاغلارەك كۆتۈرۈلۈپ ھاڭلارەك قاينىلارنى ھاسىل قىلاتتى. جانلار تامچىلارەك ئەھمىيەتسىز ئىدى. تەدرىجىي ئاپتاپ چىقىشقا باشلىدى، بۇران تىنچىدى.

دولقۇنلار بەلكى تاغلار تۈزلەنگەندەك تىنچىدى، ھاڭلاردەك قايناملارمۇ قالمىدى. غاپىل بۇنىڭغا قاراپ «خۇدانىڭ رەھمىتى» دەپ تەسەللى تاپتى. ئاقىل، نېمە ئۈچۈن؟ دەپ ئويلىنىپ، يورۇقلۇق بىلەن سوغۇقلۇق ئارىسىدىكى بارىنۇ - ئارىنۇ زەرەتلىرىنى بايقىدى. ئۇ، ئىھ، بارىنۇ زەرەتلىرى، مېنى قۇياش ئۆمرى بىلەن باغلىۋەتكىن! دەپ تەجەللى قىلدى. بەختنى سىزىش نىسبەتلىرى ئوخشاش ئەمەس ئىدى.

7 - باب هايات (كۆرۈم) مامات (ئۆلۈم) بېشارەتلىرىدىن يەكۈن

مەزكۇر سىرلىق مەسىلىنى

$$M=\frac{4+3=7}{4-3=1} \qquad H=\frac{7-3=4}{1+3=4}$$

دېگەن فورماتىك شەكىلدە ئىپادىلەش مۇمكىن.

مۇتلەق ھۆكۈم. هايات (كۆرۈم) دېمەك رىزقى (ئىقتىسادى) ئىستېمال، ئىختىرا نىسبەتلىرىدىكى بالانسلىق ۋە ھېسسىي (ھېسسىياتى) ئىستېمال، ئىختىرا تاناسىپلىق نىسبەتلىرىدىكى بالانسلىق، مامات (ئۆلۈم) يۇقىرىقى رىزقى (ئىقتىسادى) ھېسسىي (ھېسسىياتى) ئىستېمال ۋە ئىختىرا تاناسىپسىزلىقنىڭ چېكى، بالانسسىزلىق چېكى.

نىسپىي ھۆكۈم. يۇقىرىقى مۇتلەق فورماتىك يەكۈننى بەدەندىكى قىرىق ئۇقۇملۇق، بەلكى تۆت يۈز نىرىپ سىستېمىلىق ۋە مىليونلىغان ھۈجەيرىلەر روھىدىكى دەقىقى نەفەسلەپ، قەدەملەپ ئۆزگىرىپ تۇرغۇچى ھەم ھېسسىياتى (تەپ، يەل) ئىچىدىكى ھەم ئىقتىسادى (نەم، تەن) ئىچىدىكى ھەم ئىككىلىكلەرنىڭ تۆتلەپ، سەككىزلەپ كۋادراتلاپ تۈرلىنىدىغان نىسپىي تاناسىپلىرىنى، تاناسىپسىزلىقلىرىنى بىلىش ۋە بالانسلاش ئەجرى ياكى ھەجرى دېمەكتۇر.

مەسىلەن، (ھېسسىياتى جەھەتتە) مەلۇم ھوقۇق ۋە نوپۇزغا ئىگە بولغان بىر كىشى: ئەمدى يېتەر، يېتىپ يېىسەممۇ بولىدۇ دەپ ھېسسىي ئىستېمال بولغان ئۆگىنىش، ئىزدىنىش ھەرىكىتىدە توختايدۇ. ھۇرۇنلۇق ۋە ئېرەنسىزلىك بىلەن مېڭىسىگە يەل، ئاندىن نەم تولۇپ ياغلىشىپ سېمىزلەپ چىرىكلىشىشكە، ماماتقا قاراپ ماڭىدۇ. (ئىقتىسادىي جەھەتتە) مەلۇم بايلىق ۋە ھوسۇلغا ئىگە بولغان كىشى: ئەمدى يېتەر، يەپ تۇر، بەك تۇر دەپ ھېسسىي ئىستېمالغا (ئۆگىنىشكە، ئىزدىنىشكە) ھۇرۇنلۇق قىلىدۇ. ھېسسىي ئىستېمال ئەسلى رىزقى ئىستېمال تىندۇرمىسىنى پارچىلاپ، پارلاندۇرۇپ ئىختىرا قىلدۇرغانلىقى ئۈچۈن رىزقى ئىختىراغا سەۋەب بولاتتى. بىراق ھېسسىي ئىستېمالغا ئەھمىيەت بەرمىگەنلىكى ئۈچۈن ھېسسىي ئىختىراسى توسۇلۇپ، ئاندىن رىزقى ئىختىراسى توسۇلۇپ، ئاندىن يەپ بەك تۇرماقچى بولغان رىزقى ئىستېمال ھەۋەسلىرىمۇ (مەپتۇنىيەتلىرىمۇ) يوقىلىدۇ. مانا بۇ ماماتلىق (ئۆلۈمنىڭ) سىرى.

ماماتتىن (ئۆلۈمدىن) ھاياتقا (كۆرۈمگە) ئۆزگىرىش بولسا ئىستېمالدا ئىنساپ. ئىختىرادا ئىھسان ئىلھاملىرىدىن باشلىنىدۇ. بۇ تېمىنى ئەخلاقىي ئۇقۇم «ئۆزلۈك» ۋە «ئۆگلۈك» بىلەن سېلىشتۇرساق، «ئۆزلۈك» چېكىتى ئەتراپىدا چەمبەرلەپ ئايلىنىش ئەسلىدە نوقۇل بىر نۇقتا ياكى رىزقى ئىستېمال ھېسسىي ئىستېمال نۇقتىسى بولۇپ، بۇنىڭ بىرى چېكىگە يېتىپ توختىغاندىن كېيىن، «ئۆزلۈك» قانائەتلىنىپ چېكىت بولىدۇ. ئىككىنچى تەرەپتىكى ئەكس تاناسىپ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ، چەمبەر يەنە كەينىگە يانىدۇ. بۇزۇلۇش - مامات (ئۆلۈم) ئامىللىرىنى كۆپەيتىدۇ. «ئۆگلۈك» بىر چەمبەر چېكىدىن چىقىپ، ئىككىنچى چەمبەرگە ئايلىنىش، ئاندىن ئىككىنچى چەمبەردىكى تاناسىپ، بالانس مەسىلىلىرىنى ئىزدەش (ئىستېمال - ئىختىرا) زامان، ماكان بولىدۇ.

يۇقىرىقى فورماتىك (مىكرو) يەكۈننى ماكرولۇق تۈرلەپ دۆلەت ۋە دۇنياۋى ھادىسىلەرگە تەتبىقلىساق، قېرىلاشقان، ئاندىن چىرىكلىشىۋاتقان، «جەسەتلەر»دىن ئىختىرا بولغان تۇمانلىق ئاتموسفېرا قاتلاملىرىدىكى توزانلىق تەرىقىسىدە ھاياتلىق «بەدەنلىرىنى» ئىزدەپ يۈرگەن مىكرو «قۇشلار» مەنزىرىسىنى كۆرىمىز.

يۇقىرىقى ئىككى فورماتىك نۇسخىنى ئىككى چېكىت قىلىپ قۇرئى تەپەككۇر نۇسخىسى ⊛ ئورنىغا قويساق، ھاياتلىقنى ئىزدەش ئەقلى خۇددى قۇلۇنئايدىن ھىلال ئاي باشلىنىپ تولۇن ئايغا قاراپ كېتىۋاتقان سۈزۈك تۈنلەرگە ئوخشايدۇ. گەرچە يۇقىرىقى فورماتىك نۇسخا كىچىككىنە «ئاتوم» يادروسى بولسىمۇ، ئۇنىڭ رادىئاكسىيىلىك تەپسىلاتى يۇقىرىقى بابلاردىكى تەپسىلاتلارنى تېخىمۇ تۈرلەپ، تەپەككۇر، تەسەۋۋۇر قىلىش ھەۋەسلىرى (مەپتۇنىيەتلىرى) نەفەسلىرى (مەسئۇلىيەتلىرى) مەسىلىسىدۇر.

يۇقىرىقى نەقىل ۋە شەكىل مەلۇم جەھەتتە كەمچىل. يەنى «قۇلۇن ئاي»، «تولۇن ئاي» كېچە - كۈندۈز مۇتلەق، شۇڭا «يامان» بىلەن «ياۋاش» مۇشۇنداق دېگەن مېتافىزىكىنى پەيدا قىلىشى مۇمكىن. بىراق ئىنسان تەبىئىي

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئويغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

(شەپقەت) لىك ئومۇمىيەت ئونداق ئەمەس. مەسىلەن، ياۋروپالىق «ئاق تەنلىك» ئومۇمىيەت بولغاندەك، پۈتۈن ئىنسانىيەتمۇ پۈتۈنلەي «ئاق تەنلىك» بولۇپ، ئۇنىڭ ئەكسى «قاپ تەنلىك» ـــ ھايۋانات بولۇش مۇمكىن، يەنى ئىنسانىيەت ـ ئاقپىشماق قارامتۇل «نەسىردىن ئەپەندى»، ھايۋانات ئۇنىڭ قارا رەڭ ۋە كۇل رەڭ «ئىشكى» نەقلىدە مۇناسىۋەتكە ئىگە بولۇش مۇمكىن.

ئۈچىنچى بۆلۈم «ماھۇم» نەزىرىيىدىكى ئىقتىساد بىلەن ھېسسىيات مۇناسىۋەتلىرىدىن بايان

1 ـ باب ئىقتىساد (E) بىلەن ھېسسىيات (H) ئۈقۇملىرىنىڭ فورماتىك مۇناسىۋەتلىرى

ھازىرغىچە، سىياسى ئىقتىساد تەتقىقاتى تۇغرىسىدىكى ئەسەرلەر خۇددى نېگىزلىك ئۇقۇمنى «سىياسى ئىقتىساد» دېگەندەك، ئىقتىسادىي بازىس ۋە ئۈستقۇرۇلما دېگەن قاتلامغا ئايرىپ يەنى بارلىق سىياسى ۋە ئاتالمىش مەدەنىيەت (كۇلتۇرى) مەنىۋىيەت (كۇلتۇرەنى) قاتارلىق ھېسسىياتى ساھىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۈستقۇرۇلما دەپ ئايرىپ، تەتقىقاتچى شەخس ئۆزىنى ئۈستقۇرۇلما تەركىبىگە قويۇپ، يەنى ھېسسىياتنى سىياسى مۇقەدەس يۈكسەكلىكتە «ياراتقۇچى ھېس» چاغلاپ، ئىقتىسادىي ئۇقۇمنى پەقەت ماتېرىيىۋى نەرسە، بەلكى ئىقتىسادى ساھەدىكى ھېسسىياتلىق (ئېنېرگىيىلىك) ئىنسانلارنى قورال سايمان، ماتېرىيال تەرىقىسىدە قاراپ قاراشلىرىنى بايان قىلدى. نەتىجىدە بارلىق ئەنئەنىۋى تەپەككۇر مېتودىدىكى (3=7−10) نەقلىدىكى ئۇچىنى يوشۇرۇپ، يەتتىنى تەرغىپ قىلغاندەك ئۆزىنىڭ ھېسسىياتى (مەۋقەسىنى) ئىقتىسادىي مۇددىئاسىنى (ئېكسپلاتاتسيون خاھىشلىرىنى) مەۋھۇم تۇتتى. بىراق «تەبىئەت ھەقىقەتلىرى» نىڭ ئاسىاندەك ۋەھىدەت نەزىرىدە تەتقىقاتچىمۇ، تەتقىق قىلىنۇاتقان تەشۋىقاتمۇ جانلىق مۇناسىۋەتلىرى بولغاچ، كەمىنە ۋەھىدەت، سەممىيەت مەۋقەسىنى تاللاپ ئالدى.

سۆزۈك، ئايدىڭلىق كېچىدە ئاسمانغا قارىسىڭىز چېچىلىپ، چىمرلاپ تۇرغان يۇلتۇزلارنىڭ ھەتتا ئەڭ يېقىن تۇتاش كۆرۈنگەن يۇلتۇزلار تۇپىي ئارىسىدىمۇ نەچچە مىڭ يىللىق نۇر يىلى زامانى، ماكانى بارلىقىنى ھېس قىلسىز، شۇ نەقلىدە ئاق قەغەزگە چېكىتلەرنى چەكسىڭىز، بۇنداق مۇتلەق جىملىقنىڭ، ئەكسىچە، كۆزدىكى تىكلىش نۇرلىرىنىڭ يۆتكىلىشى بىلەن مېڭىنىڭ تىندۇرما ئەينىكىدە نەپەس ۋە يۈرەك رىتىملىرىنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن يۇلتۇزلار ۋە چېكىتلەر ئالمىشىپ، ئارىلىشىپ كەتكەن سۇبېيكتىپلىق پەيدا بولىدۇ. مانا بۇ «ئوبېيكتىپ» دېگەن ئۇقۇم بىلەن «سۇبېيكتىپ» دېگەن ئۇقۇمنىڭ ماھىيەتلىك پەرقى، مانا بۇ دەل سۇبېيكتىۋىزم بولغان «ئۆزلۈك» بىلەن ئوبېيكتىۋىزم بولغان «ئۆگلۈك»نىڭ تەپەككۇر پەرقى. دېمەك، ئۆگلۈكچى ۋەھىدەت مەنىۋى سۇبېيكتىپ ئەينەكتىكى يۇلتۇر چېكىتلەر پاتلانمىسىنى ئەمەس، بەلكى، ئوبېيكتىپ ئاسماندىكى يۇلتۇزلار تەرتىپىنى ئەينەن تىزىشتەك سەممىيەتنى ئەقىدەت قىلىدۇ. ئاندىن ئوبېيكتىپ ھەقىقەتنىن لايىق مەرھەمەت كۈتىدۇ. مانا بۇ ئۇنىڭدىكى ئىزدەنگۈچى تەۋىنىشنىڭ، تەۋىنىش رىيازەتلىرىنىڭ سىرى، ئۇ ئۆز تەبىئى ئۆزى تەكشۈرمەكچى بولغان تەرەپ ئىچىدىكى بىر چېكىت (نەرسە) تەرىقىسىدە كۆرىدۇ. ھەم تەنقىد قىلىدۇ. ھەم تەسكىن ۋە مەرھەمەتنى ئىزدەيدۇ. بۇنداق ئىلھامنىڭ ئىنسانى نېمە؟

بىز بۇ ۋاقىلقتىن باشلاپ نۇرغۇن زامان، ماكان تىندۇرمىسى بولغان خۇددى ئىن ـ سىن قاپچۇقىدەك، ھازىرقى كېسەلمەن بۇ ۋاي بەدىنىمىز بىلەن مىدىرلاپ يۈرمەكتىمىز. يەنى بىز بۇرۇنقى ئەقلىسز ئەقىدەتلىرى كامالەتكە يەتمىگەن ياشلىق يىللىرىمىزدىكى «ئۆزلۈك» مەنپەئەتلىرىمىزدىن چىقىدىغان رىقابەت ئاندىن رىيازەت زىيان زەخمەتلىرى، ھەرىسمەنلىكنىڭ زەھەرلىك ۋىروسلىرى بىلەن ئازاب ، مامات تەشۋىشلىرىدە ياشاۋاتىمىز.

تەمسىل؛ بىر كىشى ئون ياش ۋاقتىدا بىلمەي بىر خىل تاماقنى يەپ ئاغرىپ قالدى. بىراق يەنە بىلمەي ئادەتتى بويىچە باشقا تاماقنى يەپ ساقىيىپ قالغاندەك بولدى. ئۆمرى بويىچە گاھ ئۇنداق گاھ بۇنداق تاماقنى يەپ گاھ ئاغرىپ، گاھ ساقىيىپ يۈرۈپ 50 ـ 60 يىلنى ئۆتكۈزدى. ئەقىل تولۇپ ئاغرىق سەۋەبلىرى سىرىنى ئىزدەپ ئەسلەپ، ئون يەشىدىكى زىيانلىق تاماق ئىكەنلىكىنى بىلدى، ئېچىندى... ئەمدى يېمەيمەن دېدى، بىراق بۇرۇن يېگەنلىرى تىندۇرما ئىدى. بۇ ئۆمۇر تىندۇرمىدىن قاچان قۇتۇلدۇ؟ ئىنانلىق تاماق بىلەن ساقىيىپ ئۆزۈن ئۆمۇر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ، بىراق بۇ ئارزۇ بىلەن قايغۇ ئىچىدە

كېيىنكى نامەلۇم ئۆزگۇرنىڭ ئەھۋالى قانداق بولىدۇ؟

كەمنەنىڭ نەزىرىدە ئىنسانىيەتنىڭ تارىخى تەقدىرىمۇ شۇنداق. بۇنداق قايغۇلۇق خىياللارنى، زىيانلىق تىندۇرمىنى ھەل قىلغۇچى گەپلەرنى داۋام قىلايلى.

1) ئىقتىسادى (E) ئۇقۇمى بىلەن ھېسسىيات (H) ئۇقۇمىنىڭ مۇتلەق بالانسلىقى.

خۇددى ماتېرىيە ـ ئېنېرگىيە ئۇقۇمى، تەن بىلەن تەپ (جان) ئۇقۇمى، جانلىق جىسىم بىلەن سېزىم ئۇقۇمى، بىر زەررە ھېس بىلەن بىر دەقىق ئىش ئۇقۇمى، ھەر بىر كەسىپ بىلەن قەلب ئۇقۇمى، ھەر بىر مىللى، ئىلمى ئىقتىسادى، ھېسسىيات ئۇقۇم بالانسى بولغاندەك بۇ ئۇقۇم بالانس يەنى بىرلىك ئىچىدىكى زىللى سىڭىشمە... شۇڭا، بۇنى فورماتىك شەكىلدە $E=H\sqrt[2]{\ }$ قىلىپ ئىپادىلەش مۇمكىن.

2) ئىقتىسات (E) بىلەن ھېسسىيات (H) نىڭ نىسپىي تاناسىپ قاتلاملىرى.

نىسپىي تاناسىپلىق مۇناسىۋەتلىرى دېگىنىمىز. بىر (مۇتلەق، يەزەل) نىڭ باشقا بىر (مۇتلەق يەزەل) بىلەن زامان، ماكان ئۆزگىرىشلىرى بىلەن ئورۇن ئالمىشىشلىرى، ئارىلىشىشلىرى جەريانىدا بەزىلىرى ئەسلى (ماس) كېلىدىغان بەزىلىرى ئەكس سەۋەب يەكۈن ئالمىشىشلىرى ئارقىلىق باغلىنىپ تۇرىدىغان مۇناسىۋەت دېگەنلىكتۇر.

مۇتلەقلىق بىلەن نىسپىيلىك مۇناسىۋەتلىرى بويىچە تۆۋەندىكى فورماتىك شەكىلنى كۆرەيلى:

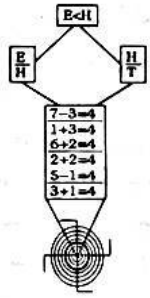

مەزكۇرشەكىلدە E>H ئىقتىسادى، ھېسسىياتى مۇتلەق بالانس مەنىسىنى كۆرسەتسە، $\frac{E}{H}$ ئىقتىسادى، ھېسسىياتى (ئىقتىسادى ساھەدىكى ئىنسانى ھېسسىياتنى) $\frac{H}{E}$ ھېسسىياتى ئىقتىسادنى (ھېسسىياتى ساھەدىكى ئىنسانلارنىڭ ئىقتىسادى قۇرۇلمىسىنى) كۆرسىتىدۇ.

كاتەكچىدىكى كەسىر رەقەملەردىكى تەڭلىمە قەۋەتلىرى ئىستېمال ۋە ئىختىرادىكى تەڭسىزلىكنىڭ تەڭلىمە بولۇش مۇقەررەرلىكىنى كۆرسىتىدۇ. ئون قەۋەت چەمبەر يەر شارىدىكى بارلىق گېنۇماتېرىيە ۋە ئېنېرگىيە، بىئو ماتېرىيە ۋە ئېنېرگىيە، يەنى 8 قەۋەت تادو، ئىككى دولقۇن، ئاندىن ئىنسانلىق تارىخى (ئون سۆپەت،) مانىخى (ئون كۆرەت) ھەممىسى ئىقتىسادى، ھېسسىياتى كاتېگورىيىگە كىرىپ كېتىدۇ، دېگەن مەنانى كۆرسىتىدۇ.

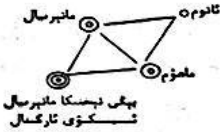

مەسىلەن، ئىقتىسادى ئۇقۇمغا سانائەتنى، ھېسسىيات ئۇقۇمىغا مائارىپنى مىسال قىلساق، سانائەتتە مەۋجۇت بولغان ئىنسان ۋە ماتېرىيالالارنىڭ قايسى بىرى ھېسسىياتسىز ۋە مائارىپ مەھسۇلى ئەمەس؟ مائارىپتىكى ئىنسان ۋە مائارىپ ماتېرىياللىرى قايسى بىرى ئىقتىسادى مۇناسىۋەت ئەمەس؟ ئىختىراۋى سىر بويىچە:

مەزكۇر سخېما، دىنىي تەپەككۇردىكى «سېنى دېمىسەم ئالەملەرنى ياراتمايتتىم» دېگەن ھېكمەت سىرىنى ئىپادە قىلمىدۇ. مەزكۇر ھېكمەت، گەرچە سۇبېيكتىپ ئىدىيالىزملىق بولسىمۇ، ئوبېيكتىپ ماتېرىيالىزملىق بويىچە تەقەللىساق، ھېسسىيات بىلەن ئىقتىسادتىن ئىبارەت ئىنسانىنى ئېھتىياج ئوبېيكتىپ ئالەمنىڭ بىر سىرى. ئالەمدىكى بارلىق يۇلتۇزلار ۋە ماتېرىيە ئېنېرگىيە ئىنسان ھېسسىيات مەنبەسى ۋە ئۇنىڭدىن گېنۇ ماتېرىيە ۋە ئېنېرگىيىنىڭ ئۆزگىرىش خللىرى ئىختىرا بولغاندىن كېيىن ھەرقانداق ئىقتىسادى ماتېرىيەۋى ماتېرىيالدىكى ئېنېرگىيە ئەسلى ئىنساندىكى ئىسمىسكەۋى ئورىگىنال شەكلى ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن، بىر ھەيكەلنى تاش ماتېرىيال دەيمىز، ئەمما ھەيكەلدىكى قۇرۇلما، سىلىق سىزىقلار، رەڭلىنىشلەر ھەيكەلتاراش جېنىنىڭ ئىزناسى. مەسىلەن، سانائەت تېخنىكىسى تەرەققىياتى جەريانىدا ئالىملار «گېنۇ خىمكال ئىنسان (كومپيۇتېر مېڭىلىك، دۆنگاتېل بەدەنلىك) قۇرۇلمىنى ياسايمىز دەپ تەدرىجىي ئۆزىمۇ بىئو خىمكال ئىنسان بولۇپ قېلىشى مۇمكىن.

نەپەسلىرىمىزدىن كىرىۋاتقان ھاۋا، گېنۇ ئېنېرگىيە، بەدەنگە كىرىپ قانداق كۆيۈپ بىئو ئېنېرگىيىگە ئايلىنىدۇ. بىئو ئېنېرگىيە بولغان رادىئو ـ تېلېۋىزور، ئىنتېرنېت دولقۇنلىرى قانچە قاپلانغانسېرى ئاتموسفېرادىكى زەررىلەر زەررەلىنىپ، ئىنسانلاردىكى ئەقلى ھەرىكەتنى بىئو مېخانىزم قىلماقتا.

2 ـ باب ئىقتىسادى (E) ۋە ھېسسىيات (H) كاتېگورىيىلىرى بويىچە سىلىشتۇرما

ئىقتىسادىيات ساھەسىدىن بەش ئۇقۇمنى (ماتېرىيال،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار نامبىرى

(تاۋا)، بازارى قىممەت، ئوشۇقچە قىممەت، بايلىق مونوپول دېگەن كاتېگورىينى)، ھېسسىياداتىيات ساھەسىدىن بەش ئۇقۇمنى (ئورىگىنال، باھا نازارى نىسبەت، ھوقۇقى نوپۇزى خىسلەت، مۇستەبىت دېگەن كاتېگورىينى) تۇغرا تاناسىپ قىلىش مۇمكىن.

تەپسىلىي بايانى ئۇچۇن (ماتېرىيال ـ ئورىگىنال) گۇرۇپپىسى، (تاۋارى ـ نازارى) گۇرۇپپىسىنى، (ئوشۇقچە قىممەت ـ ھوقۇقى خىسلەت) گۇرۇپپىسىنى، (مونوپول ـ مۇستەبىت) گۇرۇپپىسىنى ئاساس قىلىمەن.

1) ماتېرىيال ۋە ئورىگىنال دېگەنلىك تەبىئەت ۋە جەمئىيەت (بولۇپمۇ ناتۇرال ئىگىلىك) يارانقان، يارىتىۋاتقان گېئولوگىك، بىئولوگىك ماتېرىيە ۋە ئېنېرگىيە دېمەكتۇر. ئىنسان تېنىدىكى جان (تەپ، يەل) بىلىم، كىتاب، يېزىلغان ۋە يېزىلىۋاتقان تەپەككۇر، تەسەۋۋۇر، ھېسسىياتى ئورىگىنال دېمەكتۇر.

بۇ جەھەتتە تاشلاندۇق ئەخلەتلەر، ئېچىلمىغان مەدەنلەر ۋە ئىنسان تېنىگە مۆكۈنگەن غەپلەتلەر، ھەسرەتلەرمۇ ماتېرىيالنى، ئورىگىنالنى بايلىق.

2) تاۋارى، بازارى قىممەت ۋە باھايى، نازارى نىسبەت مەسىلىرى بويىچە.

ئىقتىسادى تاۋار دېگەنلىك قىممىتى ھېسابلانغان، بازارى تىجارەتكە تەبيارلانغان مۇئەييەن بىلىم، ھېسسىيات ھېسابىدىن ئىبارەت ئىختىراۋى ماتېرىيال دېمەكتۇر. ھېسسىياتى باھا دېگەن ئېھتىياج ۋە ئېھتىيات تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن نازارەت ھېسسىياتى بۇ جەھەتتە قىممەت ۋە ئەقىل ئۇقۇمىدىكى سېلىشتۇرما مۇھىم قىممەت دېگەن ھېسسىياتى بىرلەشكەن نۇقتا بولغان بەدەندىكى سېزىملەرنىڭ زامان، ماكان كۆزدىراتى دېمەكتۇر.

3) ئوشۇقچە قىممەت ۋە ھوقۇقى خىسلەت مەسىلىرى بويىچە. ئوشۇقچە قىممەت ئاز چىقىم (ئىختىرا) بىلەن كۆپ كىرىم (ئىستېمال قىلىۋېلىش جەريانىدىكى ماتېرىيال ۋە تاۋار مىقدارىنىڭ بالانسلىقىنى بۇزغان قالدۇق ياكى ئارتۇق نىسبەتلىرى، مەسىلەن، بىر تاۋارنىڭ ئەسلى باھاسى ئون يۈەن بولۇشقا تېگىشلىك (بازار باھاسىنى) بىراق تىجارەتچى خېرىدار ئېھتىياجى تەقەززاسىدىن پايدىلىنىپ 15 يۈەن قويۇپ سېتىۋېلىش ياكى 8 سائەت ئىشلەش (ئىختىرا) قىلىش بەلگىلىمىسىنى سائەت تىلىنى ئاستىلىتىپ 12 سائەت ئىشلىتىپ (ئىختىرا) قىلدۇرۇپ 8 سائەت ھېسابىدا باھالاش دېگەنلىك. ھېسسىياتى ھوقۇقى خىسلەت دېگەنلىك، بىلىم ۋە مېھنەت (ئىختىراۋى) ماتېرىيال(ئورىگىناللىرىنى) ئېلىۋېلىش، ئەكسىچە ئۆزىنى ئىختىرا ئېھتىياجىنى ھەل قىلغۇچى، ئىلاھى ھېس قىلىپ كۆرسىتىش دېمەكتۇر.

4) مونوپولىيە ۋە مۇستەبىت مەسىلىرى بويىچە. ئىقتىسادىي مونوپولىيە دېگەنلىك، ماتېرىيال ماكانلىرىنى ئىگىدارلىق سىستېمىسىنى، مۇئەييەن ۋاستىلەر بىلەن، پۇل (پارتىيە، ئارمىيە، قانۇن، ئەخلاق كۈچى بىلەن) ئۆز مۇلكى (بايلىقى قىلۋېلىش دېگەنلىك، ھېسسىياتى مۇستەبىتلىك دېگەن خىيال گىردابى قانداق زامان ۋە ماكاننى تەسەۋۋۇر قىلالىسلا مەۋجۇتلۇق سەۋەبى دەپ قارايدىغان چېكىگە يەتكەن ئىستېمالىستىك ھېرىسمەنلىكتۇر.

باشقىنى قويۇپ دەل ھازىرقى يېزىق ۋەسلىمىدىكى مەزكۇر ھېسسىياتنى مىسال قىلسام، ئۆز ھالىمغا كۆرە ھېسسىياتى ئورىگىنال جېنىمدىكى تەپ ۋە يەل ئىزىنى، مۇئەييەن باھا، تەھرىرى نازارى ھېس، ئەقلى تەرتىپ ئىزھار ھوقۇقى، مۇستەبىتلىك ئەكسىچە، مۇختەلىپ (مەنۇنىيەتنى تەلەپ قىلغۇچى ھېس)، بۇنى ئىقتىسادىي ئاساس بىلەن باغلىساق، بەدەن مۇلكۇم، قەغەز قەلەم، سىياھ، سەرپ بولۇۋاتقان ھېسسىيات ئاساسى بولغان تاماق، ئائىلە، خاتىرجەملىك ھەممىسىدە ئىقتىسادىي ھېسابات مەۋجۇت.

ئەمدى ئىقتىسادى ۋە ھېسسىياتى مۇناسىۋىتىنىڭ كاتېگورىيە (جەمئىيەت ۋە شەخسىيەت) قەۋەتلىرى بويىچە كۆرەيلى.

1) جىسمى، (ھېسسىي) كاتېگورىيە بويىچە بۇنىڭدا ئىستېمال 6 نىسبەت، ئىختىرا 2 نىسبەت مىسالنى تۇتۇق قىلايلى.

ماھۇم تەلىماتى بويىچە، بىر ئىنسان بەدىنىدە سەككىز ئۇقۇملۇق تۆتتىن ئىككى ئەكس تاناسىپ كۈچ ـ ھوش (يەل ۋە تەپ) مەۋجۇت. بۇنىڭدىن سەككىز (ئىككى تۆت ئەكس تاناسىپ ئۇقۇم بولىدۇ. ھەمدە ئىككى قەۋەت مېڭىدە، ئاندىن باش بەلەن چات ئەكس تاناسىپلىقىدا ئەكس ئېتىدۇ. مەسىلەن، ئۆرلەش، ئىلگىرىلەش، كېڭىيىش، قاتقىلاش 6 نىسبەت بولسا، چوڭ مېڭە، (باش) يورۇق بولۇپ، چات (تۆۋەن) سوغۇق بولىدۇ. يەنى ئىختىرا 2 نىسبەتكە چۈشۈپ ئىختىرا (چىقىم) ئاز بولىدۇ. مەقسەت، مەزە ياللۇغى دېگەن كېسەللىكلەر بولىدۇ.

جىنسى ۋە سېنى (دىننى) مۇناسىۋەت كاتېگورىيىسى بويىچە، بۇنىڭدىمۇ ئىستېمال 6 نىسبەت ئىختىرا 2 نىسبەت مىسالنى تۇتۇق قىلىمىز.

ئەركەكلەر سېمىزلەپ ھۇرۇنلىشىپ، مەدەكلەر جىلىخور «غوت ـ غوت» بولۇپ قالىدۇ. ھوقۇقى (خۇدراۋى) قاتلام كۆپىيىپ، يوغىناپ، ھۇرۇنلىشىپ كېتىدۇ. تۇقۇقى (پۇقراۋى) قاتلام ئورۇشقاق، ئاچ كۆز، گۇرۇھلىشىپ كېتىدۇ.

ئومۇمەن ھېسسىيات جەھەتتىن تەڭلىك توغرىسىدىكى مەرىپەت تەربىيىسىگە ماسلىشىپ ئىقتىسادىي تەڭلىك مەغپىرەتلىرىدىن ماسلاشقاندىلا ئىختىراۋى تەرەپكە يۈزلىنىش مۇمكىن.

3 - باب ئىقتىسادى، ھېسسىيات فورماتىسىيىنىڭ گېئومېتىرىك تەسەۋۋۇرى

تۆۋەندىكى تەسەۋۋۇر مەسىلىلىرىنى خېرىدارىمنىڭ ئەقلى سۈپەت ئۆزگىرىشىدە (خۇددى ئوقۇغۇچىنىڭ سىنىپ كۆچۈش ئىمتىھان لېكسىيىسى رولىنى ئوينامدىكىن دەپ) تەسەۋۋۇر شەكىللىرىنى تۇتۇق قىلىپ شەرھى بايان مېتودىنى قوللاندىم.

1) ئالدى بىلەن بۇددىزىمدىكى تابھاچ بەلگىسى توغرىسىدىكى شەكىل سېلىشتۇرمىسىنى ئەسلىتىپ قوياي.

بۇ شەكىلنىڭ بىر خىلى 卐 بۇ بۇددىزىم ئەقىدەتلىرىدىكى ھاياتلىق ئايلانمىسىنى، مەركەزدىن (يادرودىن) چېچىلىش ۋە چېچىلىش توسالغۇغا ئۇچراپ چېچىلىش مەناسىنى كۆرسىتىدۇ. ئەكسىچە، بۇنى مەركەزگە قاراپ ئېگىلىپ يىغىلىش مەنەسىغىمۇ تەتبىقلاش مۇمكىن. بۇ ھېسسىياتى ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتە مۇستەبىتلىك ۋە مونوپولىيىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ.

بۇ شەكىلنىڭ ئۆزگەرگەن ئىككىنچى خىلى 卐 . بۇمۇ ئايلانمىدىكى يەنى ھېسسىياتى، ئىقتىسادىي ئايلانمىدىكى ئېگىلىپ يىغىلىش، ياكى ئېگىلىپ چېچىلىش مەنەسىگە ئىگە. ئەمما بۇ شەكىلدە مەركىزىى نۇقتا مەۋھۇم بوشلۇق تۆت ئەگرى سىزىقتىن ھەركىم ھەر گۇرۇھ ئىستېمال (كىرىم) چىقىم (ئىختىرا) ياكى چېچىش، يىغىش ئىشلىرىنى ئۆزىدىكى مۇستەقىللىق ۋە توقۇغول (ئۆزىدىكى تەڭشەش) بىلەن خىلداشلىرى بىلەن ماسلىشىپ ئايلىنىش دېگەن مەنە دە چۈشىنىشكە بولىدۇ.

«مايترى سىمىت»رىۋايىتىدىكى مايترى (پرماننىڭ) 32 ۋادىنى پەتىھ ئەيلەپ بۇرھان (ئىنسان) بولۇش دېگەن مەسىلىنى قەدەم ۋە نەپەسكە قەدەر تەتبىقلىساق، بىرىنچى قەدەم (نەپەس) شەيتانلىقنىڭ پاشلىنىشى، ئىككىنچى قەدەم (نەپەس) رەھمانلىقنىڭ باشلىنىشى بولىدۇ. (دىققەت باشلىنىش دېگەن سۆزدىكى ئۈچ چېكىت، باشلىنىش سۆزىدە بىر چېكىت بولىدۇ. بۇ دېگەنلىك ئوڭ - سولدىكى ئىزنالارغا دىققەت قىل دېگەنلىك)

X X

ئەمدى تەسەۋۋۇرنىڭ گېئومېتىرىك شەكلى شەرھ بايانىنى تۆۋەندىكى شەكىل ئارقىلىق باشلايمىز. (بىرىنچى قەدەم ۋە نەپەس نەقلى) مۇنداق:

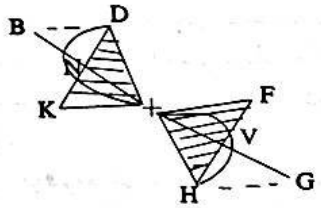

مەزكۇرشەكىلنىڭ شەرھى تەپسىلاتى.

1) بۇشەكىل ئەسلى دۆلەت ئىھرامىنى كۆرسەتكۈچى △ ئۈچبۇلۇڭ ئىدى. ھاياتلىق ماھىيىتى بولغان ئىستېمال (كىرىم، يىغىلىش) بىلەن ئىختىرا (چىقىم، چېچىلىش) ۋە ھوقۇق (خۇدرا) توقۇق (پۇقرا) ئارىسىدىكى ئەكس تاناسىپ نىسبەتلىرىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن ئىككى يېرىم ئۈچبۇلۇڭنىڭ ئەكس تاناسىپلىقى قىلىپ ئايرىلدى.

2) ئۈستۈنكى يېرىم ئۈچبۇلۇڭ (K-▷-X) ئىستېمالىستىك ھوقۇقى (خۇدراۋى) دەرىجىلەر قاتلىمى: مەركەز، ئۆلكە، ۋىلايەت، ناھىيە، يېزا، كەنت، مەھەللە، ئائىلە.

3) تۆۋەندىكى يېرىم ئۈچبۇلۇڭ (H-F-X) ئىختىرا يېرىم توقۇقى (پۇقراۋى) نەتىجىلەر قاتلىمى: ناتۇرالىيە (دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، ئورمانچىلىق، ئوۋچىلىق، سۇ ئىشلىرى قاتارلىقلار). سانائەت؛ ترانسپورت، تىجارەت،سەھىيە، مەرىپەت (ئاخبارات)، مائارىپ، تەتقىقات.

4) ئۈستۈنكى يېرىم ئۈچبۇلۇڭ (B-D-X) دۆلەت ھوقۇقى (خۇدراۋى) قەۋەتلەرگە مائاش مۇكاپات دېگەن «پۇلتەڭگە» لەرنى تارقاتقاندىن كېيىن ① ھوقۇقى دەرىجە يوغان بولغانسېرى مائاش ۋە مۇكاپاتنىڭ نۇرغۇنلۇقىنى، ② ئاندىن يۇقىرى ھوقۇقى دەرىجىلەر تۆۋەنكى (F-W-X) بۇلۇڭدىكى ئىقتىسادىي ماتېرىياللارنى «سېتىۋېلىپ» پۇلتەڭگە ۋە ئىقتىسادىي بايلىقنىڭ مونوپولىستىك تۈپلىنىش نىسبىتىنى كۆرسىتىدۇ.

5) تۆۋەندىكى يېرىم ئۈچبۇلۇڭ (H-G-X) توقۇقى (پۇقراۋى) ئىختىراۋى قاتلامدىكى، بولۇپمۇ ھېسسىياتى ئىختىرا سەھىپىسى، سەھىيە، مەرىپەت، مائارىپ، تەتقىقات قاتلاملىرىدىكى فۇرخەندە (بىلىم ھېسلىرى) نىڭ ئىقتىسادىي (ناتۇرالىيە، سانائەت، ترانسپورت، تىجارەت) ساھەلەرگە تەتبىق قىلغان ئىسراپ بولۇش بىلەن زارلىق (نارازىلىق ئىزتىراپلىرىنىڭ) نۇرغۇن بولۇش نىسبەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

6) تۆۋەندىكى يېرىم ئۈچبۇلۇڭ (H-V-X) بىلەن

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

يۇقىرى يېرىم ئۇچبولۇڭ (K-N-X) ئەكس تاناسىپلىقى تۆۋەندىكى زارلىق (بىلىم ئىسراپچىلىقى) بىلەن يۇقىرى تۆۋەن دەرىجىلىك ھوقۇقى (خۇدراۋى) تۆۋەن قاتلام دەرىجىلىرى بىلەن توقۇقى (پۇقراۋى) ئىقتىسادىي قاتلامدىكى بىرتەرەپ ئىنسانپسىز ۋە پىلانسىز بولىدىغان بىر تەرەپ ئىسراپچى نىشانسىز بولىدىغان سەۋەب - يەكۈن مۇناسىۋىتىنى كۆرسىتىدۇ.

ئومۇمەن، يۇقىرىدىكى شەكىل ۋە شەرھى، ئىقتىسادىي ۋە ھېسسىياتى نېگىز 卐 شەكىلدىن باشلىنىدىغان بەلكى ھازىرقى كاپىتالىزم (بۇرژۇئاز ئىنسانلىق)قەدەر تەرەققىي قىلىپ تاقالغان ئاقۇمتنى كۆرسىتىدۇ.

ئەمدى يۇقىرىقى زىددىيەت ۋە تاناسىپسىزلىق. بالانسىزلىق بىلەن تولغان تارىخىي ئاقۇمتنى قانداق ئۆزگەرتىش مۇمكىن دېگەن غايە بىلەن يۇقىرىقى شەكىلنىڭ بالانس بولۇش يەنى ئومۇمىي ئادالەت ۋە سائادەت تەسەۋۋۇر سخېمىسىنى كۆرۈپ باقايلى. (ئىككىنچى قەدەم ۋە نەپەس نەقلى) مۇنداق:

بۇنىڭدا ئەلۋەتتە 卐 شەكىل بويىچە يۇقىرىدىكى شەكلىنى ئۆزگەرتىپ باقمىز. يەنى شەكىل ⊞ بولۇپ؛ تەرەپلىرى (K+N=V-F) =(B+D=H+G)بولسا تۆت كۆپ تەرەپلىكنى قاتلىسىمۇ، ئايلاندۇرسىمۇ تاناسىپ ۋە بالانسلىق بۇزۇلمايدۇ.

مەزكۇر تەسەۋۋۇرنى شەرھلىمەك مەزكۇر ئەسەرنىڭ مۇددىئاسى. شۇڭا، بۇجەھەتتىكى تەپسىلات كۆپ تەرەپلىمە.

4 - باب پۇل توغرىسىدىكى چۈشەنچە

1) پۇلنىڭ ماھىيىتى ماركس «سىياسىي ئىقتىسادىي تەنقىد»گە مۇقەددىمىدە: «سىنىپىي كۆرەشنى بايقاش مەندىن بۇرۇنقى ئىكونومىكلارنىڭ خىزمىتى ئىدى. مېنىڭ خىزمىتىم ئۇشۇقچە قىممەتنى بايقاش بولدى» دېگەنىدى. ئۇشۇقچە قىممەت دېگەن ئىقتىسادىي ئۇقۇم ئىچىدىكى ھېسسىياتى مەنە ئەسلىدە «ھوقۇقى نىسبەت» ئىدى. چۈنكى سىياسىي ھوقۇقلار ئىقتىسادىي ئۇشۇقچە قىممەتكە ئىمتىيازلىق بولاتتى. قىممەت پۇل تەڭگە بىلەن ئىپادىلىنىدىغان قىممەت ئۇنىڭ شەكلى، مەزمۇنى ھوقۇقى ھۆل فۇرخەندە (ھېس رەڭلىرى) ئالاھىدىلىكىدىن ئىبارەت

2) پۇل(تەنگە) نىڭ كېلىپ چىقىشى «ھەزرىتى ئادەم» رىۋايىتىدىكى «چەكلەنگەن مېۋە» تەسەۋۋۇرىنى ئۆچىنچى قەۋەت (ئىقتىسادىي مۇناسىۋەت) بويىچە تەقاسلىغاندا، پۇل تەڭگە مەنسىگە توغرا كېلىدۇ. «چەكلەنگەن مېۋە»، «ئالتۇن ئالما» بولۇپ پەقەت خۇداغىلا، (قۇلدار)غا مەنسۇپ (يۇنان رىۋايىتىدىكى زېۋىس تېغىدىكى «ئوت» زۇسقىلا مەنسۇپ بولۇپ، پرومىتى ئالمەن دەپ جازالانغاندەك) ئادەم «قۇلكار) ھەۋىس قىلغان ھامان قۇللۇق مېھنىتىگە بەندىلەنگەن بولىدۇ.

تارىخىي ماتېرىيالىزم بويىچە «پۇلتەڭگە» ئۇقۇمى ۋە مەدەندىن ياكى قەغەزدىن پۇل (بەلگە) ياساش قاچان - قاچاندىن ئىختىرا قىلىنغان؟ بۇنىڭغا ئېنىق ھۆججەت بېكىتمەك مۇشكۈل. پەقەت «ئون سۇپەت») بىلەن «ئون كۆرەت» قاتلانمىسىدىكى مۇناسىۋەتلىك پاتلانمىنى يەشكەندە ھېس قىلىش مۇمكىن.

داروېن بىلەن مورگان ئىنسانىيەتنىڭ قەدىمكى دەۋرىنى تەسەۋۋۇر قىلغان «تۇرلەرنىڭ كېلىپ چىقىشى» ۋە «قەدىمكى جەمئىيەت» ئەسەرلىرىدە قەدىمكى سىرلارنى ئىزدەنگەن. «ئون سۇپەت»، «ئون كۆرەت» پاتلانمىسىنى تۇتۇق قىلىپ قارساق(گېن - پرمانلىق)، (ھېس - ئۇرۇقداشلىق)، (جىنسى - قەبىلىۋازلىق)، (جىنسى - قۇلدارلىق) دېگەن پاتلانما كېلىپ چىقىدۇ.

پرمانلىق دەۋرىدە، ئۇۋچىلىق - ئىستېمال، ئىختىرا بالانسلىقى بولغان تەنھا پائالىيەتلەر دەۋرى ئىدى. ئۇرۇقداشلىق ئىنسان دەۋرىدە، بىر «ئائىلىۋى مۇھەببەت» ئىچىدە، ئاتا-ئانا بالىلىرىنى باقاتتى. بالىلىرى تاپقانلىرىنى ئائىلىگە چاچاتتى. ئەلۋەتتە پۇل ھېسابات ئەقلى يوق ئىدى. تەبىئەت ئالەتلىرى ۋە ئىستېمال ماتېرىياللىرى قەھەتچىلىكى ئائىلىۋى قېرىنداشلىق ھېسسىياتى ۋە ئىقتىسادىي ئەنئەنىسىنىڭ بۇزۇلۇش مەجبۇرىيەتلىرىنى ھاسىل قىلىدى. قېرىنداشلار ياتلىشىپ، باشقا - باشقا ئىقلىملارغا جىسمى مەۋجۇتلۇق ئېھتىياجى ئۈچۈن كەتتى. ئۆز ئىقلىمىغا خاس خىلىت شەكىللىنىپ بىر - بىرىنى كۆرسە خۇددى ئوتخور، گۆشخور پەرقەدەك ياتلاشتى. ھەتتا بىر - بىرىنى يەپ سالدى. قېنى زەھەرلىنىپ «توپان ئاپىتى» بولدى. كېيىن بىر - بىرىنى يېمەي پەقەت قۇل قىلىش، بىكارغا ئىشلىتىپ، (ئىختىرا) قىلدۇرۇپ، ماتېرىياللىرىنى ئىستېمال قىلىۋېلىشتەك قۇلدارلىق ئەقلى پەيدا بولدى. ھوقۇق كېمىسىنى ياساشتا قورال سايمان لازىملىقىنى بىلىپ سايمان ئىختىرا قىلغاندەك قۇلكارلارنى ئالداپ باشقۇرىدىغان مەپىگە ئوخشاش «پۇل تەڭگە» ئىختىرا قىلىندى. پىرامىدانىڭ كېسەكلىرىنى تىزىپ چاپلاشقا ھەملەشتۇرگۈچى «سۇيۇق» لازىم بولغاندەك «پۇل تەڭگە» نى پەردازلايدىغان «فۇرخەندە» مەيخورلۇق تەرەققىياتى ئىختىرا قىلىندى.

«پۇل تەڭگە» باھا: ئىنسان قېنىنى قىزىتقۇچى مەي

ئىستېمال قىلسا، ئەقلى تورمۇزلىنىپ ۋەسلى ئېچىلىپ «تۇـ لى»پارلىنىپ چېچىلىدۇ. «فۇرخەندە» بولىدۇ. پارلانغان زەر- رىلەرنى يەنە بىر كۈشەندە ئىستېمالچى خىياللىرىنى قوزغايـ دۇ. ئىختىرا مۇشەققەتلىرىگە. جاپا ـ ئازابلىرىغا چىدامسىز، ھۇرۇن قىلىدۇ. بولۇپمۇ ھوقۇقى ئىمتىياز بىلەن پۇل تەڭگە بىلەن بايلىق توپلىغانلار تەمەننالسىنى تەرغىب قىلغانسېرى، ئەسلىدە ئىختىرا مېھنەت جاپالىرىدىن زېرىكىپ تۇرغانلارغا تەرغىبات ھېرىسلىرى چاپلىشىپ، ھەسەت غەزىپكە ئايلىنـ دۇ. غەزىپلىك ئىختىراۋى ماتېرىيال زەھەرگە ئايلىنىدۇ.

دېمەك. تارىختا ئىستېمال ۋە ئىختىراۋى مۇناسىۋەتلەرـ نى ھېسابلاش قورالى (قۇلى)بولغان «پۇل تەڭگە» ئىختىراـ ۋى شەجىرىلەرگە كۆرە «فۇرخەندە» ئىسراپچىلىق بىلەن چېچىلىش، ئىجادىي كۆزلەرگە يېپىلىش رولىنى ئويناپىدىغان بولۇپ قالغان.

پۇل تەڭگە ئەنئەنىسىنىڭ يوقىلىش مەسىلىسىگە كەلسەك، ئۇ دۆلەت ھوقۇق يوقالغاندا يوقىلىدۇ. مەسىلەن، ئىختىراۋى پائالىيەت كومپيۇتېر ۋە دۆنگاتېللار تەرىپىدىن بولۇپ، پۇل تەڭگە بارغانسېرى ئىختىراۋى تەرەپكە توپلـ نىپ مەيدەك قىزىتىپ، ئىختىراۋى ھەۋەسى تېخىمۇ ئەۋج ئېلىۋەرسە ئىختىراۋى ماتېرىياللار ئىستېمال ئېھتىياجى، ھېـ سابلاش ئېھتىياجىدىن ئاشقانسېرى خۇددى «فۇرخەندە» مەس تېتىماس بولغاندەك يوقىلىدۇ.

بۇ گەپ تارىخىي رىۋايەت. ئەمما ھازىرقى رىئاليەتكە كېلەيلى:

ھازىرقى دۇنيادا بەزى كىچىك «يولۇاس» لار يوغان ئوتخور «دىنازاۋرلاردىن» كۈچلۈك، بۇ نېمە ئۈچۈن؟ پۇل مىنېرال جەھەتتە ئېلېكتر توكىدەك كومپيۇتېر، دۆنگاتېلىنى ھەرىكەتكە سالىدۇ. ئىمران جەھەتتە شېرىن ئىچىملىكتەك ئورگانىك قۇرۇلمىسىنى ھەرىكەتكە سالىدۇ. مەلۇمكى توك يولى، ماي يولى راۋان بولسا، دۆنگاتېل ھەرىكەت قىلىدۇ. بولمىسا بۇزۇلىدۇ، ۋە شېرىن ئىچىملىك ئېغىزدىن كىرگەنـ دىن كېيىن سېزىمنى تەڭشەشنى بىلمىگەن ئەخمەق بەھۇش بولىدۇ، ئارقىدىن قۇسىدۇ.

دېمەك، پۇلنىڭ ھازىرقى قىممىتى ئۇلىدۇر. ئەقلى ئەقـ دەت بېسىلىدۇ. مەسىلەن، $\overline{XX}$ شەكلىنى ئالساق، پۇل تەڭگە (مائاش ۋە مۇكاپات) تەقسىماتىنى ھوقۇقى ئىمتىيازغا قاراپ ئەمەس، توقۇقى ئىقتىدارغا، يەنى قانچىلىك ئەھمىيەتكە ئىگە ئىختىراۋى نەتىجە قىممىتىگە قاراپ ھېسابلاش لازىم.

پۇل ۋە ئۇل مۇناسىۋەتلىرىدىكى بۇزۇلۇش مەسىللىرىـ نى ھېسسىياتى ئىقتىسادىي سەنئەت (مائارىپ) بىلەن ئىقتىـ سادىي ھېسسىيات ھۇنەر (سانائەت) ئارىسىدىكى مەسىلدىن كۆرەيلى:

مەزكۇر شەكىلدە S تەرەپ سەنئەت (مائارىپ) نى، N تەرەپ ھۇنەر (سانائەتنى) كۆرسىتىلىدۇ.

تاناسىپسز بۇزۇلۇش مەسالى بويىچە تەكشۈرسەك دۆلەت (ھوقۇق) سەنئەت، (مائارىپ) تارماقلىرىغا مائاش بېرىدۇ ۋە ئۇلاردىن سىياسىي ھېسسىيات بويىچە دۆلەت ھوقۇق تەرەپكە باغلايدۇ. نەتىجىدە ئۇلارنىڭ ئىستېمال ھېسسىياتى ۋە ئىختىراۋى ھېسسىياتى ھوقۇق ۋە ئىمتىيازى ماختاش بىلەن بولۇپ ھۇنەر (سانائەت) سەنئەت (مائارىپ) تەرەپتىن ئېھتىياجنى ھەل قىلغۇچى ئىقتىدارى ماـ تېرىياللارنى كۆرمەكەندىن كېيىن «سەنئەت، مائارىپ» نىڭ ماتېرىياللىرىنى سېتىۋالمايدۇ، بازىرى كاسات بولىدۇ. ھۇنەر (سانائەتمۇ) ئىقتىدارلىق ئاساسلىرى كەمچىل بولغانلـ قى ئۈچۈن ئىختىراۋى ماتېرىيال سۈپەتلىرىمۇ ناچار بولىدۇ، ئەكسىچە ئىجادىي مۇناسىۋەتنىڭ قۇرۇلۇش مسالى بويىچە قارىساق، سەنئەت (مائاش) ئىختىراۋى ھېسسىياتنى ھۇنەر (سانائەت) ئاساسى بولغان تېخنىكىۋى ھېسسىياتنى جانلاـ دۇرۇش ئۈچۈن نىشانلايدۇ. ھۇنەر (سانائەت) مۇ تېخنىكـ ۋى ھېسسىياتنى ئىقتىسادىي ماتېرىيالغا ئايلاندۇرىدۇ ۋە بۇنى سەنئەت (مائارىپ) ئىقتىسادىي ئېھتىياجى ئىستېمال قىلىدۇ. بۇ چاغدا پۇل تەڭگە بۇنداق تاناسىپ ۋە بالانسلىق ئايلانـ مىنى تەڭشەيدىغان «فۇرخەندە» بولىدۇ.

دېمەك، يەنىلا «ئىختىراغا لايىق ئىستېمال» دېگەن ئىنساپ ئىقتىسادى، ھېسسىياتى سىياسەت نېگىزى بولغاندىلا «پۇل تەڭگە»، «فۇرخەندە» ئەقلىدە سۈپەت يېڭىلىنىشقا باشلايـ دۇ.

5 ـ باب ئىقتىساد ۋە ھېسسىياتنىڭ تارىخى، مانىخى بايانى

مەزكۇر ماۋزۇنى «ئون ئىرادەت»، «ئون قەۋەت ئىختـ را»، «ئون سۈپەت» بىلەن «ئون كۈرەت» پاتلانمىسىدىن مسال تەققاسلىرى ئاساسىدا بايان قىلىمەن.

تەبىئەتتە ئىنسانىيەت جەمئىيەت «سۇبېيكتىپ» لىرىـ دىن ھالقىپ تۇرىدىغان ئوبېيكتىپ ئىرادەت مەۋجۇت: مۇنداق قارىماققا بوشلۇق ۋە ماتېرىيال ئىمكانى بولسا، كۈـ مۈتا يوغناپ سۇمۇق بولۇپ كېتىدۇ. بىراق كۈمۈتا بىر ئەمەس، مىلياردلىغان كۈمۈتا يوغناشقا ئۇرۇنسا، بىر ـ بىـ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

رىنى ئىستېمال قىلىدىغان ئاقىۋەت ئىرادەت بولۇپ قالىدۇ. بەزىدە ھازىرقى چۈمۈلە ياكى نەھرول نېمە ئۈچۈن شۇنچە جانلىق؟ دەپ ئويلىغاندا، مىليون يىللار ئىلگىرى دىنوزاۋرلاردەك يوغان بولغان چۈمۈلە ۋە نەھرولسىمان دىنوزاۋرلار بىر - بىرى بىلەن رىقابەتتە يېگىنى يېگەن بولماي، ھەسەت ۋە غەزەپتە ۋىجىكلەپ «دىنوزاۋرچە ئېنېرگىيە مىكرو تەنچىگە جەملەنگەن بولۇشى مۇمكىن، دېگەن تەسەۋۋۇر چىقىدۇ. دېمەك بۇنداق تراگېدىيىلىك ئاقىۋەت تەشۋىشلىرى، خىلداشلىق ئارىسىدىكى قېرىنداشلىق، ماسلىشىش ئەقلىنى ئىختىرا قىلىدۇ. شۇڭا، ئۇلۇغ ئىرادەت، ھامان «رىقابەت» نى دىيانەت قىلماقچى بولىدۇ.

ئەمدى، بىز نەزەرنى «ئون سۈپەتلىك ئىنسان» دېگەن تارىخى (زامان) بىلەن «ئون كۈرەتلىك نىرۋان» دېگەن مانىخى (ماكان) قاراشلىرى بويىچە، ھازىردىن غايىۋى كەلگۈسىگە قەدەر ئىقتىسادىي، ھېسسىياتى فورماتسىيىنى تۆت خىل ئىنسانىي تىپ (ۋەكىل) قىلىپ بايان قىلايلى.

1) دىننى(فېئودال) ئىنسانلىق بويىچە فېئودال ئىنسان مەيلى پومېشچىك بولسۇن، مەيلى كەمبەغەل بولسۇن ئورتاق ماھىيەتكە ئىگە: ئۇ تەبىئەت باغرىدىكى بىرمۇ يېرى ۋە كەڭ ئېلىگە قاراپ، تۇپراقنى، ئوت - چۆپنى، ئوتخورنى، گۆشخورنىلا كۆرىدۇ ۋە بۇ تۆت قەۋەتنى مىجەز (خىلىت) قەۋىتىگە جايلاشتۇرىدۇ. ئۇ تۇپراقنى يېگەن ئوت - چۆپنى كۆرگەندە، تۇپراقنى خۇدا يارىتىپ بېرىدۇ، دەيدۇ، مۇتلەق ئىستېمالنى ئويلايدۇ، ئۇنىڭ ئىختىراۋى نىسبىتى پەقەت ئىستېمال ئاساسىنى تۇتۇپ تۇرغۇچى خىيال، خىيالنىڭ چېكى گۆشخورلۇق.

2) خىللى ۋە بۇرژۇئاز ئىنسانلىق، مەيلى ياللانما ئىشچى بولسۇن، بەرىبىر بۇرژۇئالىق ئورتاق ماھىيەت، كاپىتالىستىك سانائەت تېخنىكىسى تەرەققىياتى جەريانىدا ئىختىرا قىلىنغان كومپيۇتېر بىلەن دۋىگاتېللار ئۇنىڭ مېڭىسىگە ئايلانغانسىرى، ئۆزىنىڭ تەبىئەتتىكى تۆت قەۋەت جانلىق ئۈستىدىكى ئالاھىدە ئىمتىيازىنى، ئىختىيارىنى بىلدۈرىدۇ.

كومپيۇتېر ۋە دۋىگاتېلدا كىچىككىنە ۋىنتا بېسىم بۇزۇلسا، تەبىئەتتىكى ئېكولوگىيىلىك قاتلاملاردىكى ھەربىر مەۋجۇتلۇق ئىچىدىكى بىر باغلىنىش بۇزۇلغانغا ئوخشاش ئىكەنلىكىنى بىلىدىغان بولىدۇ. شۇڭا، ئىنسانىي قەدىر - قىممەتنىلا ئەمەس، جانلىقلاردىكى قەدىر - قىممەتنى بىلىدىغان بولىدۇ.

3) مىللىي ۋە دېموكراتىك ئىنسانلىق بويىچە. بۇرژۇئاز ئىنساندىكى كومپيۇتېر مېڭە ۋە دۋىگاتېل بەدەنلىك تەپەككۇر مېتودى، مەسىلەن، مەۋجۇدىيەتچىلىك، تەرەققىي قىلغانسېرى بۇزۇلۇش، قۇرۇلۇش ئارىسىدىكى ئۆزگىرىشلەرگە لايىق ئەقىدەت تىكلەيدۇ، دېموكراتىك دەۋر. تارىختىكى قەبىلىۋاز دەۋرگە ئەكس تاناسىپ. يۇقىرىدا دېگەندەك قەبىلىۋازلىق دەۋرىدە ئۇرۇقداش ئىنسان جىسمى مەۋجۇتلۇق مەجبۇرىيەتلىرى ئۈچۈن قېرىنداشلىرىدىن ياتلىشىپ، ئارىدىن بىر - بىرىگە گۆشخور، ئوتخورغا قارىغاندەك رىقابەتلىك بولۇپ كەتكەنىدى. دېموكراتىك ئىنسان ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇق ئىقتىدارى بۇزۇلغان سايماندەك رېمونت قىلىش مۇمكىنچىلىكى يوقلۇقىنى بىلسىلا مەۋجۇتلۇقتىن ۋاز كېچىشنى مەمنۇنىيەت بىلىدىغان، يېڭى بىر ماھىيەتتە كېلىدىغانلىقىغا مەپتۇنىيەت بولىدۇ.

ئەمدى، ئاشۇ خىل ئىنسانى سۈپەت مەۋجۇت بولغان يەر شارىنىڭ ھازىرقى زامان ۋە ماكاندىكى ئىقتىسادىي، ھېسسىيات مۇناسىۋەتلىرى بويىچە،رىقابەت، دىيانەت نىسبەتلىرىنى سېلىشتۇرۇپ كۆرەيلى.

فېئودال ئىنسانىي خاراكتېر ئۆزىنى يولۋاستەك، باشقا ئىنسانلارنى كالىدەك چاغلاپ يەپ كەتمەكچى غەرەزنى جان قىلىدۇ. ھەتتا روھلارنى ئەجدىھادەك دەم تارتىشى مۇمكىن دەپ خىيال قىلىدۇ. بىراق بۇنداق «ئورگانىك يولۋاس» ئورگانىك دۋىگاتېلغا دۇچ كەلگەن ھامان دۋىگاتېلدىن چاچرىغان «لازېر» بىلەن بىھوش بولۇپ قالىدۇ.

ئەقىللىق كومپيۇتېر مېڭىلىك ۋە دۋىگاتېل بەدەنلىك بولغان «دېموكرات ئىنسان» بولسا، بىھوش بولۇپ يىقىلغان «يولۋاس ئىنسان»غا قاراپ، ئېچىنىپ «سەندىكى ئىنسانلىق بىلەن قېرىنداشلىقىم بار ئىدى»، ئىھ يولۋاس ئەرۋاھ، ئەسلى ماكانىڭغا كەتكىن، دەپ جانرو بىلەن نەپەس ئۇرىدۇ، «يولۋاس» ئەرۋاھ ئەسلى ماكانىغا كېتىپ «ئىنسانلىق» ئەسلىگە كېلىشكە، «دۋىگاتېل ئىنسان» دىن ئۆگىنىشكە ئىخلاس قىلىدىغان «مەپتۇنىيەت» بولۇپ قالىدۇ.

بۇنداق «مەپتۇنىيەت» نېمە؟ «ئىختىرا - بىرىنچى ئېھتىياج» دېگەن ھۆكۈم سىرىنى بىلىش. بىلمەك تەلەپ ئىكەن، «تەلەپ» دېگەن ئۇقۇم ئىچىدىكى«يەلپۈگۈچ قاتلىمىسىدەك ئىشق، بىلىم، بىرلىك، خاسلىق، ھەسرەت، پەقىرلىق، ۋەھىدەت، غەيرەت، ھەلەپ» بىرلىكىدە تۇرۇپ، بولۇپمۇ ئاخىرقى «ۋەھىدەت» بىلەن ئالدىراڭغۇ ئىستېمال مەقسەتلىرىنى رەت قىلىپ تۇرۇپ، مەنتىقىلەپ تەپەككۇر قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

ئاددىي كەمتۈك «ئۆزلۈك» نەزەردە ھاشارات، ھايۋانات نوقۇل ئىستېمال ئېھتىياجى ئۈچۈن ياشايدىغاندەك كۆرۈنىدۇ. ئىنسان تېخىمۇ شۇنداق.

مىكرو ھاشارات ئۆزىدىن بۇرۇنقى مەنبەنىڭ ئىختىرا-

ۋى مەسئۇلاتى ئىدى. هايۋانات بۇرۇنقى تىندۇرما زاپاس بىلەن ئىختىرا قىلىپ، ئېچىرقاپ ئاندىن ئىستېمالغا مەجبۇر بولىدۇ. باللارنىڭ تاماق يېمەي ئويناپمەن دېيىشلىرىمۇ ئىختىرا ئېھتىياجى.

ئەمدى تەبىئەت روهى بىلەن كۆزىتەيلى.

يەر يۈزىدىكى تاغلار، قارلىق چوققىلار يەر يۈزىگە، بولۇپمۇ قاقاسلىققا لازىملىق سۇنىڭ ئۆچ نىسبىتىنى مۇزلىتىپ ياتىدۇ. تاغلاردىن كېلىدىغان تارىم دەريالىرىمۇ ئاسان يوللارنى تېپىپ دېگىز بوپ شورلىشىپ ياتىدۇ. تاغلار بولمىغان بولسا، شامال بۇلۇتلار يەر ئايلىنىشىدا تەكشى يېيىلىپ، يەر يۈزى ئورمان يايلاق بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

بۇنداق قاراشلارنى تۆۋەندىكى ئون قەۋەت تەسەۋۋۇر بىلەن يەكۈنلەيمەن:

① قۇياشنىڭ يورۇق دولقۇن، قۇبادىنىڭ سوغۇق دولقۇن چېچىشى ئىختىرا؛ ② يەر ماگمىسىنىڭ تەپچىرىشىدىن يەر شارى ماگنىتلىق مەيدانى تەپچىرەپ ئېگىزلىكتىكى لەيلەشلەرنى هاسىل قىلىشى ـ ئىختىرا؛ ③ ئاتموسفېرانىڭ نىسپىي مۇقىملىقىمۇ ئىختىرا؛ ④ ئاپتاپ ـ هاۋا رېئاكسىيىسىدىن هاسىل بولغان رەڭلەر، شەپەقلەر ـ ئىختىرا؛ ⑤ گېئو ۋە بىئو ماتېرىيىنىڭ چاقناشلىرىمۇ ـ ئىختىرا؛ ⑥ جانلىق ۋە ئىنسان شەكلى، گۈزەللىكى ـ ئىختىرا؛ ⑦ ئىنسان مېڭىسىدىكى تەپەككۇر، تەسەۋۋۇر، ئۇقۇم، سۆرەت، گەپلەر، خەتلەر ـ ئىختىرا؛ ⑧ هەر خىل قورال سايمانلار قۇرۇلۇشلار ـ ئىختىرا؛ ⑨ ئىلمى فانتازىيە، خاتا بولسىمۇ خىيالىرىمۇ ـ ئىختىرا؛ ⑩ غايىۋى جەننەت خىيالىرىمۇ ـ ئىختىرا.

خېرىدارىمنىڭ كۆڭلىگە گۇمان چۈشۈپ: بۇنداق ئىختىرا ـ «بىرىنچى ئېھتىياج» دېگەن گەپ قەدىمدىن تارتىپ خۇدا (قۇلدار) نىڭ قۇل (قۇلكار) نى ئىختىراغا رام قىلىپ ماتېرىياللىرىنى ئېلىۋېلىپ ئىستېمال قىلىش مېهرى ئەمەسمۇ دېيىش مۇمكىن.

خاتىرجەم بولغىن، ئەي گۇمان، ئىستېمال ـ ئىختىرا مۇتلەق تاناسىپ. ئۇ هازىرچە ساڭا بەرمىگەن (ئىختىرا) قىلمىغان بىلەن مېهرىبانى ئۇچۇن بېرىدۇ، ئىختىرا قىلىدۇ. ئايلانمىلار ئارقىلىق ساڭىمۇ كېلىدۇ.

6 ـ باب بانكىرلىق ۋە باجگىرلىق مەسىلىلىرى بويىچە

هازىر، دۆلەتنىڭ سەككىز قاتلاملىق هوقۇقى ئورگانلىرىدىكى مالىيە باشلىقلىرى ۋە خادىملىرى بانكىرلىق بىلەن باجگىرلىقنى خۇددى ئوك قولدا پۇل تەڭگە چېچىپ، سول قولدا پۇل تەڭگە يىغىش دەپ بالانسلاش سىياسىتى ئۇستىدە تەپەككۇر قىلىدۇ.

يۇقىرىدىكى سخېمىدا بايان قىلغاندەك، بانكىرلىقنىڭ مۇلۇكچىلىك تارىخى دەۋرىدە «هالاللىق» ئۇچۇن بىر قەدەر مۇۋاپىق باجگىرلىقنىڭ ئارتۇقچە «هارام» لىق ئىكەنلىكىنى قىسقىچە كۆرسەتكەنىدىم. بۇ تەپسىردە، باجگىرلىق سول قول ئەمەس، بەلكى «ئۇچىنچى قول» دەك سىرى مەلۇم بولغۇسى.

پۇل تەڭگە هەققىدىكى بايان بانكىرلىق ئۇچۇن يەتەرلىك، ئەمدى باجگىرلىق سىرى هەققىدە بايان قىلاي:

1) باجگىرلىق قاچان شەكىللەنگەن؟

قەدىمكى قەبىلىۋازلىق دەۋرىدە (پۇلتەڭگە ئەقلى پەيدا بولمىغان دەۋردە) هوقۇق مەركىزى بولغان ئاقساقال بۇاسىتە مېهنەت (ئووچىلىق) دىن ئايرىلغانلىقى يەنى يەتەكچىلىك ئەقلىنى ئىزدەيمەن دەپ پىنهان سۆكۈتكە مەجبۇر بولغانلىقى ئۇچۇن، توقۇقى چېچىلغان خام ئاۋام مېهنەت (ئووچىلىق) رىزقى ماتېرىياللىرىدىن مەلۇم نىسبەتنى «سېلىق» تەرىقىدە ئاقساقالغا بېرەتتى. ئاقساقالمۇ «سېلىق» نىسبەتلىرىدىكى قىممەتنى بەلگىلەيدىغان «قىلىق» گەپلىرىنى چېچىپ تۇراتتى.

قەبىلىۋازلىق دەۋرى تەرەققىي قىلدى، قۇلدارلىق دەۋرىدە قۇلدارلىق ئەقلى مەدەن ۋە قەغەزدىن بولغان «پۇل» دېگەن «قۇل» نى ئىختىرا قىلىپ، «قۇل» بىلەن قۇللارنى گوللاش ئەقلىنى ئىختىرا قىلدى. ئاندىن «بانكىرلىق» باشلاندى، يەنى «بۇرۇنقى باجگىرلىق» نۇستىگە بانكىرلىق قوشۇلدى.

ئەسلىدە «ئىنساپ» ئەقلى بويىچە ئېيتقاندا، ئەقلسىز باجگىرلىق ئەھمىيىتى قالمىغاندىن كېيىن ئۇنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش لازىم ئىدى. بىراق قۇلدار، فېئودال، كاپىتال هوقۇقدارلىقتىكى ئىنساپسىزلىق (ئېكسپلاتاتسىيون روهى) زورلاش بىلەن گوللاشنى ئىككى قۇل بىلگەنلىكى ئۇچۇن، نەچچە مىڭ يىللىق تەرەققىيات ئاستا بولدى. شۇنداقلا يەلسىمان ئۇچىنچى قول بولغان باجگىرلىق، بانكىرلىق ئەقلى تەرەققىياتىغا توسالغۇ بولدى.

ئاڭلىشىمچە 1962 ـ يىللىرى ئامېرىكىدىكى بىر ئىكونومىك (ئىقتىسادشۇناس) باج تۇزۇمىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش تەسەۋۋۇرىنى بايان قىلغان. بىراق، ئۇنى هېچكىم چۈشەنمىگەن. كېيىن تەتقىق قىلغۇچىلار چېقىپ باج نىسبىتىنى ئازايتىش نەزەريىسىنى تەجرىبە قىلىپ نەتىجە هېس قىلغان. ئامېرىكا تەتبىق قىلىپ باجگىرلىقتىن كۆرە بانكىرلىق (ئاكسىيە) مەسلىسىگە كۆپرەك دىققەت قىلغان. ئاخىر 90 ـ يىللاردا هېلىقى ئىقتىسادشۇناس ئالىمغا نوبېل مۇكاپاتى بېرىلگەن.

هازىرقى ئەهۋالنى ئالايلى. مەملىكىتىمىزدە هەر

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

قېتىم ماۋاش ئۆستۈرۈش ھەرىكىتى بولغان ھامان تېخى تولۇق ئەمەلىيلەشمەي تۇرۇپ تاۋار باھاسى ئۆرلەپ كېتىدۇ. بۇ نېمە ئۈچۈن؟ باجگىرلارنىڭ نەپسى تاقىلداپ، ئىقتىسادىيات ساھەلىرىگە قارىتا ئالدىغان باج، سېلىق، نىسبەتلىرىنى كۆپەيتىدۇ. ئاندىن ئىقتىسادىي تىجارەت ساھەلىرىنى چىقىم ئورنىنى قاپلاش ئۈچۈن باھانى دەرھال ئۆستۈرۈشكە باشلايدۇ. نەتىجىدە ئون يۈەن ماۋاش مەزگىلىدە يۈز يۈەن ماۋاش مەزگىلىدە چوڭ ئۆزگىرىش بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆپ ماۋاشلىق قاتلاملار بىلەن ئاز ماۋاشلىق قاتلاملار ئارىسىدىكى پەرقمۇ كۆپىيىپ كېتىدۇ.

ئەمدى ساپ بانكىرلىق ئەقلى بويىچە تەققاسلاپ كۆرەيلى:

دۆلەت دېگەن ئابستراكت ئۇقۇم ئاستىدا چېگرا ئىچىدە زېمىن بولىدۇ. ھەر بىر پارچە زېمىن كونكرېتنى ئىنساندىن ئىبارەت مۇلۇكدار ئىلكىدە بولىدۇ. (دۆلەت ئىگىدارلىقى ئەسلىدە مەركەزدىكى مۇستەبىت روھلار ئىگىدارلىقى (دېمەكتۇر). ھەممە يەردە پۇقراۋى (توقۇقى) ئىقتىسادىي ھېسسىياتنىڭ تىرىكچىلىك ھەرىكىتى بولىدۇ.

بانكىرلىق ئەقلى بويىچە دۆلەت مەركىزى «پۇل تەڭگە» نى ئىختىرا قىلىپ، 8 قاتلام ھوقۇقى، مەمۇرىي ئورگانلارنىڭ مەۋجۇتلۇق ۋە تەرەققىيات راسخوتى ھوقۇقىدار باشلىق ۋە خادىملارنىڭ ماۋاشى مۇكاپاتى تەرىقىسىدە تارقىتىدۇ (يۇقىرىقى سخېمىغا قارالسۇن). ئورگانلار ۋە باشلىق خادىملار «پۇل تەڭگە» بىلەن «ھالال» شەكىلدە ئىقتىسادىي ساھەلەردىن ئىقتىسادىي ماتېرىياللارنى سېتىپ ئالىدۇ. ھۇل رەمزى مال مەھسۇلات، (قۇرۇلۇش، ماتېرىياللار) ھوقۇقى ئورگان ۋە باشلىق، خادىم تەرەپكە ئۆتىدۇ. بايلىق توپلىنىدۇ. «پۇل تەڭگە» ئالغان ئىقتىسادىي قاتلاملار «پۇل تەڭگە» نى ئۆز ئارىسىدىكى ماتېرىيال ئالماشتۇرۇش قورالى قىلىدۇ. نەتىجىدە ئىقتىسادىي ھېسسىيات جانلىنىدۇ. جانلانغان ئىقتىساد (ھۇل رەمزى) يەنى ھوقۇقى قاتلاملاردىن كېلىدىغان پۇل تەڭگە تەرەپكە ئۆتۈپ تۇرىدۇ. بۇنداق جەمئىيەت مەدەنىيەت (كۇلتۇر) مۇناسىۋەتنى تېخى بىر بەدەندىكى نورمالى تەرەققىياتقا سېلىشتۇرۇپ كۆرەيلى.

«پۇل - مەي... پۇل - توك». پۇل تەڭگەدەك ھۇش (سېزىم) ئىككى تەرەپلىمە نىرۋانى سىملار بىلەن مېڭىدىن بەدەن قاتلاملىرىنى بويلاپ ماڭىدى. ئاندىن ھۇل رەمزى (كۇچ) قاتلاملاردا جانلىنىپ، مېڭە تەرەپكە قۇد بولۇپ باردى. يەنە «ھۇش» جانلاندى.

ئەمدى بىر شىركەت (مەيدان، يېزا) نەقلىنى ئالايلى. ئۇ «كىچىك دۆلەت»، بۇ «توقۇق» ئۆزىنىڭ ئۇل (مال - مەھسۇلات ماتېرىياللىرىنى ئۇ «ھوقۇق» تەرەپكە سېتىپ پۇل تەڭگە ئالدى، بۇنى ئېلىۋالىدىغان باجگىر بولمىغانلىقى ئۈچۈن، بۇ پۇل تەڭگىنى ئىشچى، دېھقانلارغا ماۋاش (ھەق) تەرىقىسىدە تارقىتىدۇ. يەنە لازىملىق ماتېرىياللارنى ئېلىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدۇ. تويۇنغان ئىشچى تېخىمۇ قىتىرقىنىپ ئىشلەيدۇ (ئىستېمالى ياخشى بولغانلىقتىن، ئىختىرا دىمۇ ياخشى بولىدۇ). ماتېرىيال ئالدىغان پۇل تولۇق بولغانلىقى ئۈچۈن، ماتېرىيال ئاساسىمۇ كۆچلۈك بولىدۇ. شىركەت ئىختىراۋى كۈچىمۇ ئۆسىدۇ. ماتېرىياللىرى سۈپەتلىك بولىدۇ.

بانكىرلىق فورمىسىنى

$$\frac{4}{4}\,P \longrightarrow \longleftarrow H\,\frac{4}{4}$$

شەكىلدە ئېنىق ھېس قىلىش مۇمكىن.

بەدەندە: قان تومۇرلاردا قانۇنى ئېقىش ۋە يېنىش را-ۋانلىقى ساپ قان بولسا نورمال بولغان بولىدۇ. ئەگەر قانغا يات بولغان ياغ ئېلېمېنتلىرى قوشۇلۇپ قالسا، قاندىكى ياغ مىقدارى كۆپىيىش تۈپەيلى، قاندىكى ئايلانما راۋان بولمايدۇ، جان (نېرۋانى ئېلېكترون ئېقىمىدىمۇ، شۇنداق) جاندا داغ (رەنجىش، ئەندىش) بولىدىكەن، جان ئارامى، راۋانى بولمايدۇ، خۇددى شۇنىڭدەك باجگىرلىقتىكى «باج» دېگەن ئۇقۇم قاندىكى ياغ، جاندىكى داغ بىلەن مەنداش.

ھازىر، مەملىكىتىمىزدە، باج، سېلىقنى قىسمەن كۆتۈرۈپتىش تەجرىبە قىلىنماقتا، بىراق تۆۋەندىكى ھوقۇقى قاتلاملاردا بۇنداق تەجرىبە ئاستىدىكى بىلىم ئېنىق بولمىغانلىقى ئۈچۈن، باج، سېلىق باھانىسىدە پارىخورلۇق، خىيانەتچىلىك قىلماقتا، ماۋاشقا لايىق ئىشلىمەسلىك بىلەن ھاسىل بولغان ھۇرۇنلۇق تىندۇرمىسى ئۇستىگە پارىخورلۇق تىندۇرمىسى قوشۇلۇپ قاندىكى ياغ، جاندىكى داغ تېخىمۇ قەۋەتلەپ سورىقى بولمىسىمۇ «تەبىئەت قانۇنى» تۈپەيلى «سېمىزلىكتىن - چىرىيدىغان» بىداۋا كېسەللەر تېگىرقاش ئىچىدە پىنھان ئىگىرماقتا.

دېمەك، «باج سېلىق» بىلەن «قان بېسىم» تاناسىپدۇر.

(داۋامى كېيىنكى ساندا)

ئاپتور: قەشقەر ۋىلايەتلىك ئەدەبىيات، سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە.

تەھرىرلىگۈچى: ئىسلامجان شېرىپ بەشكېرەمى